

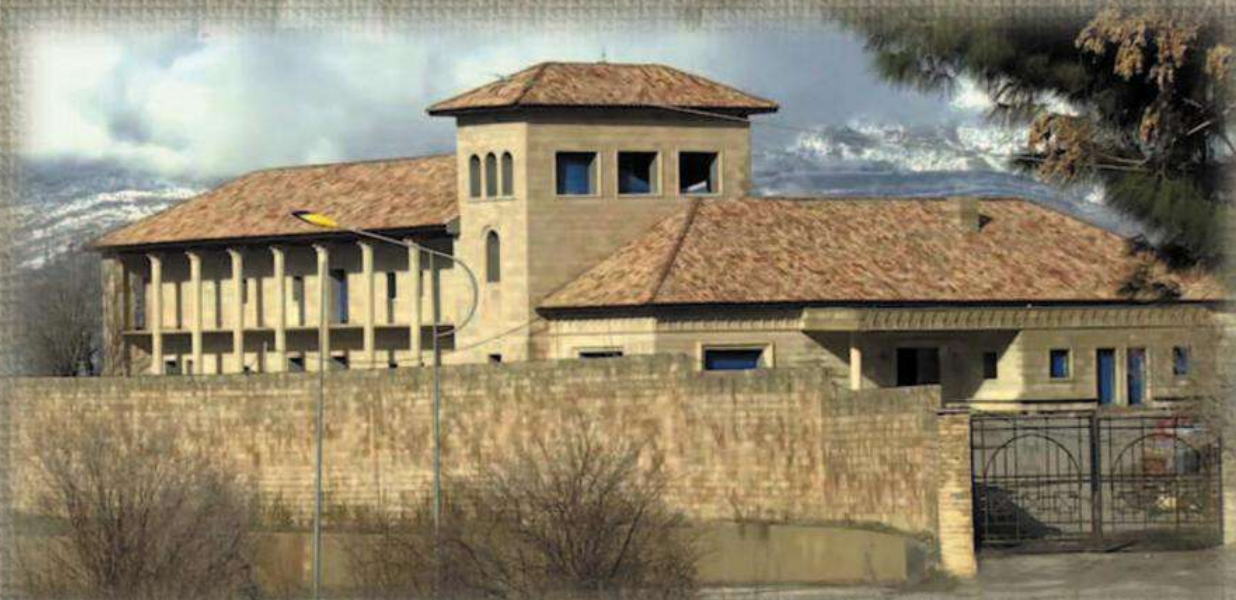
ههژمار

121

سیلاف

چریا ئیکن = ۲۰۲۰

کوفارهکا ره شه نهزری گشتی یه

چیرۆکا قهسرا مهك فهیسهلی ل سهرسنگی

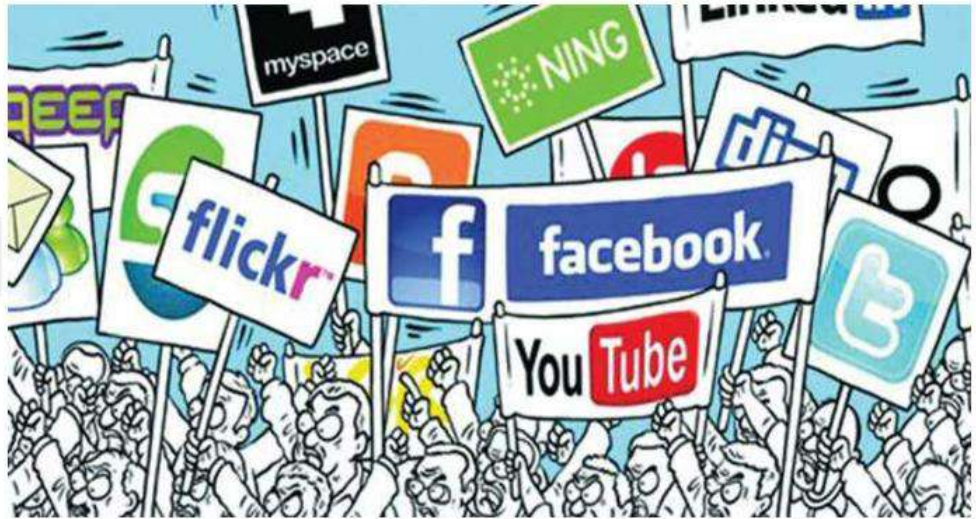
شیخ مهحمودی بهرزنجی
و دیتنهکا نوی

شهری خاچپه رتسا کر و
زانا ده ریخستن..
رۆلی مهزنی کوردا
د میژوویا بسورمانییدا

سه‌رخوڤا توڤیت جفاکی و ئی‌ره‌بابا هه‌زی، به‌ری هی‌زا نه‌نارشی‌زمی و سه‌ره‌ردایا‌یه

خالد دیره‌شی

بیت، کافل بیت، بهیته داگیرکرن ژلایئ دوژمنافه، یا گرنه‌گ بو وان نه‌وه هه‌فرکیته وان ییت سیاسی بهیته شکاندن و وان چه‌جارا چه ده‌لیقه‌ک ژ ده‌ستئ خو نه‌کریه بو شکاندن هه‌قه‌ریته خو و هه‌ر ئالافه‌کئ ب ده‌ست وان که‌فتئ، بئ دودلی یئ کریه چه‌کئ خو و هه‌فرکیا خو یا پئیکری و چه تخویبه‌ک ژئ بو نه‌زمان کړیته و که‌لتور و تیتالیته جفاکی نه‌دانینه، یا هاتیه به‌رده‌فی و سه‌ر دلئ وان یا گوئی، بیی کو هه‌ز ده‌چ تشته‌کیدا بکه‌ن، ئی‌ره‌بابا هه‌زی کو ده‌مه‌کئ دریژه کار ل سه‌ر دهیته کرن، بو میتودی وان یئ سه‌رپشک و ب باشترین ئالاف زانی، توڤیت جفاکی ژئ، بو وان بونه ده‌لیقه‌کا که‌له‌ک خوش و مه‌زن کو نه‌وه ژه‌هرا خو یا سه‌ریک ستویر بوئ بریژنه دناف مه‌زی خه‌لکیدا، هه‌لبه‌ت سازیت سیخوریت وه‌لاتیت داگیرکه‌رژئ رۆله‌کئ مه‌زن دفی بیافیدا گئرا، بونه پشته‌فانیت ب ده‌هان کوم و گرۆپا بو چه‌کرن مالپه‌ر و په‌یچ و نه‌کاونتان ب ناقتیت جودا جودا و یا وان دفا و دقتیت، کر و که‌له‌ک ب زیره‌کی نارمانجیت خو هنگاقتن و ب وی ریکئ گه‌هشتنه که‌له‌ک نارمانجیت خو، به‌ره‌بابه‌ک چه‌کرن نه‌ خو دناسیت، نه‌ژی که‌سئ دناسیت، دۆزا که‌لئ وی ل به‌ر دلی ره‌شکر، وه‌لاتئ وی ل به‌ر چافا که‌ر دۆزه‌خ، ره‌فین ژ وه‌لاتئ که‌ر هی‌شیا

پشتی مه‌ه‌بوئن و به‌لافبوئا توڤیت جفاکی ل کوردستانئ و بکارئینانا وان ژ لایئ هه‌می ته‌خیت جفاکی فه، بئ جودا‌هیا هه‌م‌ری و توخمی، ده‌سپیکه‌ک بوو بو هه‌شیارکرن و لیکنیزیکرنا جفاکی و موکمکرن تیکه‌ه‌لیا و ریکخوشکرنا ده‌لیقیته کاری و به‌رفه‌هکرنا ریکیت بازارگانی و به‌ده‌سفته‌ئینانا که‌له‌ک کار و پارئ نانی، سه‌رباری چه‌بوئن و په‌یدابوئا هه‌ندک ئالوژی و ناریشیت جفاکی، به‌لئ نه‌فه بو ده‌سپیکه‌ک بو شوره‌شه‌کا سپی و گوهورینه‌کا مه‌زن دکوردستانیدا، دفی کورته نفیسینیدا مه‌ نه‌فیت فه‌گه‌رینه سه‌ر چاوانیا په‌یدابوئن و دیرۆک و مفاویت توڤیت جفاکی، کو نه‌فه مژاره‌کا جودایه و ده‌م بو دقتیت. هه‌روه‌کی نه‌م هه‌می دزانین، تیشا هه‌فرکیا سیاسی ل کوردستانئ بو دیرۆکه‌کا که‌فن فه‌دگه‌ریت و ریشالیت خو ییت که‌له‌ک کویر ییت هه‌ین، هه‌می هی‌زیت سیاسی دگه‌ل ئیکدا ب نه‌فیانن، دکه‌ر بگرتینه، ئیک و دوو قه‌بیلناکه‌ن وه‌ک هه‌فپشک، پتریا هی‌زیت سیاسی بو نه‌هیلان و نه‌مانا هه‌ندک هی‌زیت دیتر ییت چه‌بوین، نه‌ ژ هه‌ناقتیت جه‌ماوه‌ری په‌یدابوینه کو ببه‌ه هه‌لگرتیت هی‌شی و خوزییت وان و نه‌لته‌رناتیقی وان هی‌زا، بژلی کیمه‌کا هی‌زیت سیاسی، ییت دیتر هه‌می، بو وان خه‌م نینه وه‌لاتئ وان چلئ بهیته، وئران

چریا ئیکئ - ۲۰۲۰

همژمار 121

سیلاڤ

خودائی ئیمتیاژی

سه رتقیسه شان

دهسته کا نقیسه فانا

دیزارین

محمد محسن

خالد دیره شی

محمد عبداللانا ئامیدی

علی حفظ الله

Tel: +9647504642107

سه ردار هیئتوتی

Tel: +964 7504226413

xalidderesi63@xalidderesi63

yahoo.com@yahoo.com

ناقه رۆکی

ته ئیمانته کوردستان!

۲

سیاسه تا حکومتیت ئیراقتی به رامبه ری پرسا نه زمانئ کوردی

۱۹۷۰ - ۱۹۵۸

۵

خه باتکهر و شوهره شگیر نه مین نوزمانی

۳۸

سه رهدانا تاکاهیتو میکاسا براینئ ئمپراتوری یابانئ (هیروهیتوی) بو

ئامیدین لسا ۱۹۵۶

۴۰

ژن چیکهر و ریتقه بهرن و شیاینه خه لاتئ نوبل

ب دهس خوقه بینن

۴۶

قیدا چوونا زمانی

ئه دریس

سیلاڤ لسه ر تورا ئینته رنیتتی

جه میدی بامه رنی

ئامیدین - کانیا مالا

<https://en.calameo.com>

چا پخانا

خانی - دهوک

تە ئیمانەت كوردستان!

حەمىدى بامەرنى

و روژا بيمنه تين و بيباكي بوورى و بزه حمهت ژى بزقريته فه سهر ده قا بهرى. دنيا يا د ئينقلابا نه هيلانا كينجا پيترولى و بهريت ژى چيدبن دا دژيت و دقيت ژينگه هه كى پاقژ د دويش قى پيشكه فتنا زانستيرا په يداكهت. تفيبا بهيته گوتن ژى كو ل هه بليرى و دهوكى پيشقه چوونا سه روکوه زيرى فيدرال ژ قابلى

شان روژيت چووى سه روکوه زيرى حكومه تا بناف فيدرالى يا ئيراقى سه را كوردستانى دا. سه ره دانا وى ژ لاييت فهرمى ييت بلند ده سپيكر و هه تا گه هشتیه سه ره دانا پاريزگه ها و ده رگه هيت تخويى د سه ره دانا ويدا پويته يه كى مه زن هه بوو، چنكى ئيدى پيترول ل خودانيت وى يا بوويه به لا و يا لسهر گوها ماى

ئابوور و کولتور و میژوو و ریڤه‌به‌ری و هیژا له‌شکه‌ری و باوه‌ری ب‌خو بوونه، تیککه‌هه‌شتنه. تیککه‌هه‌شتن ب‌گوته‌تیت ته‌زمانی ده‌یته کرن و ته‌زمانی به‌هدینی یی ب‌مه‌هانه‌یا ته‌زمانی نه‌رهمی و نه‌مۆدیرینی، ژ سهر خاترا وی ته‌زمانی دبیژن یی ره‌سمی یه‌یی کو ژ قابلی ته‌زمانی کوردی ده‌رکه‌فتی، ده‌یته کوشتن.

ده‌یکا عه‌زیزیت وی هاتینه نه‌نفالکرن ب‌کرمانجیا به‌هدینی ناخفتیه، نه‌و به‌هدینیا هنده‌ک دبیژنی ته‌زمانی کولانکی، ههر چه‌نده حاجی قادری کویی ناخفتیت کریت د‌راستا وان که‌سادا گوینه، ییت ته‌زمانی ده‌یکا خو نه‌زانن.

به‌هدینی نه‌و ته‌زمانه یی شاعری تیککی یی کورد حه‌میدی و فه‌قیی ته‌یران و جزیری و خانی ب‌وی ته‌زمانی مه‌زنبووین و تیککه‌هه‌شتین و نفیسی و ژ چارسه‌د سالا ژ پتره خاندن و نفیسی پئ ده‌یته کرن و رویشان (نه‌ثر) و په‌سته و شاعر پئ هاتینه فه‌هاندن و دارپتن.

دی لاییت ره‌سمی ل‌ناف به‌هدینا ههر هه‌فرۆیشی سی‌ره‌ییت (مه‌واقف) هۆسا بن هندی ل‌خو نه‌زفرنه‌فه و ته‌زمانی خو یی دروست یی به‌هدینی نه‌که‌نه بنیاتی تاشاندنا (ته‌ریه‌تا) زانستی و کولتوری ل‌ده‌قهره به‌هدینا و هندی گوھی وان د‌ده‌ستی ییت نه‌و نه‌فیندا بیت دی ههر پیدفی ته‌فسیرکرن و راستقه‌کرن بن ژ ییت وه‌کی وی ده‌یکا جه‌رگکوزری یا سپینداری.

ته‌قی گازندی ژ دا ژ به‌رپرستی ده‌قهره به‌هدینا بکه‌ین. ما دل‌ی هه‌وه ب‌وان ناسۆزیت ییت ل‌نه‌فالا د‌که‌لا نزارکیفه هاتینه حه‌بسکرن و عه‌زابدان و نوکه ژ نه‌چاریا خو یی د‌ویڤیڤه دژین، ئانکو هیشتا ههر شه‌ف یی د‌گهل وان بیره‌اتنا دنقن ییت ل‌نه‌فالا که‌تینی و پیڤه ناهیت ژ وی حه‌پسی ده‌رکه‌فن، یا سه‌ریت جه‌حیلیت وان تیڤه ل‌پیشچاقیت وان ب‌بلوکیت چیمه‌نتوی هاتینه په‌تشاندن؟

یا گوته‌یه کازمی خو‌شمروڤ به‌ل‌عیشره و ملحی خائین نه‌به، نه‌کو گوته‌یی کورد چ‌نینن و بکی‌ر خو ناهین و تیمانه‌تی نه، چنکی وی خو ب‌رستا بیانیاڤه دیتیه. نه‌قل و مه‌نتق باوه‌رناکه‌ن نه‌و دی کوردستانی ته‌سلیمی سیسته‌مه‌کن که‌ت، یا ژ وان ده‌رده‌سه‌رییت هاتینه سه‌ری هه‌می کوردا و کوردستانی به‌رپرسیار. به‌لی پا بوچی ته‌خا جه‌حیلا ناخفتنا وی وه‌سا روڤه (شرح) کر هه‌روه‌کی د‌ئلاقیت راگه‌هاندنی دا هاتی و ل‌سلا من ئافریدی؟

۱ - ره‌وشا ئابووری یا کوردستانی یا به‌رته‌نگ بووی و کوردستان پستی ۱۶ ئۆکتۆبه‌را ۲۰۱۷ ئی هیشتا به‌سه‌رخوڤه نه‌هاتیه و سویک و ئابوور نه‌فه‌ژینه‌فه و روژ بو روژی ده‌لیڤیت شولی ههر یی به‌رته‌نگ دبن.

۲ - جه‌حیل یی د‌وه‌رچه‌په‌کا میژوویدا ده‌ربازدبن و وه‌ختی نوکه تیدا دژین دنیا یا د‌وه‌رچه‌په‌کا گریگرتیدا دبووریت و کوردستان ژ یی که‌تیه رپیا فه‌ساده‌کا مه‌زن و گه‌له‌ک زه‌حه‌مه‌ته ژ یی ده‌رکه‌فیت و گه‌له‌ک وه‌خت ژ یی بو دقت. کوڤید-۱۹ ئی ژ باهرا خو تیتختست. جه‌حیل یی حه‌قه گازندا بکه‌ت و نقینکا (نه‌قد) ل‌به‌رپرسیارا بگریت، چنکی پاشه‌پرۆژا وه‌لاتی یا لسه‌ر ملیت وان و وان نه‌فیت میراتگریت ده‌یندار بن، دا ژ چنه ده‌سپینه‌که‌نه‌فه.

۳ - ته‌زمانی ژ یی ل‌قی‌ری ده‌وره‌کی مه‌زنی هه‌ی، ده‌یکا نه‌نفالکری ناخفتنه‌ک گوٲ و نه‌و ناخفتن گوٲنا مه‌زنانه و بو که‌سه‌کن دگهل نان و خو‌ییا یی ته‌مین نه‌بیت ده‌یته دگوٲن، ئانکو دقت گازنده‌کی ژ یی بکه‌ن، د‌ته‌زمانی به‌هدینی دا پاشماکی کولتوره‌کی گه‌له‌ک مه‌زن یی هه‌ی و جه‌حیل لسه‌ر وی کولتوری نه‌هاتیه تاشاندن (ته‌ریه‌کرن) و مه‌زنکرن، ئانکو جه‌حیلیت مه‌هه‌ما د‌ناخفتنا وی ده‌یکێ نه‌گه‌هه‌شتینه کا چ گوٲ!

کوردینی له‌بله‌بانیا ناخفتنی و پریژیی نینه، ناف و وه‌لات و ده‌سگه‌ه بتنی نینه، وه‌لات ژ نه‌به‌س ناڤه‌! وه‌لات خودانه، خودان مروڤه، مروڤ ئیراده و کریار و

سیاسه‌تا حکومه‌تی‌ت ئێراقی به‌رامبه‌ری پرسا ئه‌زمانی کوردی

۱۹۵۸ - ۱۹۷۰

کاروان سالج ... زاخو

پشکا دووی

ده‌رازی‌نک

سیاسه‌تی‌ت حکومه‌تی‌ت ئێراقی به‌رامبه‌ری پرسا ئه‌زمانی کوردی ۱۹۳۲- ۱۹۵۸

رێکا رادیویا نه‌قه‌ده‌غه‌ کریبوو. ل کوردستانا ئێراقی، پرسا ئه‌زمانی کوردی بیوو سه‌نته‌ری سه‌رپشکێ ئاریشه‌یی‌ت ئێراقی. چونکی سه‌رکیشیا سیاسی یا کوردی ل ئێراقی پرسا ئه‌زمانی کوردی ب سه‌نته‌ری سه‌رپشک و گرنج یی داخوازی‌ت خو‌فه‌ گرێدا‌بوو (CIA, ۱۹۷۹).

نانکو وه‌سا دیاردیی‌تن ره‌ی‌ت پرسا ئه‌زمانی کوردی

ئه‌زمانی کوردی بنیاتن سه‌ره‌تایی یی ره‌وشت و تیتالی‌ت کوردی یه، داخوازیا وان یا فه‌رمیکرنا ئه‌زمانی کوردی ل ده‌قه‌ری‌ت کوردنشین دیروکه‌ک درێژ د نا‌به‌را کورد و وان وه‌لاتی‌ت نه‌و لی دژین هه‌یه. خواندن و نقی‌سین ب ئه‌زمانی کوردی ل تۆرکیا قه‌ده‌غه‌بوو. لی ئێرانی چاپکرنا کتیبیا ب ئه‌زمانی کوردی و راگه‌هاندن ب ئه‌زمانی کوردی ب

رزگار یخووازا کوردی لسه‌ر پرسی ئه‌زمانی خۆیی نه‌ته‌وی رزده‌بوویه و بزاف کرینه‌ کو بیته‌ ئه‌زمانه‌کی فه‌رمی ل ده‌قه‌ریت کوردا و ل هه‌می ئیراکی وه‌کی ئه‌زمانی دووی به‌یته‌ خواندن. ژبه‌ر هندی د داخوای و دانووستاندنیته‌ خۆدا دگه‌ل حکومه‌تیته‌ ئیراکی ب رژی دکراندن لسه‌ر بکارئینانا ئه‌زمانی خۆیی ده‌یکێ د کاروباریته‌ خۆیته‌ روژانه‌دا و خواندنیته‌ بکاربینن (Abdulsalam, ۲۰۱۴: ۱۳).

هه‌که‌ بکۆرتی به‌ریخۆبده‌ین ره‌وشا ره‌وشه‌ نه‌زی و خواندن ل ده‌قه‌ریته‌ کوردا ل ئیراکی دی بینن، زیده‌باری کیماسیته‌ داگیرانا به‌ریتانیا د ناڤه‌را سالیته‌ ۱۹۲۴ تا ۱۹۳۲یدا، د سیاسه‌تا په‌روه‌رده‌ و فیترکتیدا ل کوردستانا ئیراکی (البوتانی، ۲۰۰۲: ۴۲). سیاسه‌ت و سیره‌یته‌ (هه‌لوێستیته‌) حکومه‌تا ئیراکی و نوینه‌ریته‌ (به‌رده‌فکیته‌) به‌ریتانیا د چوارچۆفه‌کی به‌رته‌نگدا به‌رده‌وام سیاسه‌تا خۆ بریقه‌بریه‌. ل ۱ ته‌باخا ۱۹۳۰ی، به‌رده‌فکیته‌ بلندی به‌ریتانیا ل ئیراکی، هه‌روه‌یه‌، پێشنیار و شیره‌تیته‌ خۆ داینه‌ سه‌روکوه‌زیری ئیراکی (نۆری سه‌عید ۱۹۵۸)ی ب چه‌ندین خالا هه‌نارتینه‌ و د خالا (۴)یدا دیارکریه‌ پیدڤیه‌ لسه‌ر حکومه‌تا ئیراکی بابه‌تی گریڤایی «ب ئه‌زمانی کوردیقه‌ کو نه‌ ئه‌زمانی عه‌ره‌بی یه‌ و ئه‌زمانه‌کی نه‌ته‌ویه‌ د پارچه‌کا به‌رکه‌فتیا ئیراکیدا به‌رچاڤ وه‌رگریته‌» و پیدڤیه‌ ئه‌فه‌ چهنده‌ د بیاقیته‌ په‌روه‌رده‌ (تاشاندن) و فیترکتی، دادڤانی و داناندنا کارمه‌ندادا و د هه‌می بیاقیته‌ ریقه‌برتیته‌ ل ده‌قه‌ریته‌ کوردی به‌یته‌ بکارئینان (الحفو و البوتانی، ۲۰۰: ۳۴).

ل ۵ ته‌باخا ۱۹۳۲ی، حکومه‌تا ئیراکی سوژیته‌ خۆ بۆ جڤاتا کوما ملله‌تا وه‌که‌ به‌رسڤه‌که‌ بۆ لژنا به‌رده‌فکیته‌ بلندا به‌ریتانیا یا ۲۸ کانوینا دووی ۱۹۳۲ی هه‌نارتن. ئه‌فه‌ سوژه‌بنده‌ ب ره‌نگی موزه‌کیه‌ هاتیه‌ و

و فه‌رمیکرنا وی ل کوردستانا ئیراکی بۆ سه‌رده‌می ده‌وله‌تا ئۆسمانی دزڤرتن، ل ده‌می، سالا ۱۹۰۸ی، (شیخ عه‌بدولسه‌لام بارزانی ۱۹۱۴)، د بوویه‌ر و پێشه‌اتیته‌ سه‌ره‌لدانا خۆدا هه‌فت داخوای پێشکێشی ده‌سه‌لاتداریا ئۆسمانیا کرین کو دو ژ وان د نه‌مازه‌ی بیاقیته‌ ئه‌زمانی کوردی و فیترکتی بوون کو ئه‌و ژ یه‌قی ره‌نگی ل خۆاری بوون:

۱. فه‌رمیکرنا ئه‌زمانی کوردی ل هه‌ر پێنج ده‌قه‌رداریته‌ (زاخۆ، ده‌هوک، ئامیدی، شیخان و شنگال)، یته‌ ئه‌زمانی کوردی دپه‌یشتن.
۲. تاشاندن (په‌روه‌رده‌) و فیترکتی ب ئه‌زمانی کوردی بیته‌ ل ده‌قه‌را به‌هدینا (Demirhan, ۲۰۱۵).

ل ئه‌فه‌ داخوایته‌ وی نه‌هاته‌ن به‌جیکرن و بوونه‌ ئه‌گه‌ری ل قناره‌دانا وی. ژبه‌ر هندی ئیدی پرسی ئه‌زمانی کوردی پێشکێفتن که‌تی و روژ بۆ روژی بۆ سه‌رتیسه‌یه‌که‌ مه‌زن ل ده‌قه‌ریته‌ تا داگیرکرنا ئیراکی ژ لای به‌ریتانیاڤه‌. هه‌روه‌سا ل سالا ۱۹۱۹ی، داخوایته‌ کوردا بۆ حوکمی خۆبریقه‌برنی جاره‌کا دی پێشڤه‌چوون که‌فتی (Nagle, ۱۹۷۸: ۲۲). له‌و‌را، هه‌ر ژ ده‌سه‌پیکا ئاڤاکرنا ئیراکی ل سالا ۱۹۲۰ی ژ لای به‌ریتانیاڤه‌، پرسی ئه‌زمانی کوردی، ئیک بوویه‌ ژ سه‌نته‌ری وان ئاریشا بوویه‌ یته‌ هه‌فکریا حکومه‌تیته‌ ئیراکی دکر. د پاشه‌بندی سیاسه‌تا ناڤخۆییدا، کوردا لسه‌ر بنیاتیته‌ نه‌ته‌و و ئه‌زمانی خۆی جودا ژ عه‌ره‌با، به‌رده‌وام داخوایته‌ حوکمی خۆبريڤه‌برنی د ئیراکی دا کریه‌ (Disney, ۱۹۸۰: ۱۵). د فی هه‌یامیدا د گه‌له‌که‌ هه‌له‌که‌فتادا داخوایته‌ وان یته‌ ره‌سه‌ن ژ لای ده‌وله‌تیته‌ هه‌ریمی و ناڤده‌وله‌تی بۆ پاراستنا به‌رژه‌وه‌ندیته‌ خۆ بکارئینانه‌ ب هه‌یجه‌تا نه‌لاوازکرن و نه‌ئیکگرتنا ده‌وله‌تا نۆی یا ئیراکی (مخیدی، ۲۰۰۶: ۱۲۰). د به‌رامبه‌ردا و د دیروکا خۆدا سه‌رکیشیا بزاقا

(۵)ی، ژ قانونیا ئەزمانیته ده‌فه‌ری هاتیه وه‌رگرتن و ل قه‌زایته کفری، که‌رکویک، ژ لیوا که‌رکویکی پشکه‌کا مه‌زن ژ ئاکنجیته تۆرکومانن، ئەزمانی وان ب‌ره‌خ ئەزمانی عه‌ره‌بی‌شه ئەزمانه‌کی فه‌رمیه، کوردی یان تۆرکی بیته. ئەفه‌ ژ پشکه‌که ژ گه‌ها (۱) ژ مادده‌ی (۱۱۲) ژ قانونیا ب‌نگه‌هی) یا ئیراقی هاتیه وه‌رگرتن(یوسف، ۲۰۰۷: ۱۴۹).

دگه‌ل هندی، هنده‌ک فاکته‌ریته پۆزه‌تیف ده‌لیفی فی‌رکنا ب ئەزمانی کوردیدا هه‌بوویه. چنکی د‌قی قوناغیدا پرۆگرام، سیسته‌م و شینستیته خواندن ب ئەزمانی کوردی هاتنه‌ دارێژتن، کو به‌ری هینگی کوردستانێ ئەف پشقه‌چوونه ده‌ بیانی بکارینانا ئەزمانیدا نه‌دیته‌بون، خواندن و فی‌رکرن گه‌هسته‌ هه‌ده‌کی پشکه‌فتی کو د‌ دیروکتیدا نه‌گه‌هسته‌بوو وی پشکه‌فتنی تا پشته‌ ریککه‌فتنا ۱۱ ئادارا ۱۹۷۰ی. هندی باندورا به‌ریتانیاد کاروباریته ئیراقیدا کیمتر لیهاتبا ب ئەزمانی ترسا لسه‌ر خواندنا ئەزمانی کوردی زیده‌ترلیده‌هات. هه‌ر ژ ده‌می مه‌لکی ل ئیراقی هه‌تا ئینقیلابا ۱۴ تیرمه‌ها ۱۹۵۸ی، ئیزیکی (۲۳۰) خاندنگه‌هیته سه‌ره‌تایی ل کوردستانێ هاتبوون فه‌کرن. دگه‌ل هندی، پ‌رانیاه‌وان خاندنگه‌ها نه‌ ب ئەزمانی کوردی بوون(البوتانی، ۲۰۰۲: ۴۲).

هه‌رچه‌وابیته، به‌ریتانی یا داگیرکه‌را ئیراقی دگه‌ل داخوایته کوردا بیته‌ گ‌ری‌دای بکارینانا ئەزمانی کوردی ل خاندنگه‌ها و ل ده‌زگه‌هیته حکومه‌تی‌دا بوویه. نه‌ده‌یلا بته‌ گه‌ف لسه‌ر

یا فه‌ر ل فی‌ری ئەوه‌ کو نه‌و (موزه‌کی‌را ئیکێی یه‌). چونکی تیدا وه‌ک به‌رسفه‌کا تیروته‌ژی لدۆر گه‌ره‌نتیا ئیکێی و یا ده‌ستیشانکری ژلای لژنا به‌رده‌فکیا بلندا به‌ریتانیافه‌ دایه، ئانکو بابه‌تی ب کیم نه‌ته‌وافه‌ گ‌ری‌دای. چنکی لدۆر ئەزمانی و خواندنێ زۆر گه‌ه و مادده‌ تیکه‌لی ئیک کرینه. گه‌ها (۵) ژ مادده‌ی (۴) ی، سه‌ره‌ده‌ری دگه‌ل کوردا وه‌ک مالباته‌کا ئەزمانی

ب‌ره‌خ تروکومانافه‌ کریه و دیارکریه‌ کو خه‌لکی ئیراقی بیته ئەزمانی وان نه‌ ئەزمانه‌کی فه‌رمی و عه‌ره‌بی دی سفاکاتیته باش بو هینه‌کرن، دا ئەزمانی خو‌ی زاره‌کی ل دادگه‌ها بکاربینن و بنقیسن (یوسف، ۲۰۰۷: ۱۴۸).

مادده‌ی (۸) ژ دوو گه‌ها پیکهاتیه و نه‌ته‌وی کورد ب ناف پشگوه‌قه‌هاقیته و پشقه‌ ئەف چه‌نده‌ گوتیه، «ل دۆر فی‌رکنا ته‌فاهی ل باژێر و ده‌فه‌ریته پشکه‌کا مه‌زنا خه‌لکی

ئیراقی لی ئاکنجی و ئەزمانی وان نه‌ ئەزمانه‌کی فه‌رمی دی بو شاگردیته خاندنگه‌هیته نه‌سه‌ره‌تایی فه‌رمی‌که‌ن کو ئەزه‌مانی نه‌مازه‌یی خو بخوینن، لی نه‌بیته ئاسته‌نگ به‌رامبه‌ری فی‌ربوونا ئەزمانی عه‌ره‌بی ل فان خاندنگه‌ها ب ره‌نگی سه‌پاندنی»(الحفو و البوتانی، ۲۰۰: ۴۸).

هه‌روه‌سا گه‌ها (۱) ژ مادده‌ی (۹)ی دایه دیارکرن کو ئەزمانی فه‌رمی ل ده‌فه‌رداریته ره‌گه‌ز کورد لی ئاکنجی ژ پارێزگه‌ها (مویس‌ل، هه‌بلێر، سلیمانی و که‌رکویک،) ئەزمانی کوردی ب‌ره‌خ ئەزمانی عه‌ره‌بی فه‌یه. بو زاینن ئەف گه‌هه‌ ژ مادده‌ی

به‌ریتانی یا داگیرکه‌را ئیراقی دگه‌ل داخوایته کوردا بیته‌ گ‌ری‌دای بکارینانا ئەزمانی کوردی بوو ل خاندنگه‌ها و دسایته حکومه‌تی‌دا. نه‌ده‌یلا بته‌ گه‌ف لسه‌ر ده‌سه‌لاتا وی ئەگه‌ر چه‌ند که‌تبايه به‌ر ئاسته‌نگا ژی.

ده‌سه‌ه‌لاتا وی ئه‌گهر چه‌ند که‌تیا‌به به‌ر ئاسته‌نگا ژێ، د ژێ‌وارێ خۆ‌دا چ رێ‌کیت دی نه‌ بووینه، نه‌خاسمه‌ لسه‌ر پاراستنا ته‌نا‌هیا ئیراقی ب کیمترین به‌ایی د شیاندنا بی‌ت د‌رژ‌د‌بوون، ب رێ‌کا کارئینانا چه‌کی ئاسمانی یی مه‌لکیی، به‌ری فـرێ‌کرنا هـێزا په‌یاده، ئه‌فه ژێ وی چه‌ندی بۆ خوینده‌فانی دیاردکه‌تن کو وه‌رارا ئه‌زمانی کوردی وه‌ک ئالافه‌کی فێرکرن و هه‌نارتنی فه‌دگه‌ریتن بۆ شولن فه‌رمانبه‌ریت

به‌ریتانی. دگه‌ل حکومه‌تا مه‌رکه‌زی یا به‌غدا لسه‌ر پالدانا ئه‌زمانی کوردی دبه‌رده‌وامبوون، یا کو ژ داگیرگه‌ها به‌ریتانیا ده‌سپێکری. (یووسف، ۲۰۰۷: ۱۵۰).

به‌لی حکومه‌تیت ئیراقی یی‌ت سه‌رده‌می مه‌لکیی، نه‌خاسمه‌ پشتی سال ۱۹۳۲ی، ژ سۆزیت خو لیتفه‌بوون چو سۆزیت خۆ د چو بی‌افادا هه‌مبه‌ری نه‌ته‌وی کورد بجینه‌کرن هه‌تا پشتی ئینقیلابا ۱۴ تیرمه‌ها ۱۹۵۸ی، ژ وان په‌روه‌ده‌کرن (تاشاندن) ب ئه‌زمانی کوردی

کو بتنی ل هه‌ردو پارێزگه‌هیت هه‌قلیر و سلیمانیی ده‌اته‌ خاندن، چو خاندنگه‌ه ب ئه‌زمانی کوردی ل که‌رکویکی نه‌بوون هه‌تا شۆره‌شا ۱۴ تیرمه‌هی. هه‌ر لسه‌ر وی ده‌لیقه‌ی، ل ده‌فه‌را به‌هدینا خواندن ب ئه‌زمانی کوردی نه‌بوو هه‌تا پشتی رێ‌ککه‌فتنا ۱۱ ئادارا ۱۹۷۰ی. ژ فـئ چه‌ندی دیار دبیتن کو لسه‌ر بجیکرنا سیاسه‌تا فه‌گوه‌ازتنی ژ رۆیی ئه‌زمانیقه‌ ل ده‌فه‌ریت کوردستانی به‌رده‌وامی هه‌بوویه (البوتانی، ۲۰۰۲: ۴۳).

گروقه‌ ل‌دۆر فـئ چه‌ندی، ئه‌وه حکومه‌تیت ئیراقی چو پینگاف د بیافی بکارئینانا ئه‌زمانی کوردیدا د ده‌لیقی‌ت ژیکجودادا نه‌هافئیتینه، د پروگرام و مه‌نه‌جیت نافخویی ییت پارت و کومیت هینگی هاتینه چی‌کرن ئیک ژ ئارمانجیت خۆ دانایه‌ کو فه‌رمیکرنا ئه‌زمانی کوردی ییت، هه‌کو سال ۱۹۴۵ی پارتا شۆره‌ش (کۆمۆنیستا) یا کوردستانی، یا ل سال ۱۹۴۵ی هاتیه‌ ئافاکرن، د پروگرامی خۆ‌دا

دیارکر بوو کو ئه‌و دگه‌ل ئارمانجین بزافا نه‌ته‌ویا رزگاربخوازا کوردینه و په‌ژراندنا بکارئینانا ئه‌زمانی کوردیه‌ ل ئیراقی (الباززانی، ۲۰۰۲: ۹۸). هه‌روه‌سا ده‌ه‌ر د وی سالتیدا، پارتا رزگاری یا کوردی ژ کومه‌کا بجویک ژ به‌رمایکیت پارتا هیوا و شۆره‌ش هاته‌ ئافاکرن و ئارمانجیت وی گه‌له‌ک نیزیکی ییت پارتا شۆره‌ش بوون. د پروگرامی خۆ‌دا داخوازا بکارئینا ئه‌زمانی کوردی ل هه‌می دارپیتگه‌ه و بنگه‌هیت خواندن ل کوردستانی کریه (یووسف، ۲۰۰۷: ۱۵۱).

ل سال ۱۹۴۴ی، بزاقیت سه‌رکیشیا کوردی پی‌خه‌مه‌ت بکارئینانا ئه‌زمانی کوردی ل هه‌می دارپیتگه‌هیت ده‌وله‌تی ل کوردستانی پی‌شکه‌فتینه. ژ به‌ر هندی ل ده‌می سه‌ره‌لدانا دووی یا بارزان قه‌ومی، ل ۷ کانوینا دووی ۱۹۴۴ی، لسه‌ر داخوازیا سه‌رکیشیا کوردی شانده‌کن فه‌رمی یی حکومه‌تا ئیراقی ب سه‌روکاتیا (ماجد مسته‌فا)، دگه‌ل مسته‌فا بارزانی ل گوندی (سپینداری)، ل نیزیک ده‌فه‌رداریا (میرگه‌سۆر) کومبوون (Disney, ۱۹۸۸: ۱۸). پشتی

**حکومه‌تیت
ئیراقی ییت
سه‌رده‌می مه‌لکیی،
نه‌خاسمه‌ پشتی سال
۱۹۳۲ی، ژ سۆزیت خو
لیتفه‌بوون چو سۆزیت خۆ د چ
بی‌افادا هه‌مبه‌ری نه‌ته‌وی
کورد بجینه‌کرن هه‌تا پشتی
ئینقیلابا ۱۴ تیرمه‌ها
۱۹۵۸ی.**

کوردی رژدبووینە. وه‌کی، د پرۆگرامی پارتیا دیموکراتا کوردستانا- ئیراقیدا هاتی، د خالا هه‌زمار (1) دا ل بیافی تاشاندن (په‌روه‌ده) و مه‌شقدانیدا دایه‌ خویاکرن، کو بیدقیه‌ خواندن ل خاندنگه‌هیت سه‌ره‌تایی و نافین بیته‌ هه‌روه (هه‌ورامی، 2002: 174).

دگه‌ل بزافیت سه‌رکیشیا کوردی دگه‌ل حکومه‌تا ئیراقی پێخه‌مه‌ت فه‌دیتتا ریکه‌کا چاره‌کرنی بو بکارئینانا ئه‌زمانی کوردی ل ده‌فه‌ریت کوردا، به‌رده‌وام حکومه‌تیت ئیراقی ل سه‌رده‌می مه‌لکیی هه‌کو دکه‌فته‌ ته‌نگاڤیا ژیکگرتن دگه‌ل کوردان مۆرکینه. به‌لئ ئه‌ ژیکگرتن بتنی بو به‌یزکرنا وان بوینه. ژبه‌ره‌ندی، سیاسه‌تا حکومه‌تیت وی به‌رامبه‌ری ئه‌زمانی کوردی چوو گهورینین بنیاتی نه‌که‌فتینی. له‌وپا، ره‌وشا پێشقه‌چوونا بکارئینانا ئه‌زمانی کوردی وه‌ک خو‌مایه‌ تا ل 14 تیرمه‌ها 1908ی، رژێما مه‌لکیی هاتیه‌ هه‌رفاندن.

سیاسه‌تا حکومه‌تا عه‌بدوڵکه‌ریم قاسمی به‌رامبه‌ری پرسا ئه‌زمانی کوردی (1908 - 1963)ی

پشتی ئینقیلابا (کومپلوتا) 14 تیرمه‌ها 1908ی قه‌ومی گه‌ۆرینه‌کا به‌رچاف لسه‌ر بازا نافخویی و ده‌رغه‌ هاته‌پیش و دگه‌ل ژێ ئارپشا کوردی ره‌نگفه‌دانه‌ک باش یا سیاسی که‌تی، گه‌له‌ک بیافیت

گه‌نگه‌شه‌ و دانووستاندنه‌کا درپژ، مسته‌فا بارزانی، نه‌ه (9) خال ژ داخوازییته‌وه‌وی کوردا دانه‌فی (بارزانی، 1996: 39). هنده‌ک ژ وان خالا گری‌دای بکارئینانا ئه‌زمانی کوردی بوون کو ل خواری هاتیه‌ دیارکرن:

پشتی هه‌ژده‌ روژ به‌سه‌ر دانوستاندنیته‌ماجد مسته‌فای فه‌ دگه‌ل بارزانی بوورین، جقاتا وه‌زیریت ئیراقی کۆمبونه‌ک کر و تیدا بریار ل سه‌ر (8) خالا دا کو نه‌ ئه‌و داخوازی بوون، ئه‌ویت د ناقبه‌را بارزانیی نه‌مر و ماجد مسته‌فایدا هاتیه‌ به‌حسکرن.

1. هه‌ریما کوردستانی ژ فان ئیاله‌تا به‌یتته‌ ئافاکرن (هه‌فلیر، که‌رکویک، سلیمانی و ده‌فه‌ردارییته‌ کوردا بیته‌ سه‌ر ب پارێزگه‌ها میسلقه‌ ژ وان: ده‌وک، زاخو، ئامیدی، ئاکری، شیخان و شنغال، قه‌زاییته‌ خانه‌قین و مه‌نده‌لی بیته‌ سه‌ر ب پارێزگه‌ها دیالاقه‌.

2. ئه‌زمانی کوردی بیته‌ ئه‌زمانه‌کی فه‌رمی ل هه‌ریما کوردستانی (Disney, 1980: 19).

پشتی هه‌ژده‌ روژ به‌سه‌ر دانوستاندنیته‌ماجد مسته‌فای فه‌ دگه‌ل مسته‌فا بارزانی بوورین، جقاتا وه‌زیریت ئیراقی کۆمبونه‌ک کر و تیدا بریار لسه‌ر (8) خالا دا کونه‌ ئه‌و داخوازی بوون، ئه‌ویت د ناقبه‌را مسته‌فا بارزانی و ماجد مسته‌فایدا هاتین به‌حسکرن، ژ وان ژێ بابه‌تی گری‌دای ئه‌زمانی کوردی بوو. ل فیری دیاردیته‌ حکومه‌تی وه‌ک ته‌کتیکه‌ک و ستراتیجیه‌ک بو خو شروقه‌کریته‌ن دا کوردا نه‌چارکه‌تن ئه‌زمانی عه‌ره‌بی دگه‌ل ئه‌زمانی کوردی ل دارپتگه‌ه و خاندنگه‌هیت کوردستانی بکاربینن (بارزانی، 1996: 40).

هه‌روه‌سا ل ده‌می پشتی شو‌ره‌شا بارزان یا دووی ژ، پارتیت سیاسی د ناف کوردیت ئیراقی دا هاتین چیکرن، ئه‌و ژێ د پرۆگرامیت خو‌دا لسه‌ر ئه‌زمانی

چوون و ل پتیا ده‌فه‌ریت کوردنشین خه‌لك ب كه‌یف و خو‌شی رژیان سه‌ر جادا (سالج، ٢٠٠٧: ٥٦). زیده‌باری، سیره‌یی بزافا رزگاربخوازا کوردی دگه‌رمیا شو‌ره‌شیدا ریکه‌ستیا تیکه‌تیا قوتابیییت (شاگردیت) کوردستانی ژێ بی‌ ده‌نگ نه‌مایه‌ دا ره‌وشا شاگردیت کورد باشتر لی به‌یت. له‌ورا، ل ٢٠ چریا دووی ١٩٥٨ی، په‌یکه‌ک درێژ بو‌ قاسمی و (هه‌دی‌ب حاج مه‌حمود)ی وه‌زیریی تاشاندن (په‌روه‌رده) و فیزیکرنی هه‌نارتیه، ژ لایه‌کیشه، د ده‌سپیکیدا دا په‌سنا ئینقیلابی و پینگافیت د واریت جودادا هافیتین کریه (یووسف، ٢٠٠٧: ١٥٣).

ژ لایه‌کی دیشه‌ دایه‌ دیارکرن کو «ژ هه‌وه‌یییت هیژا نه‌هیته‌ فه‌شارتن، ئه‌و زم، کوته‌کی و دوژمنیا ب ره‌وشه‌نه‌زریت کورد لژی‌ر گفاشتن و ته‌په‌سه‌رییت شه‌ریت دژواریت داگیرکه‌را و دیکه‌فتیییت وان ییت بی‌ به‌خت تیکه‌فتین. هه‌روه‌سا د سه‌رده‌می نه‌ماییدا کورد ژ ئه‌زمانی وان و زانینا دیرۆکا ملله‌تی خو‌ هاتبوون زربه‌هرکرن. راوه‌ستیان له‌سه‌ر ده‌سته‌که‌فتیییت باب و باپیره‌، زیده‌باری کیمیا هه‌ژمارا خاندنگه‌هیت کوردستانی پتیا وان هاتینه‌ گرتن. وه‌کی، بتنی خاندنگه‌هه‌ک نافنچی ل شه‌ش ده‌قه‌ردارییت کوردا ییت سه‌ر لیوا موپسلفه‌ هه‌یه‌ کو هه‌ژمارا خه‌لکی وان پتر ژ چوار سه‌د هه‌زارایه‌.....»، ل دویمه‌یه‌یی ژێ داخوازکریه (١٢) خالییت وان بو‌ هه‌نارتین به‌ینه‌ بجیکرن (هیرش، ٢٠٠١: ٢٠). ئه‌ف چه‌ند خالییت ل خو‌اری فه‌ر و گریدای بابه‌تی فه‌کولینی نه‌:

١. ئه‌زمانی کوردی بیته‌ ئه‌زمانی فیزیکرنی ل هه‌موو خاندنگه‌هیت کوردستانی، بتنی خاندنگه‌هیت کیمه‌ نه‌ته‌وا نه‌بن کو پیدفیه‌ دگه‌ل ییت کورد و عه‌ره‌با وه‌کتیکن.

٢. کو‌ری پیزانییت (زاناریی) ئیراقی به‌یته‌

دی و لیکه‌هۆرینا بو‌یه‌ریت سیاسی ییت گریدای ئاریشا کوردی د نافه‌ه‌را سه‌رکیشیا کوردی و حکومه‌تا (عه‌دۆلکه‌ریم قاسمی ١٩٥٨) دا به‌رده‌وامبوون ژبو‌ فه‌دیتنا چاره‌یه‌کا هه‌ژی بو‌ ئاریشا کوردی (Rubin, ٢٠٠٧: ٢٥٤).. به‌لی ل سالآ ١٩٦٠ی، ئالۆزی د نافه‌ه‌را هه‌ردو ئالیادا په‌یدا بوونقه‌ و قاسم ریکه‌ قه‌ومینا شو‌ره‌شی خو‌شده‌که‌تن. چونکی ب هه‌نده‌ک سیره‌یییت به‌رخش به‌رامبه‌ری کوردا رابوو، هه‌روه‌سا ده‌ست بگرتنا روژنامه، رادیو، مۆچه‌یییت فه‌رمانبه‌ریت کورد کر و سیاسه‌تفانییت کورد گرتن (Donovan, ١٩٩٠: ٢٩).

دو هه‌فتیا پشتی سه‌رکه‌فتنا ئینقیلابی ده‌ستووری به‌روه‌خت هاته‌ راگه‌هاندن و د ماده‌هیی دوویدا هاتبوو دیارکرن کو «ئیراق پارچه‌که‌ ژ نه‌ته‌وی عه‌ره‌با»، و د ماده‌هیی سیدا هاتبوو «کورد و عه‌ره‌ب دفی وه‌لاتی دا هه‌فپشکن» و د ماده‌هیی نوژدیدا رژی له‌سه‌ر هندی دکر کو «ناییت جوداهی د نافه‌ه‌را وه‌لاتیادا له‌سه‌ر بنیاتی رفیشتی، نه‌ته‌وه‌یی، ئه‌زمانی، دینی و بیروباوه‌را به‌یته‌ کرن» (جواد، ١٩٩٠: ٣٦).

ئه‌ف پشهاهات و گه‌هۆرینیت به‌له‌ز ییت د بیافی سیاسی و له‌شکه‌ریدا ل ئیراقی په‌یدا بووین، کورد ژ قوناغه‌ک گران و ئالۆز بو‌ قوناغه‌ک گه‌شتر چوون و ریک ب سه‌رکیشیت کورد هاته‌ دان ژ تیکه‌تیا سو‌قیه‌ت بزفپن و ریکدا ئه‌زمانی کوردی د بیافی راگه‌هاندنی و خواندنییدا به‌یته‌ بکارینن (CIA, ١٩٧٢). ئه‌و جارا ئیکتی بوو د دیرۆکا سیاسی یا ئیراقی دا د ده‌ستوری ویدا ده‌فگوت ب هه‌بوونا کوردا و هه‌قییت وان، نه‌مازه‌ ییت ئه‌زمانی به‌یته‌ کرن (Hawley, ١٩٨٩: ٢٣). چونکی کورد ل هیقیی بوون شو‌ره‌ش دکه‌رتی خویندن و ئه‌زمانی ژیدا به‌یته‌ کرن. ژبه‌ر هندی دی بینن کو کورد بگه‌رمی ژپش فه‌رپژا ئینقیلابیه‌

۳. چەند ئێنسیتوتیټ بڵند ل کوردستان بێته هه‌کرن.

۴. پلانه‌کا ته‌فایه‌ بێته‌ دانان بوو ئافاكرنا زانینگه‌هه‌كا كوردی و ده‌ست ب به‌رهه‌فكرنا پێدقیاتیټ وئ ییټ فه‌ر بێته‌ كرن دا چێكرنا وئ دشیاندا بیټ.

۵. به‌هرا شاگردیټ كورد ژ هنارتیټ دگه‌ل شاندىټ حكومه‌ت بێته‌ زنده‌كرن و رێقه‌به‌ریا زانیاریا چاقدێریا خواندنا كوردی بكه‌تن.

۶. د چوارچوڤیټ پرۆگرامیټ خواندنا نه‌ده‌بیټا تیكستیټ وه‌رگیرایی ژ نه‌ده‌بیټ كوردی ل خاندنگه‌هیټ ئیراقیټ بێته‌ خواندن.

ئه‌ه‌ف تلێگرافه‌ بئنی نڤیسینا لسه‌ر به‌رپه‌را بوو و حكومه‌تا ئیراقیټ چو پێگه‌ری بڤان خالا نه‌كر. به‌لكو ب هه‌موی ره‌نگه‌کی بزافیت پشتگوهاڤیتنا وان كر (یووسف، ۲۰۰۷: ۱۵۴).

به‌لئ حكومه‌تا قاسمی پێگه‌ری بكارئینان ئه‌زمانی كوردی نه‌بوو و د بیافئ راگه‌هاندیتدا سێره‌بیټ هه‌فدژ و به‌رده‌وام بگومان (بخش) ژ راگه‌هاندنا ب ئه‌زمانی كوردی هه‌بوون. له‌وا، ل دویمه‌هیا ۱۹۶۰ی، حكومه‌تا قاسمی لسه‌ر سیاسه‌تا راوه‌ستاندا راگه‌هاندنا ب ئه‌زمانی كوردی چوو و بریارا راوه‌ستاندن و داڤیخستنا ده‌زگه‌هیټن به‌لافكه‌ریت كوردی وه‌ك گۆڤارا (ژین، ده‌نگیټ كورد و هه‌تاو) دا. ب قئ چهندی، هیدی هیدی، سیاسه‌تا به‌ره‌بندكرنا ئه‌زمانی كوردی د بیافئ راگه‌هاندنی و خواندیتدا بكارئینا (گوندی، ۱۹۹۰: ۴۳).

له‌وا، ل دویمه‌هیا خزیرانا ۱۹۶۱ی، كومیټا نافینا پارتا دیموكراتا كوردستان ژبوو فه‌خواندنا ره‌وش و پێشه‌اتیټ نوی و دانانا پێرابوویتیټ پێدقی د بوویه‌ریت ده‌یته‌پێشدا بریاردا تلێگرافه‌كی پێشكیشی قاسمی بكه‌ن، ل دویمه‌هیا هه‌یقا تیرمه‌هی هاته‌ بڵندكرن (Stansfield, ۲۰۰۳: ۲۷). ئارمانچ ژ قئ تلێگرافنی

به‌رفه‌هه‌كرن داكو شیاتیټ وه‌رگرتنا ئه‌ندامیټ نوی ییټ شاره‌زا و خوڤان شیان د بیافئ ره‌وشه‌نه‌زریا كوردیدا وه‌رگیرتی. پێكه‌ریټ پێدقی په‌یداكه‌ن بوو زڤراندنا كه‌لتوری نه‌ته‌وی ییټ كوردا و وه‌شاتیټ گۆڤارا كووری ب ئه‌زمانی كوردی و عه‌ره‌بی بن نه‌ به‌س ب ئیك ئه‌زمان بن.

۳. رێقه‌به‌ریه‌كا نه‌مازه بێته‌ چێكرن بنافئ (رێقه‌به‌ریا تاشاندن (په‌روه‌رده‌) و فێركرنی ل ده‌قه‌را كوردستان) (یووسف، ۲۰۰۷: ۱۵۴).

زیده‌باری هندئ، ل ده‌سپینكا سالا ۱۹۶۰ی حكومه‌تا قاسمی سیاسه‌تا خوویا به‌رخش و خراب هه‌مه‌به‌ری كوردا نه‌قه‌شارتوو. لئ دئ بینن د بیافئ تاشاندن و فێركرنیدا رێقه‌به‌ریه‌ك نه‌مازه سه‌ر ب وه‌زاره‌تا په‌روه‌ردئ فه‌ ژبوو پێشئیخستنا په‌روه‌رده‌ و فێركرنی ل كوردستانا ئیراقیټ هاتیه‌ دانان، دا ده‌لیقه‌ بوو زاروك و جه‌حیټ كورد فه‌بیټ ب ئه‌زمانی خوئی ده‌یكئ بخوینن. ل ده‌سپینكا كانوینا دووی سالا ۱۹۶۰ی هه‌كو كونگرئ سیئ ییټ (ئیکه‌تیا ته‌فایه‌ یا شاگردیټ كومارا ئیراقیټ) ل به‌غدا هاتیه‌ كرن. قئ كونگرئ گه‌له‌ك پێشنیاز دیاركرینه‌ و بوو جه‌هیت شوله‌ژئ بڵندكرینه‌ كو پتیا وان راسته‌پاسی نه‌راسته‌پراست گریدای ئه‌زمانی كوردی بووینه‌. ژبه‌ر هندئ وه‌ك سێره‌یه‌كئ به‌ركه‌فتی و پوزه‌تیف به‌رامبه‌ری شاگردیټ كورد نه‌خاسمه‌ ملله‌تیټ كورد ب گشتی هاتیه‌ وه‌رگرتن (البوتانی، ۲۰۰۲: ۴۴). ئه‌و پێشنیازیټ گریدای ئه‌زمانی كوردی ته‌فیت ل خواری بوون:

۱. ئه‌زمانی كوردی بیته‌ ئه‌زمانه‌كئ فه‌رمی ل هه‌می خاندنگه‌هیټ كوردستانا ئیراقیټ بوو سالا خواندنئ (۱۹۶۰-۱۹۶۱)ی و ده‌ست ب بجیکرنا وئ بێته‌ كرن.

۲. دیروكا ملله‌تیټ كورد ل خاندنگه‌هیټ كوردا ب نه‌مازه‌یی و ل ئیراقیټ ب ته‌فایه‌ بێته‌ خواندن.

نه هیلانا ئالۆزیا نافه را قاسمی و پارێتی بوو، دا ته ناهیی پارێزیت و سیره تیک نه چیتن. لی چوو پویته ژ لای قاسمی فه پینه هاته کرن و رهوش پتر به رهف ئالۆزی و نه ته ناهیه کا به رفه هه فه چوو (بارزانی، ۲۰۰۳: ۲۲).

تشتی فه ل ده لیقه ی نافه رۆکا موزه کیرییه یاکو ژ ده سپیکه کئ و هژماره کا خالا پیکدهات، وه کی، ژبو

وهك خهبات، كوردستان، ئازادی، دهنگی كورد، راستی، ههتاوه... هتد.

هه ر د وی تلگرافیدا هاتبوو ژبو قورتالکرنا وهلاتی ژ ترسه کا گه له ك خراب و ب باندور کو گه فه ل سه ر ئیکه تیا نیشتمانی، سه رکیشیا پارێتی داخواز ژ حکومه تی کر بله ز ب فان پینگاڤا رابیتن کو ژ (۱۳) خالا پیکدهاتن و خالا (۸) یا تلگرافی دبیتن: «ئه زمانی کوردی بیته ئه زمانه کئ فه رمی ل هه می ده زگه هیت ریقه برنی و خواندن ل کوردستانی» (یوسف، ۲۰۰۷: ۱۵۶؛ فندی، ۱۹۹۵: ۱۴۲).

لی لدویف وی تیکه هشتا خۆدانی قئ فه کولینی گه هشتی هه ر حکومه تا قاسمی داخوازییت کوردا ره تکرن و لسه ر سیاسه ته ک دژوار به رامبه ری ئه زمانی کوردی چوو. د فه ریژیدا هه می به لاقوک، رۆژنامه و رادیوییت کوردی مۆله تا قانونی ژئ وه رگرتن و وه شاندن و به لاقکرنا وان قه ده غه کر. ئه ف سیاسه ته لسه ر ئه زمانی کوردی به رده وام بوو تا رژیما قاسمی ل ۸ شوباتا ۱۹۶۳ی، ژلای پارتا به عسا ئیراقیه هاتیه هه رفاندن.

هژمارتنا ره نگیت سیاسه تا ته په سه رکرنا نه ته وی ل دژی نه ته وا کورد ل ئیراقی (فندی، ۱۹۹۵: ۱۴۲).

ئه ف تلگرافه ژ (۱۹) خالا پیکهاتبوو و خالیته هه ژی خواندن و دیارکرن ب قی رهنگی ل خاری بوون:

۱. راگرتنا کاروباریت ریقه به ریا ته قایی یا خواندنا کوردی ب رهنگه کئ راست و درست و بیته ده زگه هه کئ پیکهه گریدانی ل نافه را وه زاره تا په روه ردی (المعارف) و هه ردو ریقه به رییت ئه لمه عارف ل سلیمانی و هه قلیری بتنی.
۲. زب به هرکرنا شاگردیت کورد ژ خواندنا خۆ ب ئه زمانی نه ته وی ل خاندنگه هیت سه ره تایی و نافنجی وه ک حه قه کئ مروفایینیی زیده باری حه قیت د ده ستوو ریدا ده فگۆتکری.
۳. پشتگوه ئیخستنا کارئینانا ئه زمانی کوردی وه ک ئه زمانه کئ فه رمی ل ده زگه هیت حکومی ل ئیاله تیت کوردی، د وه خته کیدا حکومه تا مه لکی نه شیا کوردا ب رهنگه کئ ته قایی ژ قی حه قی بی به هرکه تن.
۴. دویچه جونا رۆژنامه قانیا کوردی و دائیخستنا رۆژنامه و گۆفاریت ب ئه زمانی کوردی ده رده کفن

شهری خاچیه‌ریسا کر و زانا ده‌ریخستن.. رۆلی مه‌زنی کوردا د میژوویا بسورمانییدا

نقیسینا: مه‌هه‌مه‌د شه‌عبان ئه‌یۆب

ته‌رجمه‌کرن ژ عه‌ره‌بی: حه‌میدی بامه‌رپی

کوردا د میژوویا ده‌قه‌ریدا نه‌ته‌وه‌کی که‌قنن، ئۆ که‌قنی ل قیری نه‌سه‌ر هه‌بوونا ل وه‌ختی و جهی یا فه‌بریه، هه‌روه‌سا کینجا وی یا جفاکی و سیاسی و ئابووری و کولتوری ژ پیرا ده‌ییت، به‌لی تشتی بالکیش ئه‌وه‌ کو ئاقئینانا کوردا ناهیت بی پیزانینیت کیم بییت ژ ئالاقیت راگه‌هاندنی ده‌ردکه‌قن، هه‌ر وه‌خته‌ ئاقی کوردا ناهیت هه‌که‌ کومه‌کا ده‌رده‌سه‌ریا نه‌هه‌لگرتبیت، ژ وانا ئاریشیت تخویی و داخازیا وان یا ئافاکرنا وه‌لاتی وان یی مله‌تینی، ئۆ هیشتا. به‌لی پا گه‌له‌ک کیم مروڤ میژوویا کوردا و پشکداربیت وان بییت به‌رکه‌فتی د میژوویا بسورمانی و ئاقه‌دانیا ویدا کرین دزانن، ئه‌و میژوویه‌که‌سه‌ر مه‌ پیدقی دکه‌ت هنده‌ک تیریژیت رۆناهیی سه‌ر ده‌قه‌ریت وی بییت د هه‌زارا هه‌فچه‌رخا عه‌ره‌بییدا د طارییدا ماین به‌رده‌ین.

تیکه له لیبوون و پیکه ژبان

نه فرۆ هه بوونا کوردا گه له ک دهوله تیت مه زنیته ده فهری فه گرتیه، نهو ئیران و ئیراق و سوریه و ترکیه، ئو ب هژماریت کیمتر ل هه ر ئیک ژ نه رمینیا و نازه ربیجان و گورجستان هه نه، ئو بسورمانا ده فهریت کوردا هه ر ژ ده سپیکا چاخ خودی ژئی رازی خه لیفی راشد عومه ری کورپی خه تابی ستان دینه، ئو ل وه لاتیت کوردا هنده ک ژ دژوارترین شه ریته نافه را عه ره ب و فارسا چیبوونیه، وه کی جه له ولا و نه هاوه ند، کو فارسا کربوونه شه رگه هیت ده فهریت له شکه ری.

کورد د بسورمانیه هه لیبوون و هنده ک ژ دو یفکه تیا ژئی دیار بوون وه کی مه یمونئ کوردی (۱) ئان مه یمونئ کورپی گابانی کو ئیک بوو ژ هه لگریته هه دیسا شه ریفای پیغه مبه ری و نافئ وی د هژماره کا ژیده ریته هه دیسادا هاتیه وه کی (أسد الغابه) یا ئینولکه ئیری، و (تجرید أسماء الصحابه) یا حافز نه لذه هه بی و مه یمون ل دو یماهیا چاخئ ئیکئ یئ مشه ختیئ ژ وه لاتئ کوردا چوو مه دینا منه وه ر دا لسه ر ده ستئ هه فالیت مه زن (کبار الصحابه) و دو یفکه تیا هه بیته هه دیسا پیغه مبه ری و فقه ی.

جه یته کوردا ل نازه ربیجانئ و نه رمینیا و روژه لاتئ نه نادولئ ل فئ میژوو یا زوی ژ بسورمانیه ل چاخئ راشدین و نه مه ویا که س لئ نه دبوو والی ژبلی سه رکیشیت جه ی باوه ریئ و که نکه تیت نه میرا، ژ بنا فوده نگترین والیه نه مه ویا لسه ر فان ده فه را مه روانئ کورپی مه حه مه دی، خه لیفئ دو یماهیه یئ نه مه ویا، بوو، وه کی دیار مه روانی سه ره ده ری هه کا باش دگه ل کوردا دکر، نه فه زیده باری کو ده یکا مه روانی کورد بوو و ژ وئ سه خله تیت کوردا و سه روسیمایئ

وان بو مابوون، هه تا خه لیفئ ئیکئ یئ چاف شین بوو [۲]؛ فئجا د شه ری نافخوی یئ نه مه ویا بخودا به ری لسه ر ده ستئ عه بباسیا بهینه شکانن پشته وی گرت.

عه بباسیا د گه له ک هه یامادا باوه ریا خو یا ب سه رکیشیت مه زنیته کوردا ئینای؛ فئجا خه لیفه نه لموعته مید عه لا الله (۲۷۹ مشه ختی مریه) که سه کئ کوردئ ب نافئ عه لیه کورپی داودئ کوردی کره والیه میسلئ، ئو هه ره وه سال وه ختی فئ خه لیفه ی مه حه مه دی کورپی هزار میردئ کوردی نه میرئ نه هوازئ (خوزستانئ) بوو، ئو کورپی هزاری ژ سه رکیشیت به یزیت مه والیه عه بباسیا بوو، هه تا کو گه له ک پیکۆ لکرن دا سه ره لدا نا زنجیا ل نه هوازئ بساخئ فه شیریته هه کو لسه ر ده ستئ عه لیه کورپی نه بان یئ سه رکیشی زنجیا ل ده فه ری هاتیه شکانن [۳].

هه ره وه سا ده فه ریته کوردا د وی چاخیدا ده فه را هه فته خویب و فنا فیکه تیا نافه را ده وله تا عه بباسی و ده وله تا رو می یا بیزه نطی بوو. ل وه ختیته خیلافه تا عه بباسیا یا لیواز کوردا ب جه رگ و میزانه کا باش به ره فانی ژ وارگه هیت خو و هه می بسورمانا کر، میژوو یئ بو مه نه فه قه ره مانیه پاراستینه، فئجا ل سالآ ۲۸۷ مشه ختی له شکه ری بیزه نتیا ئیرشی وه لاتئ شامئ کر و شیان بنا فقه به یئ هه تا گه هشتینه ده فه را حمصئ یا هینگئ لبن داری ده وله تا فاطمیا بوو، ئو که لا نه فامیه دور پیچکر، هه تا خه لکئ که له خیت مریت به نه بووی و هسک خارین. ئینا خه لکئ طه رابلوسا شامئ ب هیزیت خو فه لیده رکه تن دا دور پیچ و شکه ستنا هه فرویشی خه لکئ حمصئ و نه فامیه بووی ژ سه ر پالده ن؛ به لئ پا خه لکئ طه رابلوسئ و هیزیت وانیت له شکه ری ژی به رامبه ری هیزا له شکه ری یا بیزه نتیا شکه ست و دو هزار میزیت

ئێسپارتوو وان، قیجا پشتی مرنا سولتانی سەلجوقی توغروول بەگێ ل سالا ۴۵۵ ئی مشه‌ختی، سەروک و سەرکیشیت دەفەریت ئیراقی هاتنه‌ گازیکن، ژ وان ژێ ئەبو ئەلفه‌حتی کورپی وه‌رامی سەرکیش و ئان سەروکێ کوردیت گافانی (جاوانی)، دا نوویاتیا بیژنی و بەری هه‌میا پاراستنا ته‌ناهییا ده‌فهرای وی بیخنه‌ ستۆی، به‌لی ئەو ل به‌غدا مر و بره‌ وه‌لاتی وی.

کوردای مفا ژ هه‌بوونا سەلجوقیا کریه و خو نیزیکی وان کریه، به‌لی ده‌وره‌کێ گه‌له‌ک باش ل شه‌ری مه‌لازگه‌ردی هه‌بوویه کو ل نافه‌را سولتان ئەلپ ئەرسه‌لانی و بیژنه‌تیا بوو کو ئەو ئەگه‌ری مه‌زن بووینه تورك بناف وه‌لاتی ئەنادۆلی که‌تین و قیپرا چووین هه‌تا ژ لایئ ئاسیافه‌ گه‌شتینه‌ که‌نداڤی مه‌رمه‌ره به‌رامبه‌ری قوسته‌نتینی، له‌شکه‌ری ئەلپ ئەرسه‌لانی ژ ۱۵ هه‌زار شه‌ره‌که‌را پیکه‌هات، ژ نیشا وان پیتر ژ خو‌بیشکرییت (مه‌ظه‌وعین) کوردیت ده‌فهریت نیزیکی ئەخلاتی و مه‌لازگه‌ردی بوون، ئو گه‌له‌ک ژ میژووفا‌نیت تورك په‌سنا ده‌وری کوردا یی بیریاری دیروکا بسورمانییدا کریه؛ وه‌کی میژووفا‌نی تورك ئوسمان توران دکتییا ویدا «میژووویا سەلجوقیا و ئافه‌دانیا وان»، ئو گه‌له‌ک هه‌نه‌ فی ده‌وری مه‌زن د فی شه‌ری نه‌مردا دده‌نه‌پال کوردا.

ده‌وله‌تا زه‌نگی ژ ده‌هه‌مانا سەلجوقیا ده‌ره‌که‌فتیه‌ کو ئاق سه‌نقه‌ر و کورپی وی عیماوددینی زه‌نگی کو هه‌ردو ژێ تورکن شیاینه‌ ده‌فهریت کوردا بستین و ئیک ژ جاترین که‌له‌ و باژیرییت هه‌تا نوکه‌ ژێ

بسورمانا هاتنه‌ کوشتن و بیژنه‌تیا هه‌سپ و چه‌کیت وان هه‌می ستاندن، قیجال قیری خه‌لکی ئەفامیی قېبوون که‌تی.

به‌لپیا کریاره‌کا بتنی د مه‌یدانا شه‌ریدا قه‌ومی و بینگه‌هی (مشهد) شکه‌ستنی ب هه‌میقه‌ گوهری، ئین ئەبی ئەله‌هیجاء د میژووویا خو‌دا فه‌دگپریت و دبیزیت:

«مه‌لکی رومی لسه‌ر گره‌کێ هنداقی مه‌یدانا شه‌ری یی راوستیای بوو و

دو کورک د ده‌ستیت ویدا بوون و

ده‌ه نه‌فه‌ر ژ خولامیت وی دگه‌ل

بوون، دا سه‌ره‌که‌فتنا له‌شکه‌ری

خو بینیت، ئینا کورده‌کێ

ب نافی ئەبی ئەله‌جه‌ر

ئه‌حمه‌دی کورپی زه‌حاکێ

سه‌لیل یی ل هه‌سپی سوویار

و زری و کومزری دبه‌ر قه‌ستا

وی کر و خشته‌ک (ئاسنه‌کێ

تیژ) د ده‌ستی وی یی راستیدا

و د ده‌ستی چه‌پیدا سه‌ره‌ه‌فسار و

خشته‌کا دی قیبوون، یا ژ دقسی قه‌

یی هاتی ئەمانی ژێ بخازیت و هه‌وارا خو

تیبیخت، له‌وا پویته‌ پینه‌کر و خو ژێ نه‌پاراست و

ده‌می ئەو نیزیکیبووی د رجا خو بووری و ئیرشکرێ،

هه‌ر چه‌نده‌ دقسی زری دبه‌ر بوون، به‌لی خشته‌ک

لیدا و کوشت و گازی بسورمانا کر: دوژمنی خودی

هاته‌ کوشتن! ئینا بسورمان زفرینه‌فه‌ و ییت د که‌لیقه‌

خارکه‌تن و هاری وان کر و بسورمان لسه‌ر رومی

بسه‌ره‌که‌فتن و کوشتن و ئیخسیرکن و ب ده‌سه‌که‌فتیا

خو‌شبوون» [۴].

وه‌ختی سەلجوقی شیاین ده‌ست داننه‌سه‌ر ئیراقی

و شامی و وه‌لاتی فارسا، جاره‌کا دی نفشی کوردی

بلندبوووه‌ و پاراستنا ته‌ناهییا ده‌فهریت ژوری ئیراقی

وه‌ختی

سه‌لجوقی شیاین

ده‌ست داننه‌سه‌ر ئیراقی

و شامی و وه‌لاتی فارسا،

جاره‌کا دی نفشی کوردا

بلندبوووه‌ و پاراستنا

ته‌ناهییا ده‌فهریت ژوری

ئیراقی ئسپارتوو

وان.

قولهكی دی کو دڤیا سهیفدین غازی کوری زهنگی
حوکمی بگریت.

گروڤه دمشه نه کو کوردا هیزه کا شهپرکهرا
بهرکهفتی ژ لهشکه ری نوره دینی پیکدینا، ئو ب
دلسوژی دهست ب شهرا دکر، ئو گروڤی مه لسه
هندی ئه وه کو نه جمیدین و برایی وی ژ مهزترین
سه رکیشیت نوره دینی بوون، ئو ئه و بوون دهوره کی
مهزن دیتی ل سهرکهفتنیت ب دهست نوره دینی
ڤه هاتین، ئو نه جمیدینی ل ستاندنا دیمه شقی
هاریکاریا وی کر و باندورا ستاندنا وی یا مهزن
بوو، چنکی نوره دین وه لیها ت کو بوو ههفتخویبی
دهڤه ری ت شامی بیت ل بن دهستی خاچه ری سا،
ستاندنا دیمه شقی و دهڤه ری ت جیرانی وی ژ وه لاتی
شامی پشتی هینگی بوونه به رهه ڤیه ک کو دهستی
خو دانیه سهر مسری و ڤه رنگ ژ لایی ستراتیجیڤه
تییخته نه د نافی بووسه یا خو دا [5]. ههروه کی دیار
هوسا پر بکارئینانا کوردا وه کی شهپرکهر بو هندی
ڤه ده گهریت کو نافوده نگیت وان ب جهرگ و هه داری
د شه ری دا چو بوون، وه سا کو ئه م د نه نسیکلوپیدیا
یا «صبح الأعشی» یا قه لقه شهندی دا دبیین، تیدا
لسه ر هنده ک جه ماعه تیت کوردا دبیزیت ئه و «میریت
شه رانه، خودانیت دربا و لیدانینه... ئو ئه و بجهرگن
و د شه رادا دگهرمن» [6].

گۆپیتکا بلندبوونا کوردا!

دهوری ئه سه دوددین شیرکوه ل نافی دهوله تا نوره دینی
پیرادبوو وه کی لوکا وه زیری به ڤه ڤانیی یی قی
چاخنی مه بوو. نوره دینی کریاریت لهشکه ری بیت
مهزن دئسپارتنه وی، ڤیجا ئه و کره سه روکنی به روکی
روژنای ل دهڤه را حمسی دا بهر سینگه هه بوون و
به پیره ی خاچه ری سا ل وی دهڤه ری بگریت، میژووڤان

ماین ئافاکه ن، ئه و ژی باژیری ئامیدی یه کو لسه ر
نافی زهنگی یه، ئو شیا هه می دهڤه ری ت کوردا،
بیت خاچه ری سا ده وه بیت خو بیت خاچه ری سی
بیت دویدا ستاندین ڤه گپه ته ڤه، وه کی دیاربه کر و
میردینی و گه له ک گوند و که له ی ت وی، ئو عیمادوددینی
بهایی کوردا و سه نگا وان زانی، له وا خو نیزیکی وان
کر، ئو چیدبیت نه گهری قی نیزیکوونی ئه و کریارا
بنافوده نگ بیت یا کو تیدا چنه مابوو لسه ر دهستی
خه لیفی عه بیاسی ئه لموسته رشید بیللاهی بهیته
کوشتن.

چنکی عیمادوددینی زهنگی فه رمانه ک ژ لایی سولتانی
سه لجوڤی ڤه بو هات کو بهر سینگه خه لیفی
عه بیاسی ئه لموسته رشید بیللاهی بگریت یی هینگی
هیزا وی به رده وام زیده بوو، به لی خه لیفه شیا
زهنگی و هیزیت وی بشکینیت و چ ئه و خلاس نه کر
حه تا نه جمیدین ئه یو بی و ئه سه دوددین شیرکوه ی
که لا تکریتی بو ڤه نه کری، کو وان حوکم لیدکر، ئو
ئه و بووه وارگه ها وان، به لی قی چهندی خه لیفی
عه بیاسی ده گراند، یی کو فه رماندای نه جمیدینی
ڤه ده رکه ن و ژ که له ی ده ریخن.

ژ ڤیری عیمادوددینی زهنگی پویته یی هیزا شه پرکهرا
کوردا زانی وب ناقله کی تیز ل شه ری دژی خاچه ری سا
و به رفه هرکه نا به پیره ی ده وله تا زهنگی بکارئینان،
ئو ژ قی ئه گهری ژی هه کو نه جمیدین ئه یو ب و
ئه سه دوددین شیرکوه ره ڤینه نک، زهنگی پیرادا کو
ژ زه لامیت وی بیت سیاسی و سه رله شکه ری ت مهزن
بیت وی بن. ئو جوتکی برا شیرکوه ی و ئه یو بی یا
عیمادوددینی زهنگی دگه ل وان کری پاراست، ڤیجا
پشتا وی گرت و سیړه یی وی موکومکر، ئو هه کو سالا
۵۴۱ مش/۱۱۴۶ز. ل که لها جه عبه ری شه هیدبووی وان
پیرادا لنک کوری وی نوره دین مه حمودی هینن و
پشته ڤانیا وی کر هه تا ده سه له ات گرتی به رامبه ری

شیرکوهی و برازیی خو زیره کی و میرانیه کا چریسه تیدا دیارکرن، هه‌ر چه‌نده ل دژی وی ئیکگرتنه ک ل نافه‌را خاچه‌ریسا و فاطمیا هه‌بوو.

ئو ئه‌و خه‌به‌ری میژوو فانی هه‌قچاخ ئیبن ئه‌بی ئه‌له‌ه‌یجائی لسه‌ر کریاریت شه‌ریت ل سالا ۵۴۴ی مشه‌ختی قه‌ومین به‌لافکری، گروقه‌کی (دلیل) دییه‌ لسه‌ر رۆلی له‌شکه‌ری یی کوردا لناف ده‌وله‌تا زه‌نگی، کو دبیزیت: «د وان شه‌رادا نورددینی هیز کومکر و هاریکاری ژ دیمه‌شقی خازت، ئینا وان میرزا مجاهیدوددین بزان یی کورد بو هنارت و له‌شکه‌ری برایی وی سه‌یفددین غازی ژی هات و چوو ئه‌نتاکیا، ئینا پرینسی (خاچه‌ریس) لئ ده‌رکه‌فت و شه‌ره‌کن مه‌زن ل نافه‌را وان چیبوو، قیجا نورددینی ئه‌و ب وی شکاندنا بناقوده‌نگ شکاندن و حارم ستاند و فره‌نگ کوشتن و د فی شه‌ریدا ده‌ستی ئه‌سه‌دوددین شیرکوهی یی دریزبوو و خوشمیری و میرانیا خو تیدا دیارکر و هه‌روه‌سا مجاهیدوددین بزانی کورپی مامینی یی سه‌رکیشی له‌شکه‌ری دیمه‌شقی ده‌وره‌کی پیشچاف و زیره‌ک تیدا دیارکر» [۸].

هیژ پتر کو شه‌رکه‌ره‌کی کورد ل شه‌ره‌کی دژی فره‌نگا ل نیزیکی حمسی خو گوری قورتالکرنا نورددینی کریه، دا وی ژ مرنه‌کا مسوگه‌ر قورتالکته‌ت، قیجا ئیبنولته‌ئیر لسه‌ر کریاریت سالا ۵۵۸ی مشه‌ختی فی خه‌به‌ری دیاردکته‌ت: «ل قی سالی نورددین مه‌حمودی کورپی زه‌نگی ل بن (حصن الأکراد - که‌له‌ا کوردا) ژبه‌ر فره‌نگا ره‌فی، ئو ئه‌و ئه‌و کریاره یا کو ب (به‌قیعه) نافدار و خاچه‌ریسا قه‌ستا خیفه‌تا نورددینی کر، ئینا ئه‌و ل هه‌سپی خو سیاربوو دا خو قورتالکته‌ت، به‌لی پا ئه‌و ژ له‌زادا ل هه‌سپی سیاربوو و هه‌سپ یی بزنجیری گریدای بوو، ئینا مروقه‌کی کورد په‌یابوو و ئه‌و قه‌تکر و وه‌سا نورددین قورتالبوو و یی کورد هاته‌ کوشتن، ئینا نورددینی قه‌نجی دگه‌ل

أسد الدین شیرکوه (شیری دینی شیرکوه)

بنداری دبیزیت: «ژبه‌ر کونا حمسی بتسترین کون بوو، ئه‌سه‌دوددین بو به‌ره‌فانی ژیکرنی و پاراستنی و چافدیریا وی هاته‌ دانان: چنکی ئه‌و ب ژدلشولکرن و بزاف و دژواری و بجه‌رگیا خو ئیکانه بوو». به‌لکی هیژ پتر دبیین کو ئیبنولته‌سیر لسه‌ر وی زیده‌دکته‌ت و لسه‌ر جهی ئه‌سه‌دوددین شیرکوهی لنگ نوره‌ددین مه‌حمودی دبیزیت: «نوره‌ددین مه‌حمودی ئه‌و نیزیکی خو کر و هنده‌ک جه‌ و وار بو قه‌برین - ئانکو دانی-چنکی د شه‌ر و دیمه‌نیت ویدا هنده‌ک تشت لسه‌ر بجه‌رگی و میرانیا وی ژی دیتن کو ژ وی پیغه‌ که‌سی د خو‌را نه‌ددیت و پیغه‌ نه‌ده‌هات بکه‌ت، قیجا پتر نیزیکی خو کر و عه‌رد دایی، هه‌تا حمسی و ره‌حه‌ب و ژبلی هه‌ردوکا هنده‌ک جه‌یت دی ژی بوونه‌ ییت وی و کره‌ سه‌رکیشی له‌شکه‌ری» [۷]. به‌لی پا مه‌زنترین و به‌رکه‌فتترین کریارا له‌شکه‌ری یا ئه‌سه‌دوددین شیرکوهی وه‌رگرتی و تیدا ستیرا سه‌لا حوددین یوسفی کورپی ئه‌یوبی هه‌لاتی و یا کو دبیته‌ گوپیتکا جه‌ و هه‌بوونا کوردا د دیرۆکا بسورمانییدا، ئه‌و هه‌ر سئ هه‌و بوون ییت کرینه‌ سه‌ر مصری، ئو ئه‌و هه‌ویت که‌له‌ک بترس بوون، چنکی خاچه‌ریس ل قله‌ستینی ئاسته‌نگ بوون کو دکه‌فیته‌ نافه‌را شامی و مصری، به‌لی پا ئه‌سه‌دوددین

يېت سەھم ژى كرى و چووين دا وان پاشدا بشكىنن و
يى لسەر گرکه كى ئاخى به رامبهرى قىلنى راوه ستىاي
بوو، ئينا سويياره كى فرهنگ قه ستركى، ئينا هندهك
ژ هه قالا گازىكرى، همدات! ئينا لسەر ملنى خو
زقري ديت كو سوييارى دهيتى، ئينا سهرى هه سپى
زفرانده سلال و تيرا خو د دهستى خو گرت و
بهردا سينگى يى فرهنگ، قىجا ژىگرت

و تىپهري، ئينا يى فرهنگ زقري و
خو ب دويماهيا ستويى هه سپى
خوفه گرتبوو. قىجا وهختى شهر
بدويماهياتى همداتى گوته
مامى من: مير هه كه همدات
ل مزگهقتى با كى دا قى تيرى
ليدهت؟» [۱۰].

كورد لسەر وهختى سەلاخوددینى
ئەيۆبى و پشتى وى دهولهتا
ئەيۆبىا كو هەمى ژ كوردا بوون
گەهشتە گۆپیتكا هیز و مەزناھیا خو
(مالپەریت ئینتەرنیتى).

دهورى كوردا ل وهختى دهولهتا زهنگى ژ بهر رۆلى
وان يى لهشكەرى كو دهستى كهسنى ل بهر يى وان
نەپادبوو نەدياربوو، بهلكى بانديورا كوردا ل بياقى
زانين و دادفانىي دياربوو و سەرپشكى وان قازى
كه مالوددين مه همدەدى كورنى عەبدلابى شەهرەزورى
يى كورد بوو، ئو ئەو ل چاخى نورددين مه حمودى
قازيى ديمه شقى و هەمى وهلاتى شامى بوو و قازى
كه مالوددینى بو بەرسينگرتنا خاچپەرئىسا خەمخۆريە كا
مەزن ژ پشتەفانىي بو سىاسەتا عىمادوددين زهنگى
خار، ژ لايەكى ديقە عىمادوددینى كرىارىت مەزن
و بترس د ئسپارتەنە وى، پىلكى وى بوو بو ديوانا
خەلافەتى ل بەغدا، ئو هەرەسا وى دەستەكى دريژ
هەبوو لسەر رازىكرنا خەلافەتى كو كاروبارىت

يېت ل پاش وى ماین (بچويكىت وى و كهس وكارىت
وى) كر و جه و تشت لسەر نافى وان وهفكرن» [۹].
بهلكى ميرزا ئوسامه يى كورنى منقىدى كو ئەو
تيكه ژ شاهدیت لسەر چاخى شهريت خاچپەرئىسا
و ژ شاهدیت دويماهيا چاخىت فاميا و زهنگيا و
ئەيۆبىانە ميرانيا هندەك كوردا ل شهريت وان دژى
خاچپەرئىسا قەدگيريت، قىجا دىيژيت كو
زهلامه كى كورد يى دگوتى 'همدات' ژ

تيكه ليت كه قنيت بابى وى ميرزا
منقىدى يى خودانى كه لها شيزر
بوو ل وهلاتى شامى و ژ سويياريت
مه زنبوو، بهلى پا بناف سالقه چوو
و بوو پيره ميره كى مەزن، ئينا ميرزا
عزددینى مامى ميرزا ئوسامه ي
قيا هه فالينيا كه فن پاريزيت، د
بیرهاتيتى خوڊا «الاعتبار» دىيژيت:
«ئينا مامى من عزددینى خودى ژى
رازى بيت گوتى ئەى همدات تو يى
مه زنبووى و بىچارەبووى و ته هەقى لسەر مه

هەى خلمەتا ته بکهين، هه كه تو ل مزگهقتا خو
مىنى و وى مزگهقتەك ل بهر دهرى مالى هه بوو، دى
كوريت ته ل ديوانى قەيدكهين و هەر ئيکه كى دى
مه يانە كا هەيقانە بو دانين و دى هەيقى دو دینارا
و باره كى دانودكاكى دەينه ته و تو يى ل مزگهقتا
خوى. ئينا گوت مير وى بکه، قىجا ئەو تشت بو
كر. پاشى هاته نك مامى من و گوت: مير د لى
مندا ناچيته خار ل مال روينم و كوشتنا من لسەر
پشتا هەسپى بو من ژ مرنا لسەر نفينا خوشترە.
گوت: برىار يا تەيه، ئينا پشتى هينگى ب چەند
رۆژەكىت كيم سردانى يى خودانى تەرابلوسى (ميرى
تەرابلوسى يى خاچپەرئىس) سەر مەدا گرت. قىجا
خەلك ژ هاتنا وان ترسيان و همدات ژى ژ وان بوو

كورد ل سەر

وهختى سەلاخوددینى

ئەيۆبى و پشتى وى

دهولهتا ئەيۆبىا كو هەمى

ژ كوردا بوون گەهشتە

گۆپیتكا هیز و

مەزناھیا خو.

درباسی جه خیلای کورد کو تیک بوو ژ کوریت میرزایی کورد ئیراهیمی مههرانی، ئه و بوو شیای مه لکی قودسی بخو ئیخسیرکهت، کول وی شه پری سه رکیشی ته فاهیا خاچه ریسا بوو و د قی چاخی دا ههژماره کا مهزنا میرزا و سه رکیشیت له شه کهری ژ کوردا دیار بوون کو رول هه بوو د پاشدابرنا

دوژمنداریا خاچه ریسا ژ وه لاتییت

شامی و فه لستینی و مصری، وه کی

میرزایی مهزن سه یفوددینی

مه شطوب، کو تیک بوو ژ

مه زنییت کوردیت هه کاریا ل

ده قهریت ژووریی میسلن

و ئه و ل پتیا غه زو و

شه ریت سه لاهوددینی

دگه ل بوو، هه تا پاشناقی

مه شطوب لیها تیه کرن،

ژ بهر شوینوارکی وی

رویشاندنا ل تیک ژ غه زوییت

ل دژی خاچه ریسا ل شامی [۱۲]

لسهر سه روچاقیت چیبووی. ب

قی رهنگی ل چاخی ئه یویا جهه کی

بلند بو کوردا ل روژه لاتن نا فین ما.

کورد ل ناقههرا ههردو کهریت بهرناشی!

به لای پا ئه و بوو ل دویمهیا چاخی عه بیاسیا

مه غول هاتنه ئیراقی و شامی، وی هاتنی کورد ل

چاره خیت ئیراقی دانه پیتیا وان مه تیت بهرسینگ

مه غولا دگرن و لدویف شیان و پیچیبوونیت خو

ییت کیم بهرام بهری غه زویا بههژمارا مه غولیا

گه له ک قوربانی دان، ئو تیک وه سیه تیت ئیمپراتوری

مه غولی منکوقانی بو برایی خو و سه روکن غه زوی

ده سه هلاتی بده نه ف نورددینی پشتی بابی وی عیمادوددینی زهنگی مری، ئو که مالوددینی قازی دسه ر شولی خو یی قازیاتیا ژیرا وه کی شیورداره کن سیاسی بوو، ئه وی شیرهت ل نورددینی دکرن کا دی چاوا دهوله تا زهنگی هیزا خو پارزیت و خالییت لیوازیای وی چنه، ئو گه له ک جارا یی شیای

پشته فانی له شه کهری یا سه له جو قییت

ئیراقی [۱۱] بو عیمادوددینی

زهنگی ده ستیخت، هه کو هیزا

خاچه ریسا گه ف ل هه بوونا

بسورمانی ل شامی دکر.

ل چاخی سه لاهوددینی

ئه یونی و و پشتی وی د

دهوله تا نه یوی ژیدا کو

هه می ژ کوردا بوون، کورد

گه هشتنه گویتکا هیزا و

مه زنا هیا خو، ئو وه ختی

سه لاهوددین سه رکه فته سه ر

عه رشئ مصری و کولفه کینیا

خه لافه تا فاطمیا ئینای و ده عوه

و گوهداری بو خه لافه تا عه بیاسیا ل

مصری زفرانده فه، سه لاهوددین خودان

پرۆژه کی مهزن بوو، خه مه کا مهزن ژ پرۆژی تیکرنا

بسورمانا بهرام بهری غه زویا تیدا خاچه ریسا خو

بسهر عه ردی بسورمانا ل شامی و فه لستینی دادای

و داگیرکی خار، ئو پیخه مهت وی چه ندی خه م ژ

هندی خار کو هه می بسورمان بگه هنی و هه می

لدویف گازیای وی چوون و سه رکه فته کا مهزن ل

شه ری حوطه یین یی نه مر سه رکه فتن و قودس ل سالا

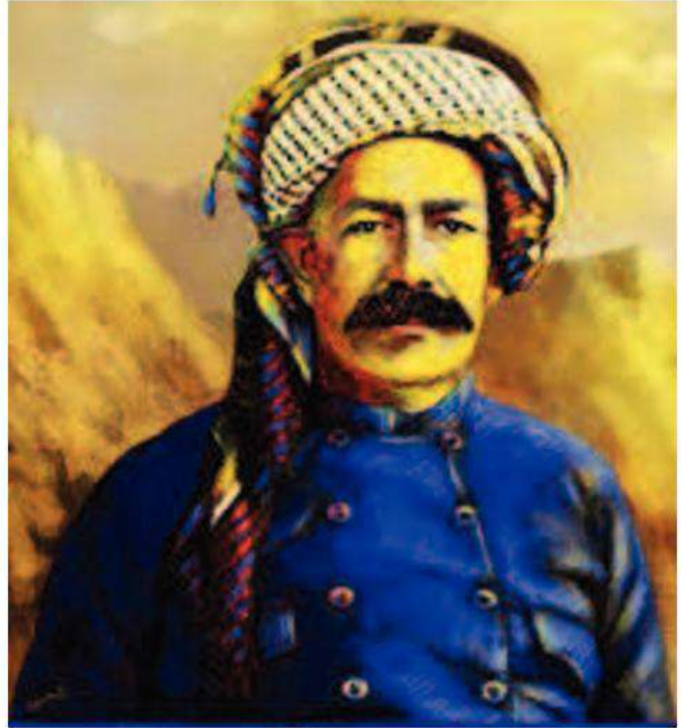
۵۸۳ مش. زفرانده فه.

د قی شه ریدا تیکینه ییت کوردا د ناف له شه کهری

ئه یوی دا ده وره کی ئاشکرا و بی شچاف گیرا، فنجیا

شىخ مەھموودى بەرزنجى و دىتنەكا نوى*

نقىسین: ئازادى باتىفى/
يۆتۆبۆرى/سوئد

سالا ۱۹۱۸ى بريتانيانى بەغدا گرت و وان دقيا شىخ مەھموود شەرى دەولەتا ئۆسمانى بىكەت، لەوا رى دايى كو بىتە رىقەبەرى دەقەرا سلىمانى و ھندەك ژ دەقەرەيت گەرميانى.

سالا ۱۹۱۹ى شىخى دىت كو بەر دەست و پىت وى د قالە نە، داخووازا خوە سەرىن كر، لسەر داخووازىت وى ئىنگلىزا داخووازا كر دانوستاندنى ژ شىخى كر.

ھنگى شەرى دنياى بدوئىماھىياتبوو، دەولەتا ئۆسمانى ھەرفىبوو قىجا ھەر مللەتەكى پارچەك بو خۆ ژ وى دەولەتا ھلوشىاي و رزى قەدكر. شىخ ل بەر دانوستاندنى نەھات، ھزرەكا مەزن بو خوە و چەكدارىت خوە دكر.

شىخ مەھموود كورى شىخ سەئىدى كورى كاك ئەھمەدى شىخى يە، ژ بنەمالا شىخىت بەرزنجى يە. ژ سالا (۱۸۸۱-۱۹۰۶) ئى ژيايە.

ل سالا ۱۹۰۹ى دگەل بابى خوە چووئە ستانبۇلى دا سولتان عەبدولھەمىدى دوىى بىنن، دەمى زفرىنقە مىسل، بابى وى شىخ سەئىد ھاتە كوشتن و سالا ۱۹۱۰ى شىخ مەھموودى جەئى بابى خوە گرت.

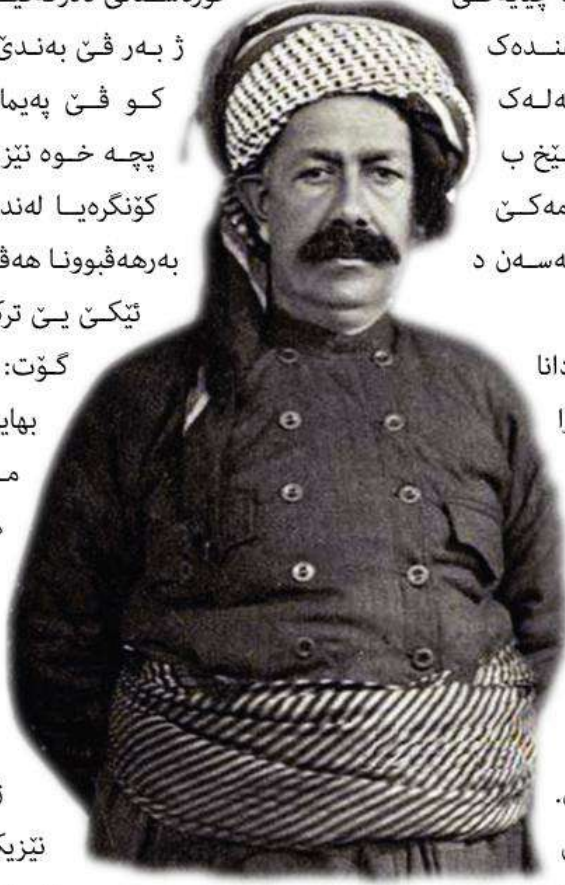
دەولەتا ئۆسمانى گەلەك بىچارە بوو و سەرھلدان ل گەلەك جھا چىدبوون لى سەرھلدانىت ب سەررۇبەر نە بوون.

شىخ مەھموود زەلامى دەولەتا ئۆسمانى بوو، بەرى شەرى دنياى يى ئىكى بدوئىماھىيىت، ئانكو ل

به‌رکه‌فتی بۆ کورد و کوردستانی هاتبوون نھیسین و یا ژ هه‌میا گرنه‌گر به‌ندا ژماره ۶۴ بوو، د وی به‌ندی دا هاتبوو کو پشتی ساله‌کی، هه‌که کوردا به‌فیت ژ ده‌وله‌تا تورکیایی جودابن و خو‌سه‌ر بژین، کورد دشین وی داخوازی بگه‌هینن کۆما ملله‌تا ((عُصبة الأمم)) و هه‌که کۆما ملله‌تا دیت کو دی کورد دشین وه‌لاتی خوه بریفه‌بن، هنگی دقیت ترکیا ژ کوردستانی ده‌رکه‌فیت!

ژ به‌ر فی به‌ندی، ئه‌تاترک گه‌له‌ک خه‌بتی کو فی په‌یمانئ ب جه‌نه‌ئین. پچ پچه خوه نژیکی بریتانیایی کرو ل کۆنگره‌یا له‌نده‌ئ ل سالا ۱۹۲۱ئ ب به‌ره‌ه‌قبوونا هه‌فسۆزا، وه‌زیری ده‌رفه‌یی ئیکئ یئ ترکیایی به‌کر سامی به‌گی گۆت: ”میسۆپۆتامیا گه‌له‌ک بی به‌یاهه‌ ل به‌رامبه‌ر هه‌فالینیا مه‌ و بریتانیایی.

هه‌لبه‌ت هنگی ئینگلیزا به‌رپه‌رھی خوه ل میسلئ خوه‌ش کربوون، لی به‌لی هیشتا ترس تیدا هه‌بوو کو وان ده‌فه‌را ژ ده‌ست بده‌ت چونکی نژیکبوونه‌ک ل نافه‌ینا په‌یوه‌ندیئ ئویرسی و ترکیایی هه‌بوو. هه‌روه‌سا ترکیایی گه‌له‌ک ژ عه‌ردیت د ده‌ست یۆنانيا دا بوون ب شه‌ر فه‌گه‌راندبوون فه‌ و ئه‌و سه‌رکه‌فتنیئ ترکیایی، ترسه‌ک ئیخستبوو دلئ ئینگلیزا، کو جاره‌کا دیت ب شه‌ر میسلئ ژ بستیئن، له‌وما بریتانی ل که‌سه‌کی دگه‌ریان کو بشیت سه‌رگێژیی بۆ ترکیایی چیکه‌ت دا له‌به‌ر داخوازیئ ترکیایی فه‌پریت. ئینگلیزا به‌رده‌فکه‌کن خوه هنارت ده‌ف سه‌ید تاهایی

ل هه‌یفشا گولانی چه‌کداریئ شیخی ب سه‌ر سلیمانئ دا گرت و ئه‌ف کاره وه‌کی به‌رسفه‌کی بوو بۆ ئینگلیزا، ئانکو ئه‌م داخوازیئ هه‌وه قه‌بیلناکه‌ین.

ئینگلیزا دقیا وان جها ب شه‌ر ژ ده‌ست شیخی بینه‌ده‌ر. ل ده‌ربه‌ندا بازیانی شه‌ره‌کی دژوار قه‌ومی، ئینگلیز شه‌که‌ستن و زیانیئ فیکه‌فتن.

پاشی بریتانیا هه‌رشه‌کا دیت کره سه‌ر شیخ مه‌حموودی و چه‌کداریئ وی و د چیاه‌کی

پا ئاسئ کرن و ب هاریکاریا هنده‌ک جاشیت عه‌شیره‌تا هه‌مه‌وه‌ندیا گه‌له‌ک ژ چه‌کداریئ شیخی کوشتن و شیخ ب خوه ژ ب برینداری گرت. مامه‌کی شیخی ب نافئ حاجی سه‌یید حه‌سه‌ن د وی شه‌ری دا هاته‌ کوشتن.

ل به‌غدایی، بریتانیا بریارا سیداره‌دانا شیخ مه‌حموودی دا، پاشی بریارا خوه گوهارتن بۆ ۱۰ سالا کو د بن چاقدیریا وانفه‌ بیت و ئیکسه‌ر سرگونی هندستانی کر. پشتی سه‌رکه‌فتنا هه‌فسۆزا د شه‌ری دنیا ئی دا، (فره‌نسا، بریتانیا، ئه‌مریکا و ئیتالیا) کراس ل دویت به‌ژنیئ خوه که‌ردکرن. هه‌رچه‌نده ئویرسات (رووسیا) ژ هه‌فسۆزا بوو، به‌لی وان نه‌دقیا ئویرساتی بکن شریکی خوه.

شانه‌یه‌کا کوردا ب سه‌رۆکاتیا شه‌ریف پاشای و هنده‌ک ئه‌ندامیئ کۆمه‌سه‌تا بلنذبوون و پیشکه‌فتنا کوردستانی (جمعیة تعالی و ترقی کردستان) ل پاريسئ پشکداری د کۆنگره‌یا ناشتیئ (مؤتمر الصلح) دا کر و داخوازیئ کوردان گه‌هاندنه کۆنگره‌یی.

د سۆزه‌ندا سیقه‌ری دا ل سالا ۱۹۲۰ئ سئ خالیئ

کر به‌لێ وه‌کی مه‌هه‌قان وه‌رگرت نه‌ وه‌کی کورده‌کێ
 کو د هه‌وارا وی چووێ.
 نه‌گه‌را وی ژێ نه‌و بوو کو سمکۆ ژ وی ب نافوده‌نگه‌ر
 بوو له‌وما ترسا شیخی نه‌و بوو کو سه‌رکیشی بو
 سمکۆی بچیت، نه‌خاسمه‌ کو سه‌ید تاهایی نه‌هه‌ری
 ژێ د گه‌ل بوو و هاتنا سمکۆی و سه‌یید تاهای
 لدویف داخوازا بریتانیایی بوو، به‌لێ پا هه‌ردو
 دره‌نگ گه‌هشتن چونکی مژویلی شه‌ره‌کی بوون دژی
 شاهێ قاجاری.

پشتی سه‌ید تاهای چووێ به‌غدايێ
 دا به‌ره‌هه‌قبوونا خوه‌ و سمکۆی
 بگه‌هینته‌ وان هنگێ بریتانیایی
 شیخ ژ هندستانێ فه‌گه‌راندبوو فه
 سلیمانێ و نه‌و شوێن وان
 دقیا سه‌ید تاهای بو وان
 بکه‌ت، شیخی ب ستوێ
 خوه‌ فه‌ گرتبوو.

شیخ مه‌حموودی نافێ
 پاشای کوردستانێ (مه‌لیکی
 کوردستانێ) ده‌ینا سه‌ر
 خوه‌ و داخوازا ده‌فه‌ریت
 که‌رکویک و میسلێ ژێ کر.
 نه‌ف داخوازه‌ لسه‌ر دلێ ئینگلیزا
 گرانوو، هه‌یزیت ئیراقی د گه‌ل
 ییت بریتانیایی ب پشته‌قانی تیارا،
 شو‌ره‌شا شیخ مه‌حموودی شکاند.

بریتانیا ل ۱۹۲۳، ۰۴، ۰۳ ئی باژێری سلیمانێ گرت و
 ئیخست سه‌ر ده‌وله‌تا عیراقی.
 هه‌ر دو شو‌ره‌شیت شیخ مه‌حموودی د ده‌مه‌کێ
 گه‌له‌ک کورت دا هاتن ژ بن برن کو شو‌ره‌شه‌کا وی
 ئیزیکێ هه‌فت هه‌یفان دو مکر و یا دیتر هه‌شتا
 کیمتر.

نه‌هه‌ری دا ل وی ده‌فه‌ری ل دژی ترکیایی ده‌ست
 ب شو‌ره‌شه‌کێ بکه‌ت. سه‌ید تاهای هنگێ مه‌هه‌قانی
 سمکۆی شاکاک بوو، ل ئیرانی حوکمی قاجاریا
 سست ببوو و ئیزیک بوو حوکمی ده‌وله‌تی ژ ده‌ست
 ده‌رکه‌فیت. هه‌ر ژ به‌ر هندی سه‌ید تاهایی گه‌له‌ک
 چه‌کدار ل گه‌ل خوه‌ بریوون دا کو ل دژی قاجاریا
 پشته‌قانی سمکۆی بکه‌ت. سه‌ید تاهایی جابدا
 ئینگلیزا کو نه‌و د وی ده‌می دا نه‌شیت فه‌گه‌ریت.
 ده‌می ئینگرا دیتی کو سه‌ید تاهای دی دره‌نگه‌ر

فه‌گه‌رته‌فه‌ و ره‌وشا ده‌فه‌ری نه‌دخواست
 نه‌و خوه‌ ل سه‌ید تاهای بگرن له‌وا
 جاره‌کا دیتر ل نیفا هه‌یفا ته‌باخی

ل سالا ۱۹۲۲ ئی شیخ مه‌حموود
 ژ هندستانێ فه‌گه‌راند
 سلیمانێ و گوته‌ن: "داخوازا
 حه‌قی گه‌لێ کورد بکه‌."

هه‌لبه‌ت وان نه‌ ژ به‌ر
 چاقیت په‌شیت شیخ
 مه‌حموودی و نه‌ ژ به‌ر
 ملله‌تی کورد بوو نه‌و
 زفراندیقه‌، به‌لکو زیده‌تر
 ژ به‌ر هندی بوو کو ترکیا
 بگفتیشن دا ده‌ستا ژ میسلێ
 بشوت.

ده‌می شیخی خه‌لک ل دۆریت خوه‌

دیتین و چه‌کداریت وی زیده‌بووین، هه‌زه‌ک
 مه‌زن بوو خوه‌ کر و ژ خلولاها خوه‌ زیده‌تر بوو خوه‌
 ده‌ینا، به‌لێ حسیییت وی خه‌له‌ت ده‌رکه‌فتن.

شیخی به‌رزنجی نه‌دقیا چ که‌سه‌کێ ب نافوده‌نگ
 ل دۆریت وی بیت، موونه‌یا هه‌ری پێشچاف نه‌و
 بوو کو ده‌می سمکۆی شاکاک چووێ ده‌ف شیخی،
 نه‌وی ل ده‌ستپیکێ ب گه‌رمی ب خه‌ره‌هاتنا سمکۆی

شیخ محمود

نه‌شیا مفای ژ هاتنا

ئینگلیزا بکه‌ت، پشتی بو

هه‌ر که‌سه‌کی دیاربووی کو

ده‌وله‌تا ئۆسمانی هه‌رفی و ئیدی

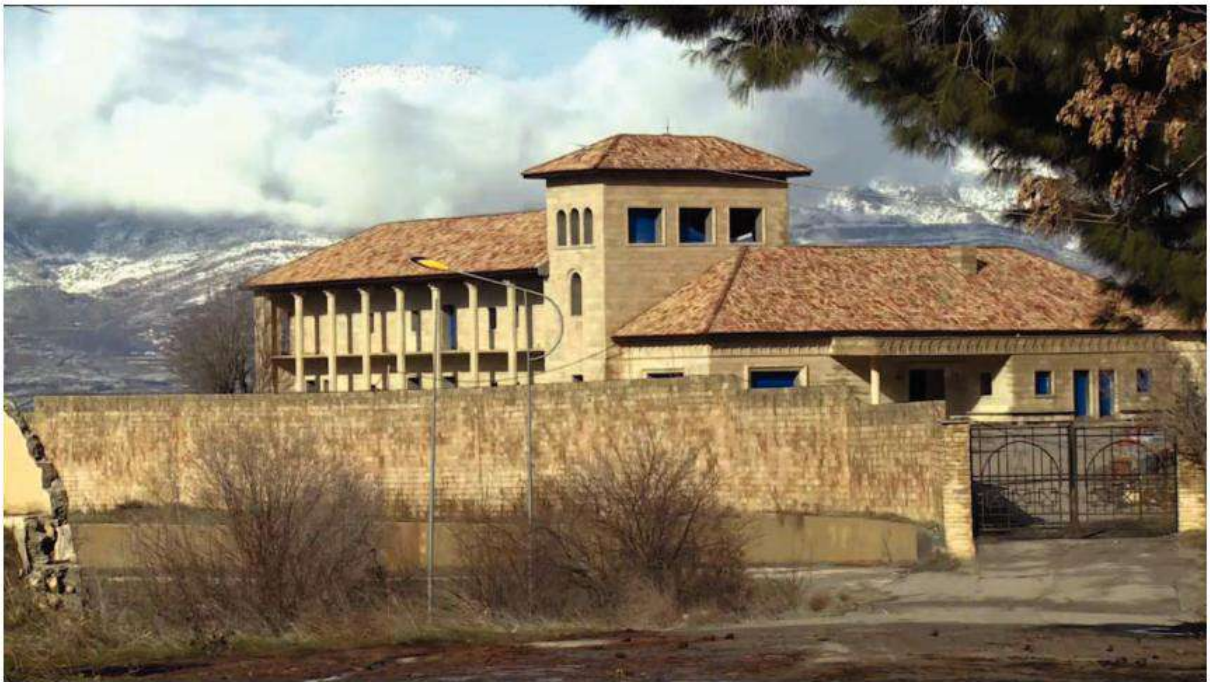
نه‌شیت رابیته‌فه‌ سه‌ر لنگیت خوه‌،

به‌لێ هه‌ر چاقی شیخ مه‌حموودی

ل زفرینا ده‌وله‌تا سولتانییت

ئۆسمانی بوو.

چىرۆكا قەسرا مەلك فەيسەلى ل سەرسنكى

تەرجمەكەرن: كۇفان ئىحسان

نقىسین: پ. د. سەيار ئەلجەمىل

خەلەكا (۱)

نەخاسمە كۆ ئەز چووبوومە د ناپ قەسرا مەلكى دا
وى وەختى، قەسرا خودى ژى رازى مەلك فەيسەلى
دوى ئەوى ۲۳ سالا بتنى ژىاي، دناقبەرا سالىت
۱۹۳۵-۱۹۵۸، حكى ئىراقى بۆ دەمى پىنچ سالا
۱۹۵۳-۱۹۵۸ كرىوو، ب غەدر ل بەر دەرگەھى قەسرا
رىجابى ل بەغدا ھاتە كوشتن، ئەو ژى لسەر دەستى
زابتىت لەشكەرى خۆ ھاتە كوشتن، ئەو ب ھەمى
كەسپت مالباتا خۆفە ل سىدەھيا رۇژا ۱۴ تىرمەھى
۱۹۵۸ ھاتنە كوشتن. ھندى من ھەژ سەرسنكى

دەستىپىك

سەرسنك ژ جەھىت سىخربەندە كۆ ھەر ژ بچىكانىيا
من كىنچا خۆ لسەر من كرىوو، ژ بىرا من ناچىت
ھەر چەندە گەلەك وەختى چووى، بىرا من ل
جوانىيا وى دەھىت، چىايىت وى يىت كەسك، ئاقا وى
يا باقىز، بايى وى يى خوش، خەلكى وى يى ھىژا.
باژىركى كوردا سەرسنكى دەمى ژىى من ھەفت
سال كىنچا خۆ يا سىخربەند لسەر من كرىوو،

چاندنئ دهیته بکارئینان، یئ دی ژئ چه‌روانگه‌هه‌کا زه‌نگینه و هنده‌ک ژئ چهیته دژواریت که‌فرینه، خه‌لکئ وئ ئه‌فرۆکه (۱۹.۲۸ که‌سن). به‌لئ خه‌لکئ دناف باژپرکی دا ب خو دژین هژمارا وان (۱۰۰۵۸ که‌سن) (هه‌روه‌کی لسه‌ر ئه‌زمانئ ریفه‌به‌ری نا‌حیا سه‌رسنکئ یئ ئه‌فرۆکه بو مه‌هاتی)، ئه‌ف خه‌لکه لسه‌ر شه‌ش تاخا دهیته لیکفه‌کرن، ئه‌وژئ کورد و سریانیت ئارسودوکسن، دبیژنئ تاخیت (۱۱۱ ئاداری، سه‌ره‌لدا، گولان، نه‌وروز، ئاشوور، ئازادی).

سه‌رسنکئ نا‌حیه‌کا قه‌زایا ده‌وکی یه‌ سه‌ر ب لیوایا میسل فه، ترومیئل دی ژ میسلئ به‌ر ب نا‌حیا فه‌هیدیئ فه‌ چیتن، پاشی گه‌لیئ ئالوکا و بیستنا‌یت وئ ییت سیفا کو ب ریه‌ره‌کئ بچویک دهیته ئاقدان، ژ چاییت ده‌وکی دهیتن، پاشی ژ ریکا زاخو دزفریت به‌ر ب ره‌خئ ژۆریفه، ژ ده‌وکی بو ره‌خئ روژه‌لاتی دچیت، ده‌مئ دگه‌هینه ده‌وکی ژ ویرئ د ریکه‌کا چیا‌یی را یا ب چه‌پوچیر ژ چاییت هندافی سه‌رسنکئ ژ سندوری را و زاویته و هافینگه‌ها سیاره‌تیکا و دی گه‌هیه سه‌رسنکئ، ژ ویرئ ژئ بو سیلاقی و ئامیدیئ دی ب دویمه‌ی هیتن، بیرا من دهیته به‌ری مروف بگه‌ته سه‌رسنکئ ریکه‌کا تایه‌ت بو بامه‌رنئ دچیتن، ئه‌فا ب فرۆکه‌خانا خو یا بارنیاس کو هینگئ یا ئیکانه بو ل کوردستانئ. زیده‌باری کو جه‌ئ مالباتا نه‌قشبه‌ندیا بو، سه‌رسنک دکه‌فته سه‌ر ریکا کو ئامیدیئ ب میسلئ فه‌ گریده‌تن و به‌رده‌وام هاتوچوون تیدا هه‌بو و بشه‌ف کیم دبوو. ب دیتنا من ئه‌فان چیا‌یا جانیه‌کا خو‌رستیا بالکیش یا هه‌ی، ده‌فه‌را سه‌رسنک دکه‌فیه د ناه د چیا‌یت گربک دا ئه‌وژئ چیا‌یی گاره‌ی و مه‌تینی، ئه‌فئ چه‌ندئ ژئ یا وه‌لیکری کو بیته خاله‌کا جانیئ، بزافا هه‌می هافینگه‌ها پیقه بهیته‌ گریدان، نه‌خاسمه‌ پشتی گه‌له‌ک وه‌رار کری و ریکا ترومیلا گه‌هشتیئ، کو باژپرکئ ده‌وکی ب باژپرکئ ئامیدیئ و هافینگه‌هیت دیقه‌ گریده‌تن. دیسافه ئوتیلا به‌ری و قه‌سرا مه‌لکی ییت لئ

و سی‌حربه‌ندیا وئ کری، من هند هه‌ژ فه‌یسه‌لئ دوین و چاکئ و باشیا وی دکر، ئه‌و جحیله‌کئ باش و دلۆفان و ره‌وشه‌نبیر بوو، که‌سه‌کئ ساده و خشکۆک بوو، هه‌ژ خه‌لک و وه‌لاتئ خو دکر و وی خه‌ون ب: ئیراقئ بکه‌ته باغچیت هه‌لاویستی ییت چه‌رخئ بیستی. هه‌روه‌کی ئه‌و که‌سا ب خودانکری بو من گوئی کو من ل ئوسکتله‌ندا دیتبوو پشتی بیست سالا ژ کوشتنا خودئ ژئ رازی، ئه‌وا بو من گوئی به‌ری بیست سالا من به‌لافکر بوو. ئه‌وی ب خو دقا‌یا خانیه‌کی لسه‌رسنکئ ئافاکه‌ت کو گه‌له‌ک و گه‌له‌ک هه‌ژئ دکر، هه‌ژ کوردستانئ و خه‌لکئ وئ دکر، ئه‌و ئیقاریا ژ قه‌سرا خو ده‌ردکه‌ت و دا بتنی هه‌لباسکی په‌سارا چیا‌ی بیت، یئ هاتیه‌ دیتن کو د چایخانه‌کا مللی فه‌ د روینشته‌ خاری و خه‌لک ل دور خرپه‌دبوون (ئه‌فه ب شه‌هده‌یا ژنه‌کا مه‌سیحی ژ سه‌رسنکئ نافئ وئ ده‌یکا ره‌مزی بوو) یان ژئ دا بینی یئ ل باغچئ قه‌سرا خو روینشته‌ یئ کتیبه‌کئ دخوبنیته و هه‌زرا خو دقئ دنیا‌یا جواندا دکر کا دی چ پیشکیشی فی خه‌لکئ دیرین که‌ت. من یا خو به‌ره‌ه‌فکری دا لسه‌ر قئ قه‌سرا بچویک بنفیسیم، ئه‌زئ چوویمه د ئاقدان هیتشتا ئه‌زئ بچویک بووم، دی که‌فاله‌کئ میژوو لسه‌ر پیشکیش که‌م و داخازا پاراستنا وئ که‌م و دپاشه‌روژئ دا بیته مووزه‌خانه، پاراستنا وئ بیره‌اتنا مه‌لکئ خودئ ژئ رازی یه، دا به‌ینیته به‌ره‌ه‌ه‌کئ ب رح دا به‌رباییت بهیته ژئ فیربن.

هافینگه‌ها سه‌رسنکئ و سالوخه‌تیت وئ ییت جوان

نا‌حیا سه‌رسنکئ د ناه قانونیا کارگیری دا و ب ئیرادا مه‌لکا هاته‌ فه‌کرن، ئه‌و بتنی گونده‌کئ چیا‌یی یئ بچویک بوو پاشی لسالا ۱۹۵۲ئ یا بوویه نا‌حیه، ژلایئ کارگیری فه‌ گه‌له‌ک گوندیت ژیکفر پیقه هاته‌ گریدان، کو هژمارا وان ۳۵ گوند بوون، به‌روبیافئ وئ هه‌می (۸۱۹ کم ۲)، ۳۰٪ بو کریاریت

خۆ بووم خودی ژێ رازییت و ده‌سته‌کا دادوه‌ری د گه‌ل مه‌بوو، بیره‌مان ل باشکاتب عه‌بدولقادری ده‌یتن، زێره‌فاتیته‌ مه‌ چاره‌ پوله‌سه‌ بوون، ژ وان ژێ په‌یامنیره‌کێ کوردی بوو نافێ وی عه‌لی بوو، وی وه‌ختی بابێ من قازیی سێ قه‌زایا بوو، ئه‌وه‌ژی ده‌ووک و زاخۆ و نامیدی بوون، ئه‌فه‌ ژێ دنابه‌را سالیته‌ ۱۹۶۰-۱۹۶۱ ئی بوو ده‌می فه‌رمان ژ سه‌روکێ وه‌زیره‌ عه‌بدوله‌که‌ریم قاسمی ده‌ره‌که‌تی، ژ به‌رکه‌ ده‌ستودانی سیاسی یێ شیلی بوو. من سه‌رسنه‌ک دیت، باژیره‌کێ جان ل کوردستان، خه‌لکێ وی کورد و ناسوری و هنده‌ک سریانیت ئیراقی بوون. باژیره‌ک یێ د هه‌مبیره‌ چاییت که‌سه‌ک دا بوو، ده‌که‌فته‌ هنداقی گه‌لیا، داریت به‌ری و مازی و سپیندار ل هه‌بوون، وی وه‌ختی ژ جانترین هه‌فینگه‌هیت دنیایی بوو، ئافه‌کا بوشا پاقر ل هه‌بوو، سه‌فایه‌کێ خوش و هین، جانیه‌کا سیحربه‌ند، قه‌سه‌ره‌کا ساده‌ یا دو قات، ره‌نگی وی یێ سپی بوو، لسه‌ر بانێ وی قه‌رمیده‌کێ قه‌هویه‌کێ به‌سه‌ر سووریه‌ هه‌بوو، نافمالیا وی ژێ یا ساده‌ بوو. باغچیت خشکۆک لدور دزفرین، مه‌له‌که‌ فه‌یسه‌ل خودی ژێ رازییت هه‌ز دکر ئیفاریا ل باغچێ پشتی ب روینته‌خاری، ژ به‌رکه‌ وی ل هنداقی خۆرسته‌کێ جانی فه‌کری بوو، وی چایا ئیفاریا د فه‌خار، بو ده‌میت درێژ هه‌زرا خۆ د وان دیمه‌تیت خشکۆک دا دکر یان ژێ که‌فال ب ره‌نگیت زه‌یتی ره‌سم دکر یان ژێ کتیه‌کا نوی د خاند. وه‌ختی روژ به‌رێقه‌ دبوو په‌یاسه‌ک ئیزیکی قه‌سه‌ری دکر، شیه‌که‌کا سه‌فک د گه‌ل سه‌یقه‌کێ دخار، سه‌هه‌ت هه‌شتی شه‌فی د چوو سه‌ر جه‌یت خۆ (ئه‌فه‌ فه‌گیرانه‌ ژ لای ته‌باخی ئوتیلی هاتیه‌ فه‌گیران، کو ژ مه‌سیحیا بوو، سێ دانیت خارنی بو مه‌له‌کی حازر دکر و مه‌له‌کی ژ کیستی خۆ دراف ددایێ). هه‌تا نوکه‌ ژێ بیره‌مان ده‌یت دناف باغچێ قه‌سه‌ری دا و لره‌خی چه‌پی مه‌له‌فانگه‌هه‌ک هه‌بوو، ئافا وی یا ره‌نگ شینا پاقر بوو، ژ به‌ر فه‌زه‌تیت مه‌رمه‌ری ئیتالی، ده‌که‌فته‌ ره‌خی ژوریه‌ روژه‌لاتی هنداقی گه‌لیت

هاتینه‌ ئافاکرن، ئه‌فه‌ ژ جه‌یت ژ هه‌میا به‌ره‌که‌تیه‌تر بوون کو ده‌قه‌ر و خه‌له‌ک پی ف وه‌رار که‌تی، دا بیته‌ به‌ره‌که‌تیه‌ترین هه‌فینگه‌ها ده‌قه‌را به‌هدینه‌ یا کوردستان. پشتی قه‌سه‌را مه‌له‌کی ل هاتیه‌ ئافاکرن سه‌رسنه‌کێ به‌ایه‌کێ میژوووی وه‌رگرت، نه‌خاسمه‌ ده‌می دانوستاندیت به‌ره‌که‌تی د ئیک ژ هولیت و یقه‌ هاتینه‌ کرن.

ل ده‌سه‌پیکه‌ سالیته‌ پینجیادا سه‌رسنه‌ک ببوو هه‌فینگه‌هه‌کا ئیراقی یا بالکیش، ل چاخێ مه‌له‌که‌ فه‌یسه‌لی دوی، لسه‌ر په‌ساریت وی گه‌له‌که‌ له‌شکه‌رگه‌هیت کفشکرن هاتبوونه‌ ئافاکرن، هه‌ر چه‌ند ئوتیلا به‌ری دنابه‌را سالیته‌ ۱۹۴۶-۱۹۴۸ ئی هاتبوو ئافاکرن، به‌ای مانێ ل د گه‌ل دو دانیت خارنی ژ دینه‌ره‌کێ و چاریکه‌کێ نه‌دبوری، به‌لی بو هینگێ ئه‌و کوژمه‌کێ مه‌زن بوو، ئه‌و د هاتنی ژ ته‌خا ژیهاتی و پینچبوویا بوو، دبیژن ل ئوتیلی خارنگه‌هه‌کا لوکه‌ ئیک هه‌بوو، زنده‌باری بار و هولایلیاردی و هولای سینه‌مای و مه‌له‌فانگه‌هه‌کا مه‌زن بو وانا ییت د فیا مه‌له‌فانیا بکه‌ن، وی وه‌ختی ژنک و زه‌لاما پیکه‌هه‌ خۆ ده‌فاتی. ژلای کینجا گه‌شتوگوزاری لسه‌ر سه‌رسنه‌کێ ژ به‌رکه‌ شه‌رگه‌ها ده‌قه‌ری بوو، بێ خش گه‌شتوگوزاری گه‌له‌که‌ کینجا خۆ لسه‌ر سه‌رسنه‌کێ و ره‌خودوریت وی ییت جان هه‌بوو، نه‌خاسمه‌ وان گوندا ییت ده‌که‌فنه‌ سه‌ر زوونی وی وه‌کی ئینشکی و سیلاق و بامه‌رنی ئه‌فه‌ژی ل نافه‌راسته‌ چه‌رخێ بوری بوو.

بیره‌هاتیت بچوکیانی: چیره‌کا قه‌سه‌را مه‌له‌کی

به‌ری چه‌ند سالاً من سالوخا قی قه‌سه‌ری د کتیه‌یا خۆ دا (حقیقه‌ ذکریات) کربوو، ئه‌و بیره‌هاتیت من لسه‌ر سه‌رسنه‌کێ و قه‌سه‌را مه‌له‌کی هه‌ین، دی بو هه‌وه‌ بیژم: -

ئه‌و قه‌سه‌ره‌کا ساده‌یه‌، ئه‌زی چوویمه‌ د نافدا و ئه‌ز بچوکیه‌کێ هه‌شت سالی بووم، ئه‌ز دگه‌ل بابی

دەف خەلکى وان چىايا هەبوو، سحرافى دەقەرا د نابقەرا دو چىادا و دوليت وى مروؤف زى تير نه دبوو. ئەقە تىک ژ هيقىيت من بوو دەمى ئەزى بچويک، من دقيا ئەز ژيانا خو د نابقەرا وان هەردو چىادا و خەلکى وى يى باش ببورينم، هەتا نوکە زى ئەو هيقىه يا ددلى مند، ژبەرکو سەرسنک و جھيت رەخودورپت وى، رحى تيردکەن و لەشى د قەژينن، هنافا و تورەبوونى تەنا دکەن، هزرکرن و تەخمينا تيدا.

قەسرەکا سادە

قەسرا مەلکى سەرسنکى د ناقەراستا سالتيت پىنجياندا هاتيه ئافاکرن، ب رىکا ئەندەزىارەکى هيزا و هوستايت ميسلى، ژبەرکو گەلەک د زيرەک بوون د چىکرنا بەرى نکراندى دا، ناقاهى سەسر گرەکى چىاي بلندکر، دا ببيتە رەمزەکى خشکوک بو هەمى دەقەرى، خەلک زى گەلەکى دلخوش بوو کو باژىرکى وان ببيتە بارەگەهى هافينى يى مەلک فەيسەلن دويى، قى چەندى پتر بها دايى دەمى ديتى مەلکى وان جحيلەکى هيزايە و گەلەک حەژى کر، وان د ناف خو دا ديت کەسەکى دى يى هەى گەلەک حەژ وان چىايا دکەت ل وى جھى جوان، دقيت ئەو ب ترومبيلى بەر ب باژىرکى وانقە بچيتن نەک ب فروکى، دا خوشى ژ ديمەتيت خورپستى و ناقى و داروبارى د دانسالى بهارى و هافينى ژ هەر سالىکى ببينيت.

نافاکرنا قەسرى و مولکيه تا وى

لسالا ۱۹۵۳ى دەست ب نافاکرنا قەسرى سەسر کيستى مالباتا مەلکى نەک يى حکومەتى هاتە کرن، تىک ژ وانا يىت نافاکرى دىيژيت: ئەو دنابقەرا سالتيت ۱۹۵۳-۱۹۵۵ى بوو ئانکو پشتى مەلک لسالا ۱۹۵۳ى هاتيه دانان و سەسر عەرشى ئىراقى روينشتيه خارى، نافاکرنا وى پترى دو سالا قەکيشا، ديساقە دىيژيت: وى وەختى ئەز جحيلەکى بهيز بووم، ژى من ژ ۲۰ سالا نەدبورى، سى هوستا ژ باژىرى ميسل

سەرسنکى يىت خشکوک.

هەر چەندە تەرزى وى يى سادەيه، بەلى ئەو ژ تەرزى ناقاهىيت ئەورپايە، قەسر يا بالکيشە و تشتيت خوش يىت نافدا هەين، پەنجەرکيت وى د بەرفرەنە، د ئەندەزىارى و ئافاکرنا ويدا تشتەکى جان يى کرى، د کەقیتە بەرامبەرى باژىرکى سەرسنکى يى جوان، يا لەرامبەرى روژهلاتنى، جھى وى ب هويرى يى هاتيه ديارکرن، چىايى گارەى دکەقیتە پشت، هەتافا دژوار زى د پاريزيت، د وى کولانکى دا بايەکى هينى خوش ب درىژاھيا روژى دەيت، سەسر گرەکى بلند يى پەسارا چىايى گارەى يا هاتيه ئافاکرن.

هەلبىزارتا جھى سەسر گرەکى بلندى سەرسنکى

مەلک فەيسەلى سەرسنک هەلبىزارت دا سەسر پەسارا چىايى گارەى قەسرا خو لى نفاقەت، ژبەرکو جھەکى سىحربەند بوو، ببوو جقاتگەهەکا مەزن بو مەلکى بخو زى، هوسا سەرسنکى بو ناحيا ژ هەميا بەرکەتير ل ئىراقى هەمى ژبەرکو جھى مەلکى لى بوو، ديساقە نافاکرنا قەسرى ب بەرى و قرمىدى مەزناھيەکا دى د ناف جفاکى کوردى دا دايى. بەرى هينگى ئوتتلا بەرى ببوو پشتەفان بو خەلکى دا د بياقى گەشتوگوزارى دا شول کەن، شول مشە هەبوون و بازارەکى باش ل سەرسنکى هەبوو، خەلک زى ژ بەر حەژىکرنا خو بو مەلکى مشە قەسد دکرى، ب قى تيزوبەرگيزى سەرسنک ژ گوندەکى بچويکى کەسى هەى ژى نە بو ناحيه و جھەکى خشکوکى سەيرانا، کو دکەقیتە سەسر پارچا ژ هەميا جانتر ل ئىراقى کو دەشتا نەينەقا ب کوردستانقە گریددەتن و بەر ب ئاميدى دچيتن، زیدەبارى جھى وى يى جوگرافى، ناقەکا بوش، ريلەکى بوش، ديمەتيت سىحربەندىت خشکوک. بتنى ژبەرکو مەلکى ئەف جھە وەکى هافينگەها خو هەلبىزارت بوو، قى چەندى گەلەک رامن ل

ههروهکی د ریفه بهریا تاپویی دا هاتیه قهید کرن، پشتی دو سالاً ژ ئافاکرنا وی مهلك فهیسه لئ دویی تیغه روینشت، نهوی د قیا هافینا خو لئ بورینیت، ههتا سالاً ۱۹۵۸ی باره گههئ هافینئ یئ مالباتا هاشمیا بوو. سئ هول و چند ژوریت نفستئ یئ د نائف قهسری دا ههین، هه هولکئ سه رشوویه کا تاییهت یا هه، ل ره خودوریت قهسری چند باغچیت ههین، کهسه کئ ناسوری پویته ب داروبار و گولا دکه تن، پارچه کا دی یا ئهردی یا هه هه سهر ب قهسری فهیه، ژ چار دونه ما درباس نابیت، یا به ره هه ف بوو دا ریفه بریه کا فره می لئ بهیته ئافاکرن و هندهک نفیسینگه ها لئ ئافاکهن، نوکه ئه رده کئ بهردایه و چ پویته پئ ناهیته کرن، داره کا دیم ژ ی دا وی ئهردی جانرا مای، ل بهرامبهری قهسری بوو، باره گه ههک (هندی مه خفه ره کئ) بو هندهک ژ لهشکهری زیره قانیت مهلك

مهلك فهیسه ل دناف قهسرا خو دا ل سه رسنکئ

ئینان، ئیک ژ وانا یئ تاییه تمه ند بوو د نکراندنا بهری دا، دگوتئ نه بو داوود، نهو ئه نده زیاره کئ ته رزی تاییهت بوو، هونه رمه ند و یئ ب هه دار بوو، به ژنا وی یا هه لکیشای بوو، یئ زراف بوو و بله ز شول دکر، وی نه ز دناف پالا دا هه لېژارتم دا بیمه هاریکاری وی د نکراندنئ دا، راستی ژ ی من بو ده مه کئ درېژ د گه ل شول کر، ژ وی فیری شولئ نکراندنئ بووم، وی ده می نکرانه کئ (نقار) بتئ ل ده قه را ئامیدئ و دهو کئ نه بوو. من نه ف شوله پتری ۴۰ سالاً یئ کری، نه ز ل گه له ک جها یئ هاتیم و چوویم، هنده کئ ل میسل و هنده کئ ژ ی ل دهو کئ و ئاکری و زاخو و هه فلیری و هنده ک جهیت دی ژ ی. مه بهر ب هاریکاریا ده له میتا ل چیا یئ گاره ی د شکاندن، ب هاریکاریا پالیت وی ده قهری و بریکا ده وارا فه دگوهاستنه جهی، هوسا د نائف خیه ته کئ دا د نفستن کو بو لهشکهری ل دانسالئ هافینئ هاتبوو ته رخانکرن، به لئ ل زفستان د نائف ژوریت قهسری دا دنفستن، جاروبارا نهو ئه نده زیاری سه ره پهرشتیا قهسری دکر کو یئ بیانی بوو سه ره دانا مه دکر، دبیزن هه نهو ئه نده زیار بوو یئ پلانیت ئوتیلا بهری داناین، سه ره پهرشتیا بجهئینانا وی کری د ناقهه را سالیت ۱۹۴۶-۱۹۴۸، نه ف نه نده زیاره ب ره نکه کئ به رده وام د نائف قهسری دا نه دما، نهوی ژوره ک هه بوو نه خشیت خو لسهر میزه کئ ددانان و ب حبه کئ سور خهت ل بهر دکیشان دا هوستا تیبه گهن، گه له ک جارا دا هوستایا گازی کهت و پتری سهعه ته کئ بو هه ر جاره کئ دا مینه د ژورقه و پاشی دا هینه سه ر شولئ خو.

من ددیت کو ئه نده زیاری بیانی یئ دلخوش بوو ده می ددیت ئافاهیئ بلند دبیت، ب ده نکه کئ بلند دکره گازی و د گرنژی (Good) و دا بیژیه ژمیریاری تشته کی بو هوستا و هاریکاریت وان ب مه زیخه (سه حکه راپورتا هیژا سادق ئیسماعیلی).

پشتی قهسر لسهر کیستی مه لکی بخو بدویماهی هاتی، ژ مولکیت وی مالباتئ هاته حسیبکرن،

نیسانا ۱۹۵۴ی هاتیه گریدان. زندهباری رولئ وی د پهیمانا دهستیکیا دناقهرا مسر و بریتانیا دا نهوا ب شینستیت کهنالی سوئسی فه گریدای، کول روژا ۱۲۷ تیرمهها ۱۹۵۴ی هاتبوو گریدان. دیسافه وی هزر دکر کو پهیمانا ئیراقی - بهریتانیا یا ساللا ۱۹۳۰ی بهیته گوهرین، د وهزارهتا خو یا سیزدی دا نهوی پویته ب تیمناهیها ههریمی ژی دکر، پشکهک ژ هزرا وی بو وی چهندی د چوو کا دی خوړستی تیکههلیت ئیراقی دگهل رهخودور و روژنافای دچاوابن، نهخاسمه کو شهپئ ساپ وی وهختی ههبوو. دهمی چهنه روژا وی حکم وهگرتی، وهزارهتا دهرفه یا مسری راگههاند کو دی ساغ سهلاح سالم وهزیری رینیشاندنا مللهتی یا مسری ل روژا ۱۱۳تهباخا ۱۹۵۴ی گههیته بهغدا و بو دهمی ۵ روژا دی مینیت. شاندهکن بیست کهس دی دگهل وی هیتن، وی وهختی مهلك فهیسهل و پشایی جهگر میر عهبدولیلاله ل خانئی خو یی هافینی ل سهرسنکی باژیرکی گهشتوگوزاری ژورین ئیراقی بوون. ئیمزا لسهر پهیمانا مسریا و بریتانیا لسهر کهنالی سوئسی لروژا ۱۲۷ تیرمههی هاتبوو کرن، فی چهندی ژی مسر پالدا بوو دا ل تیکههلیت عهرهبی ب گهریتن. وهکی دیار نوری سهعیدی پروژی خو لسهر سهرکیشیت مسریا ههلیخستبوو، بهرسقهکا باش ژی وهگرتبوو، کو پهیمان د گهل بریتانیا لسهر پاراستنا کهنالی سوئس هاتبوو ئیمزا کرن، وهزارهتا دهرفه یا ئیراقی ژی دیار کربوو کو نوری سهعید دی فی چهندی ب دهلیشه بینیت کو دیتنا سیاسی یا ئیراقی ب روهنی بو مسریا بیژیتن.

نهری چیروکا یا چیبوی چ بوو؟

نوری سهعید ب رهنهگکی فهرمی چوو قاهیره، بخیرهاتنهکا گهرم ل روژا ۱۲۴ئیلونا ۱۹۵۴ی لی هاته کرن، دهمی دانوستاندنا د گهل عهبدولناسری و روهنکرن لسهر نهخشهوارا دکرن ئهقیت داناینه سهر نهردی، خوړستی دژواری ئیراقی بو شوڤه دکر، تیمناهیها ئیراقی تیمناهیها عهرهبا ههمیانه، لوکا

قهسرا مهلکی و باغ و خهملای وی یا جارا

رولئ دیروکیی قهسرا مهلکی لسهرسنکی

دانوستاندنیت سهرسنکی دناقهرا مسرا عهبدولناسری و ئیراقا نوری سهعیدی دا ئهف دانوستاندنه کو ب دانوستاندنیت قهسرا مهلکی لسهرسنکی د بهرنیاسن، کو دناقهرا شاندى مسری ب سهرفهگیریا ساغ سهلاح سالمی کو ژ لایئ جهمال عهبدولناسری هاتبوو فریکرن و لایئ ئیراقی ژی ب سهرفهگیریا نوری سهعیدی و دهستهکا وی یا بچویک بوون، مسری دفا کو ئیراقی بچپته د ناف پروژی وی دا، نافهروک و تهرجهما پروژی پهیمانا بهغدا بوو (نهوا پاشی راگههاندنی گوئی پهیمانا بهغدا ساللا ۱۹۵۵)، ههتا نهفرۆ ژی یا کهتیه بهر ئیرشا، د بیردانکا عهرهبا دا وهسا هاتیه دیارکرن کو پهیمانها دوژمنداری و داگیرکرنی ب دژی ئوممهتا عهرهبی بوو، من ههتا نهفرۆ چ فهکولینیت ئیکلایی نه دیتینه تنن تاگری نه بیت، ئهف پروژی جهی پویته پیکرنی بوو د وی قوناغی دا، گهلهک دهرهافیژیت میژوویی پیغه هاتنه گریدان.

دهستیکیت دیروکی

نوری سهعیدی پروگرامی وهزارهتا خو یا نوی ل روژا ۱۴ تهباخا ۱۹۵۴ پیشکیش کر، نهوی چافدیریا ریکهفتنا ترکی-پاکستانی دکر، نهوا ل روژا ۱۲

(من محاضر اجتماعات عبد الناصر العربية والدولية ۱۹۶۷-۱۹۷۰) دا من، کو دهستگههئ فهکولینیت عه ره بی ل بهیروتی به لافکر بوو. ده من نقینک ل گوتاریت وی د روژناما (شرق الاوسط) گرتین، نهوا کو وی وهختی ل له ندهن ده رکه تی، گوتی: ساغ سه لاج سالمی بو من ناخفت کو وی د بیرهاتیت خو دا نفیسی بوو، نهو ژلایئ عه بدولناسری بو نوری سه عیدی هاتبوو هنارتن، گه هشته به غدا، ئینا گوتی: دی ته ب فروکه کی گه هینه وی، نهو یئ ل سه رسنکی دگه ل مه لکی و خالی وی، نه م ل فروکی سیارکین و برینه فروکخانا بامه رنی، پاشی ب ترومبیله کی نه م برینه قه سرا مه لکی سه رسنکی، نه ز هاته خاری و نه ز ژ زیه فائیت کورد ترسام، سمبیلیت وان د بوق بوون، خه نه جریت وان د بهر شیتکیت وان ییت ره نگین را بوون، نه ز چوومه د ناف وی قه سرا بچویک دا، سه عت شه ش و نیقه کی ئیقاری بوو، مه لکی چایا ب شیر د گه ل خالی خو فه دخار، پاشای (نوری سه عیدی) روژنامه ک د خاند، نه ز بهر ب نوری فه چووم، ب ره نگه کی نه ژ دل رابووقه، ب نافچافیت گری فه به ری خو دا من و گوت: دقیت تو ل ده ستپیکن بهر ب هیژایی مه لک فه بچی و لده ستپیکن سلاقی وی بکه ی نه ی هیژایی ساغ، نه ز ترتری بووم و من لینه گرتن خاست و مه لکی سلاقه کا خشکوک لمن کر، پاشی نه ز سه رملی خو زفریم و من سلاقی وه سی ژی کر. نوری سه عیدی گوته من دی سبه هی دانوستاندنا ده ستپیکه ی، نه فرو بیه نا خو فه ده، به لی به ری نه م دانئ شیقی بخوین دگه ل من وه ره، نه ز ل دویش نوری را چووم، نهو به سه ری وی چیا یی لبه رامبه ری مه سه ردکه فت، نهو به سه ردکه ت و گوپاله ک د ده ستی دا بوو، نه ز ب سه رکه تنا چیا ی وه ستیام، نهو به ری من گه هشته گوپیتکی، گوته من: نه ری ساغ تو ژ چیا ییت مه وه ستیای، بیه نا خو فه ده و سه حکئ و فان دیمه نا بو به کباشی جه مالی فه گو هیزه: لپشت فان چیا یا تخویبیت ترکانه، نهو گه له ک د ئاسینه،

ئیکئ پیدفی چیکرنا په یمانه کا هه ری می و عه ره بینه دژی ئیسرا ئیلئ، لوکا دو یئ ژی په رژه انه کی چیکه ن دا ده فه ری ژ شیوعیا پاریزن، ژبه رکو ئیراق یا نیژیکی تخویبیت ئیکه تیا سو فیئت یه. وه کی دیار عه بدولناسر ژی سه ر پیرابوویتت تیمناهی ییت ئیراقی رازی بوو، هه که پیدفی ژی بوو ژ ده رفه ی چارچووقئ عه ره بی بیت، دا ترکیا و ئیران و بریتانیا و نه مریکا ژی فه گریتن. نوری سه عیدی ژی وه سا هزر دکر کو عه بدولناسر دی پشته فانیای وی که تن، پشتی سه ر هه می هه لئیکه ستیت وی رازی بووی، وی وه سا هزر ژی دکر کو وی به قله کی باش عه بدولناسری رازی کری، به لی ل دویماهیئ دیار بوو کو چ نیژیکیه ک سه ر فان ئیرینا د گه ل ئیک نه بوو. به لی دانوستاندتیت نوری سه عیدی د گه ل مندریسی بهر ب باشترفه دچوون.

چیروکا دانوستاندتیت سه رسنکی چ بوو؟ چیروکا سه لاج سالمی چ بوو؟

ساغ سه لاج مسته فا سالم (۱۹۲۰-۱۹۶۲) زابته کی مسری بوو، نه ندامئ لیژنا زابتیت ئازا بوو، ب رژی و لیکنائی یئ به رنیاس بوو، دنافه را سالیئ (۱۹۵۳-۱۹۵۸) وه زاره تا ریئشانانانا ملله تینی وه رگرتبوو، چه ند پوسته کیت دی ژی وه رگرتبوون، گه له ک جارا د گه ل عه بدولناسری یئ هه فبیر نه بوو. د ژیی ۴۱ سالیئ دا ب نه خوشیا شیر په نجئ وه غه ر کریه. ل ئیک ژ هولیت قه سرا سه رسنکی لسالا ۱۹۵۴ئ دانوستاندتیت سیاسی ییت همبز د گه ل شاندى مسری نه وی عه بدولناسری فریکری هاتنه کرن، گه له ک دانوستاندتیت دژوار و رژد ل وی هولئ دنافه را نوری سه عیدی پاشای و ساغ سه لاج سالمی هاتنه کرن، کو ب دانوستاندتیت سه رسنکی د به رنیاس بوون. سه ییای عه بدوله جید فه رید (نه مینئ گشتیئ سه روکاتیا مسری یئ به ری نوکه) کو من لسالا ۱۹۸۰ئ ل له ندهن دیت (ب شه هده یا سه ییای هانی هندی) و نوسخه یه ک ژ کتیبأ خو

بھی پیشنیازی دلخوش بوون، بیکو به حسنی داگیر کرن و دویقه لانکیت داگیر کرنی بکھ تن.

نوری سہ عیدی چ کفشکر؟

نوری سہ عیدی ئہوا دگھل مسری چیبووی بہری دانوستاندنیت سہرسنکن کفشکر، ئہ فہڑی بریکا وی گوتاری بوو ئہ فالا جفا تا نوینہ را ل ۱۶ شواتا ۱۹۵۱ء پیشکشگری، عہدولناسری زی ہہوہ کا مہزن بدڑی ئیراقی د گوتاریت خو دا یان زی د رادیونا دہنگی عہرہ با دا دکر، نوری سہ عیدی زی ئہو تشتیت فہشارتی ہہمی کفشکرن ئہوڑی بریکا وان پھیکیٹ بو ٹیکودو دھنارتن بہری پھیمانا بہغدا بہیتہ راگہانندن، دیار زی کر کو پیکھاتتا وان لسہر فان خالیٹ ل خاری بوو:-

- ۱- ہہردو لا گرنیتیا پھیمانا جفاکیا بکوم دی بہیز ٹیخن.
 - ۲- ہہردو لا دی لسہر نہ ہیلا نا سہربینیت (مبادی) خراب ریکہفن، مسر دی شانده کی ہنیریتہ بہغدا دا پیزانینا لسہر فی مزاری د گھل شارہ زایت ئیراقی ل ٹیکودو بگوہرن.
 - ۳- دیسا دی ہزر د وی چندی دا کھن کو سکر تارہ تا تہ قاییا کومکارا عہرہ بی سہرو بہرکھن.
 - ۴- سہرؤکیت ئہرکانیت لہشکھری بیت ہہردو وہ لاتا دی سہرہ دانا ہہردو وہ لاتا کھن.
 - ۵- بو بلدن کرنا ناستی ژیانی دی پیزانینیت نابووری و رہوشہ نیبری و جفاکی لیک گوہرن.
- بہلی دہمی ساغ سہلاح سالم فہ گہریاہہ مسری بو نوری سہ عیدی و چافدیرا دیار بوو کو ناسری دہست یی ژ فی پھیمانی بہر داین. ٹیک ژ چافدیرا سہدہما فی چندی دزفرینیت کو ناسری دقا ئہو سہرفہ گیری پروژہی بیت نہک نوری سہ عید، ب کورتی وی دقا کو قاہیرہ شہر گہی پھیمانی بیت نہک بہغدا! بہلی عسمہت سہ عید دبیڑیت کو ئہمیریکا ب سہدان توپ و چہکی پیشکھتی دانہ ئیراقی و نہدانہ مسری، ہوسا زی ب دیناتی پشتا

سہحکہ روژہہ لاتی زی چیا بیت ناسینہ، دی ئیرانی بینی کو تخویبہ کئی دریڑی دگھل مہ ہہی، ئہ فہڑی زیڑہ فانن و تہ ترس ژ کوردا ہہ بوو، ہہوہ بیت وہ کی وان نینن، ئہو بو مہ نیڑیکترن ژ ہہوہ، ئیراق یا پنیگیرہ پھیمان د گھل وان ہہ بیت ئہوا دبیڑنی پھیمانا بہغدا. ساغ سہلاح سالم دبیڑیت: ئہز حیثیہ تی مام و فی زہلامی ئہز ب ہہلو یستی خو رازیکرم، وہختی ئہز ہاتیم دا فی بو عہدولناسری بیڑم، ل من کرہ ہہوار، ئہوا نوری سہ عیدی گوتی رہتکر، قہسیت گہلہک سہقہت دگوتنی.

خورستی دانوستاندنیت ئیراقی و مسری

دانوستاندنیت سہرسنکن د ناشکرا و براینی بوون، ئہو گہہشتہ (پھیمانا عہرہ بی) و رہوشا عہرہ با و بادہ کیت دہولی. بڑلی فی چندی بہ حسنی چ دی نہ ہاتہ کرن، دیسافہ ساغ سہلاحی زی بڑلی وی کونفرانس روژنامہ فانی دہمی بہیان دہرکھتی زیڈہ تر روهنکرن نہدان. ٹیک ژ روژنامہ فانا پرسیار لسہر رہنگی دانوستاندنا ژیکر ئہو بیت د گھل نوری سہ عیدی بریقہ چووین، لینہ گرتن خاست و بہرسقا وی نہدا، ب مہانہ یا کو دی دانوستاندن د گھل چہند سہرکیشیت دی بیت عہرہ با کھن، بہلی نیفشکی دانوستاندنی ہہرہ کی وہزارہ تا دہرفہ دیار کرین، ئہو چہندہ کفشکر کو مسری بدڑی پھیمانا ترکی و پاکستانی و ئیرانی نہ یان ہہر پھیمانہ کا ہہفیشک بیت کو شینستی وی پاکستان بیت، ژ بہرکو چ تشتی وانا یی لہشکھری و جوگرافی ب عہرہ با فہ یی گریڈای نینہ. مسریا پرسیار ژ نوری کر بوو ئہری ئہوی پیشنیا زہ کا دی ہہیہ، ئہوی پیشنیا زہ کر کو پشتا خو ب پھیمانا کوما گہرتیا عہرہ بی لسہر بنیاتی ماددی ۵۱ ی ژ پھیمانا کوما گہلان راستکھین، ئہف پھیمانہ دی بیتہ شینستی پھیمانہ کا بہرہ فانی، بڑلی دہولہ تیت عہرہ بی زی دہولہ تیت دی زی حہقی ہہی بنہ ئہندام تیدا، وہ کی: ترکیا، ئیران، پاکستان، بریتانیا، ئہمیریکا. نوری سہ عیدی دیار کر کو مسری

چهندی به‌لابوو کو دوه‌ره‌کی یا د سه‌رکیشیی دا هه‌ی. هوسا ده‌قه‌ر ب شه‌ره‌کێ سار دژی ئیراقتی رابوو، لژی‌ر داگیرکرنی ما هه‌تا رژی‌ما مه‌لکی ب ته‌فایی لسا‌لا ۱۹۵۸ی نه‌مای، به‌لی پشتی پینج هه‌یفا جاره‌کا دی بدژی عه‌بدولکه‌ریم قاسمی راوستان، کو نوکه‌ ناقلمه‌ندیت مه‌ دبینن کو شه‌ری دی هه‌تا هه‌تایی یی به‌رده‌وام بیت.

د فی شکلی دا: سه‌رۆک جه‌مال عه‌بدولناسر یی بخیره‌اتنا نوری سه‌عیدی ل فرۆکه‌خانا قاهره‌ لسا‌لا ۱۹۵۴ی دکه‌ت و دناقبه‌را واندا ساغ سه‌لاح سالم و لپشت جه‌مال عه‌بدولناسری بالیوزی ئیراقتی یی وی وه‌ختی سه‌یدایی نه‌جیب نه‌لراوی یی راوستایه‌.

د فی شکلی دا: شیخ‌ارنا مه‌لک فه‌یسه‌لی بو ساغ سه‌لاحی و شانیدی ده‌لدا ل قه‌سرا وی لسه‌رسنکی، د شکلی دا فه‌یسه‌ل و نوری و دناقبه‌را واندا ساغ سه‌لاح سالم ددیارن.

خۆ دا ئیراقتی.

په‌یکه‌کا نه‌ په‌نی ژ نوری سه‌عیدی بو عه‌بدولناسری

ل قیری ژی پیدفیه‌ ئه‌م ئاقریی بدینه‌ وی په‌یکا نوری سه‌عیدی بری‌کا ساغ سه‌لاحی بو جه‌مه‌ل عه‌بدولناسری هنارتی، ئه‌فه‌ژی ژبه‌ر وی چهندی بوو کو دانوستاندیت سهرسنکی سه‌ره‌نگرت، ژبه‌رکو عه‌بدولناسری خۆ ژ په‌یمانا به‌غدا فه‌کیشا، ئه‌و یی رژد بوو کو په‌یمانا جفاکی یا عه‌ره‌بی فه‌ژیتته‌فه‌، بتنی بو هندی بوو دا به‌رسینگیت ئیرشا ئیسرایلی بگریت. ئیراقتی ده‌می هزر دچیکرنا په‌یمانا به‌غدا دا کری، ئه‌و ژ هه‌ردو به‌رۆکیت روسی و ئیسرایلی د ترسا، بقی چهندی ژ وی دزانی کو شیانیت له‌شکه‌ری ییت عه‌ره‌با د کیمن، ئه‌وی دفا یی بسته‌ه‌ بیت لسه‌ر هی‌زا مسریا کو هه‌که‌ هاتوو و تشته‌ک قه‌ومی، دیسا وی خۆ دیارژی کر کو ئه‌و دی په‌یمانا به‌غدا راوستنیت ئه‌گه‌ر ژ فی چهندی بسته‌ه‌ بوو. ئه‌قال خاری ژی ده‌قی وی په‌یکێ یه‌ یا ساغ سه‌لاحی ده‌گه‌ل خۆ بریه‌ مسری: گو‌ت کو ئیراق یا به‌ره‌فه‌ ئه‌ندامیا خۆ د په‌یمانا به‌غدا دا راوستنیت، هه‌که‌ قاهره‌ پروژه‌کێ له‌شکه‌ری یی نوی پیشکیشکه‌ت، تیدا بو عه‌ره‌با هی‌ز و چه‌ک و له‌شکه‌ره‌کێ بسه‌روه‌ر به‌ره‌فه‌که‌ت، کو بشین به‌رامبه‌ری گه‌فیت جوھی و شیوعیا پیکفه‌ راوستن. دقیت ئه‌ف په‌یمانا یا رژد بیت و عه‌ره‌ب به‌رپرسیا خۆ یا له‌شکه‌ری وه‌رگرن و هه‌می سه‌ره‌فه‌گیریت له‌شکه‌ری و هویکرن لسه‌ر هه‌می ئاستا یا ئیکگریت بیت. ساغ سه‌لاحی ژی وه‌ختی ئه‌ف په‌یکه‌ وه‌رگری وی هزرکر کو سه‌ره‌که‌ته‌کا باش یا ئینای، ئه‌وی گه‌شبینه‌ک لسه‌ر کومبوونیت سهرسنکی هه‌بوو. به‌لی هه‌روه‌کی دیار سه‌رۆک لسه‌ر گو‌تنیت دیاریت فی بیافی دا رازی نه‌بوو، ل فرۆکه‌خانێ راوستاند و دویقچوونا وی کر لسه‌ر وان ئاخفتنیت وی داین لسه‌ر دانوستاندیت سهرسنکی، ده‌نگوبه‌حسی فی

جه حفهر توقی:

**دلّی من بو سهرسنکی و
بامهرنی د سوژیت،
کو وهختهکی ب خهمل بوون
و نوکه ژی ژ بی خودانیی
دکهنه ههوار!**

پروفایل

ئهو قهستا ناقبهرواریا دکهن، ههتا سالا ۱۹۶۴ پاشی هندهک بامهرنی فهگهریان و هندهک ژی مانه ل ناف بهرواریا، ئهویت فهگهریاین خانیت خو ئافاکرنهفه.

بهلی جارهاکا دی لسالا ۱۹۶۶ بامهرنی دهیته سوتن، خهلهک دهربهدهر دبیت، مالباتا جهحفهر توقی دهربهدهی گوندی بایری بوون، پاشی دهههکی دریز لویری دمین، لسالا ۱۹۶۷ دچنه گوندی گرکا وپاش دچنه هروری ل ناف بهرواریا.

لسالا ۱۹۶۷ دبیته ئهندامی لیژنا ئامیدی یا پارتی دیموکراتی کوردستان، ئهوژی ب ریکا ههلبزرتنا کو ل گوندی دیشی ل ناقبهرواریا هاتبوونه کرن، وی وهختی سی کس ل بارهگههی دمان، ئهویت دی دچوونه گوندا و کاری ریکخستن و پارتایهتی دکر. لسالا ۱۹۶۹ دبیته بهرپرسی تیروه و ریکان ولویری دمینیت. پاشی پشکداری د خولهکا پارتیا دا دکهت ل گلله-چومان، دگهل هه ریک ژ ئهحمده عهبدولا ئامیدی و جهحفهر هروری، سی هه یقا د خولی دا دمین، پاشی دچنه لایئ مهلا مستهفای ل بارهگههی وی.

جهحفهر محهمده توقی بهرنیاس ب (جهحفهر توقی) لسالا ۱۹۴۳ ل بامهرنی ژ دایکبوویه، لسالا ۱۹۵۵ خاندنا دهستیکی ل بامهرنی ب دویماهی ئینایه پاشی قهستا بهغدا کریه و خاندنا نافنجی و دوانافنجی لسالا ۱۹۶۳ لویری ب دویماهی ئینایه. پاشی د وی سالی دا دچیته ناف شوژی و دگهل (عهلی شنگاری) دچنه قهلادزی، پاشی بو دهمی ههژده روژا ب بیان دهین و قهستا بامهرنی دکهن، هه ریک ژ سهلمان توقی و محهمده هسهن و شاهین سوفی و نهسرهت ئامیدید گهلدا بوون دهمی بهر ب دهقهره ئامیدی هاتین. وی وهختی جیحیل دهاتنه گرتن، سهیدایی صالح یوسفی گوته وان هه ر کهسی ژ خو بترسیت بلا قهستا شوژی بکته. پاشی دچیته دهف (ئهسهده خوشهقی) کو وی وهختی بارهگههی وی ل گهرمکی بوو ل ناف بهرواریا، دبیته ئهندامی ریکخراوا پارتی دیموکراتی کوردستان، سهرفهگیریا دهقهره سپنهی دکهن، هه ر ل دویماهی سالا ۱۹۶۳ بامهرنی دهیته سوتن و

جەحفەر: ۋى ۋەختى چ لىسەر كەسى نەدچوو، لىنەگرتن بۆ ھەميا دەرکەفت، خلمەتا وان ژى يا فەرمانبەرىيى بۆ ھاتە حسىيىكرن، راستى ژى بەيانەكا بەيىز بوو، بۆ جارا ئىكى بوو كورد دېۋونە كيانەك كو خۆ برىقەبەن، باۋەرناكەم ۋەختىت خوشتر ژ وان رۆزا بەيىن.

سىلاڧ: لدەمى بەيانا ۱۱ ئادارى تە چ پوست ۋەرگرت؟

جەحفەر: ل ۋى ۋەختى پوستىت دەقەرئى ھەمى كەتتە دەستى كوردا، ئەز بوومە رىقەبەرى باژىرقانیا سەرسنكى، تەيب ئەلكىشى كرە سەرۆكى باژىرقانیا كانىماسى و محسن صالح كرە يى نامىدىن، مەلا ئەحمەدى دوتازايى كرە يى بىيوو (تىروو و رىكان).

سىلاڧ: ل دەمى تو سەرۆكى باژىرقانیا سەرسنكى ھەۋە چ بۆ سەرسنكى كر؟

جەحفەر: مە جاددەك ژ تاخى مەسىحيا (گوندى فەلا) راكىشا ھەتا گەشتىيە سەر جاددا سەرەكى، دىساقە مە ئاڧ و كەھرەب ژى بەلاقىرن، بەرى ھىنگى نەبوون، ئەو تانكى مەزن يى ل گەلىي سەرسنكى مە ئاڧاكر و بەھارىكاريا بورىيت ئاسنى مە ئاڧ لىسەرسنكى ھەمىي بەلاقىر، ھەر دىسان ھىنگى تاخى كانىچناركى ھاتە ئاڧاكرن، جاددە ژى ھەتا سەرى ۋى دچوو. د بياقى گەشتوگوزارى دا مە گازىنويا گەلىي سەرسنكى مە ئاڧاكر، ھەر دىسان مە ئاڧاھىەك بۆ باژىرقانىي چىكر كو دكەفتە دناڧ بازارى سەرسنكى دا، دىساقە مە كومەكا دكانا ل ھەردو رەختى سىكا سەرسنكى چىكرن، ھەر دىسان مە خارنگەھا چنار ژى ئاڧاكر. دىساقە ئاڧاھىي بەنقا سەرسنكى ۋى دەمى ھاتە ئاڧاكرن، ژ ھەزىيە بىژم كو ھىنگى ئىحسان شىرزاد ژ پىش كورداقە د گەل حكومەتى بوو ئەۋى گەلەك ھارىكاريا مە دكر.

چاڧىنكەقتن: سىلاڧ

سىلاڧ: تە كەنگى و ل كىقە داۋەتا خۆ كرىوو؟
جەحفەر: بۆ من داۋەتا من يا خوش و نەخوش بوو، يا خوش بوو چنكى من ل بايىرى داۋەتا خۆ كر، ئەم دەرەدەر بووين، بەلى راستى يى داۋەتت بامەرنيا نەدئىن نزانىت د چاۋا بوون، من ژى ھەسدكر من داۋەتا خۆ ل بامەرنى كرىا، دەمى جىئىت بامەرنى گەرم دېوون، داۋەتەكا ب سەرۋبەر دكر، بەلى ل بايىرى ژى خەلكى خەمسارى نەكر، وانا گەلەك چاڧى خۆ يى داۋە مە، ئەم چ جارا قەنجىت وان ژ بىرناكەين.

سىلاڧ: د دىتتا سەركىشى كوردا دا چ دانوستاندن دناڧبەرا ھەۋە دا چىبوو؟

جەحفەر: دەمى مە دىتى گەلەك كەيفا خۆ مە ئىنا، گۆتە مە ژى چ دەۋلەت ب تەنگى چى نابن، سىاسەت دەۋلەتى چىدكەتن، نوکە ئەۋىت بۆ خۆ دىنن ئەو دى سوبەھى قى مللەتى برىقەبەن، بەلى چاۋابىت بۆ مە شەرەفەكا مەزنە كو ئەم شۆرشى بکەين، ھەتا دگەھىنە بنەجھەكى.

سىلاڧ: پشتى تو ژ خولا پارتايەتى زڧرى تە چ كاركر؟

جەحفەر: پاشى ئەم زڧرىنە دەقەرا نامىدىن، ۋى ۋەختى تەيمەز سىلكى بەرپرسى قى دەقەرى بوو، ئەز چوومە د گەلدا و من كارىت رىقەبەرن و سەرۋبەركرنى دكرن، ھەتا بەيانا ۱۱ ئادارا سالا ۱۹۷۰ى پاشى بارەگەھى لىژنى ھاتە نامىدىن، ئەز ژ بارەگەھى لەشكەرى ھاتە يى لىژنى.

سىلاڧ: لدەمى بەيانا ۱۱ ئادارى چ گوھرىن بسەر دەقەرى دا ھات؟

ئەز ل بامەرنی مایمه، پاشی ئەز هاتمه دهۆکی و
لسالا ۱۹۹۷ ئەز هاتمه مالنهیانکرن (تقاعد).

سیلاف: تو نوکه فان ههردو جها (بامەرنی و
سەرسنکی) چاوا دبینی؟

جه‌حفه‌ر: راستی دلێ من بو ههردوکا د سوژیت،
باوه‌ربکه وهختی ئەز ل سەرسنکی هه‌ر شه‌ف
ئەز ده‌ردکه‌تم، هند گه‌شتیار ل وارا بوون جه‌ئ
وان نه‌بوو، لسه‌ر جاددا دنه‌ستن، به‌لێ گه‌له‌کی ب
ئیمنی و ته‌ناهی د نه‌ستن، هینگی واره‌ک بوو تو ژێ
تیر نه‌دبووی، به‌لێ نوکه د بی خودانن، که‌س نینه
چاڤی خو بده‌تن.

سیلاف: ته‌ ژيانا حکومی و حزبی گه‌له‌ک کریه، ته‌
چ هیشیک هه‌یه‌؟

جه‌حفه‌ر: من دیرۆکا کوردا یا خاندی، به‌ری عیسی
و هه‌تا نوکه کورد چ جارا نه‌بووینه ئیک، بتنی ژبه‌ر
ئه‌گه‌ره‌کی یه‌ ئه‌وه‌ژی ته‌ماعیه، دڤیت کورد ژ به‌ر
ئیکودو داگیرن دا بینه‌ تشته‌ک هه‌که نه‌هه‌تا روژا
قیامه‌تی دێ حالی وان ئه‌فه‌ بیت. من هیشیا هه‌ی
ئه‌ف جه‌ه ئافه‌دان بینه‌فه‌ ب ره‌وش بکه‌فه‌ فه‌،
ئه‌ف واره‌ گه‌له‌کی خشکوکه، دڤیت فه‌ژیته‌فه‌ و
ژیان لی بزفریت.

سیلاف: پشتی سالا ۱۹۷۵ و تو ژ سەرسنکی چووی
ته‌ ل کیشه‌ به‌رده‌وامی دا کاری؟

جه‌حفه‌ر: پشتی شو‌رش شکه‌ستی ئیکسه‌ر ئەز
هاتمه‌ نه‌فیکرن، ئەز برمه‌ ئه‌نبار ل ژیری ئیراقی،
پاشی ئەز برمه‌ قه‌زا شامی ل ویری من ل باژیرفانیا
وان کار دکر. هه‌ر لویری ژێ قه‌ومینه‌کا گه‌له‌ک
نه‌خوش به‌ری من هات کوری من یی مەزن
هه‌وار ب رویدانا ترومیلی مر، من ئینانده‌ بامەرنی
و فه‌شارت. هه‌تا دویمه‌یا سالا ۱۹۷۹ ئەز ل
شامی مایمه، پاشی ئەز بو باژیرفانیا دهۆکی هاتمه
فه‌گوه‌استن، پاشی ژ ویری ژێ بو بامەرنی هاتمه
فه‌گوه‌استن.

سیلاف: هندی تو ل بامەرنی ته‌ چ کار کرن؟

جه‌حفه‌ر: لسالا ۱۹۷۹ ئەز بوومه‌ وه‌کیلی ریشه‌به‌ری
باژیرفانیا بامەرنی، وی وه‌ختی ئه‌نده‌زیار (ئه‌حمه‌د
حه‌مید) ریشه‌به‌ری گشتی یی باژیرفانیا دهۆکی
بوو، ئەم شایین گه‌له‌ک کارا ل بامەرنی بکه‌ین، مه‌
جاددیت تاخی شیفا هرچا چیکرن، مه‌ ئوتیله‌ک و
گازینویه‌ک ب ره‌نگه‌کی هه‌فه‌رخ چیکرن، دیسافه
هه‌ر ل وی وه‌ختی مه‌ ئافه‌یی چاندنی و به‌یته‌ری
ژی ئافاکرن، به‌لێ هینگی ئه‌نده‌زیار ژ دهۆکی
دهاتن و چاڤدیریا وان ئافه‌یا دکر، هه‌تا سالا ۱۹۸۷

قەھرەمانىت شورەشى

خەباتكەر و شورەشگىر ئەمىن ئۆزمانى

خالد ئەحمەد بادى

جوداجودا بگەين، شەھىدى سەرقۇل (مەھمەد ئەمىن ئەحمەد حسين) يىن دوسكى يىن ب (ئەمىن ئۆزمانى) بەرنىياس، ل سالا (۱۹۳۷) ل گوندى ئۆزمانا يىن سەر ب ناحيا مانگىشكى قە و ل ناف جەرگى شورەشى دا و ژمالەكا ھەژار و جوتيار و كوردهوار ژدايكبوويه.

ئەمىن ئۆزمانى دگەل رەحمەتى مەلا عەلىي بەرۆشكى ل سالا (۱۹۵۹) گەھشتى رىكخستىن پارتى و ل سالا (۱۹۶۱) دگەل سەركرده عيسى سوار ب پلا سەرقول بوويه پىشمەرگە. سالا (۱۹۶۳) ل شەرەكى دگەل دوژمانا ل گەلىي سپى ب گرانى برىندار دبىت. و ژبەر رۆلى شەھىدى يىن قەھرەمان ل سالا (۱۹۷۱) پلا وى يا لەشكەرى دەپتە بلندكرن و دبىتە ئامرسرى ل بەتالىونا غازىي حەجى مەلوى يا سەر ب ھىزا شىخ عەبدولايى بارزانى قە. پىشتى ھەزقىنا سالا (۱۹۷۵) دى مشەختى ئىرانى دبىت و حەتا سالا (۱۹۷۶) دى جارهكا دى دزقپىتە وەلاتى و ل گوندى خو ئاكنجىدبىت و لسەر خەباتا خو يا رىكخستنا پارتى و يا لەشكەرى بەردەوام دبىت. ل سالا (۱۹۷۹) دى ژبەر چەند ئەگەرپىت سىياسى و ئابوورى و كوردىنىي

مروقتى ترسنوك و خراب گەلەك جارا بەرى عەجەلى وان بھىت دمرن، لى مروقتى زىرەك و دلسۆز و قەھرەمان ب تىن جارهكى تام دكەنە مرنى . قەھرەمانى قى جارى كو ب سەرفەرازىقە يىن كو بەھسى كار و خەبات و بزاف و چالاكىيت وى يىت

نەچار دىبىت و دچىتە باژىرى دھۆك. ل وپىرى ئاكنجىدىبىت و ل ناف جەرگى دوزمنى دەست ژ خەباتارىكخستنا نەپەنى يا پارتى، يا ناف باژىرا بەرنادەت و پتر كاركرىه دا خەلكى لسەر كرىار و دەستودائىت دوزمندارىا يىت هشیاركەت و پتر رهوشا شۆرهش و رىكخستنا پارتى بۆ جەماوهرى دىار و شروفه كرىنه و ژبەر فان ئەگەرا و بزافا وى يا بەردەوام شكا

دبىتە نامرهىزى هیزا كاردوخ سەر ب دەقەرا دھۆكئ قە.

ل سالا (۱۹۹۳) بوویە مەندوبى كونگرى (۱۱)ئى يى پارتى و سالا (۱۹۹۵) بوویە ئەندامى پشكا لەشكەرى ل (ل.ن.دھۆك) و سالا (۱۹۹۶)ئى بەروەخت بوویە بەرپرسى كەرتى ئۆزمانا و ل سالا (۱۹۹۷) قەدگەرپىتەقە بارەگەھى دەقەرا دھۆكئ و لسەر خەباتا خو بەردەوام دبىت.

سالا (۱۹۹۹)ئى ژلايى حكومەتا بەعسا گەنى و بدەستى سىخوپ و كرىگرىتئ خو شەھىدى قارەمان تىروردكەن و ب قى چەندى سەركىشیا يا پارتى پى دلتنەنگ و تورەبوویە، نەخاسمە جەنابى سەرۆك مسعود بارزانى و ھەر زوى تىرورست و كوژەك دەپنە ئاشكەراكرن و دگەھنە سزايىن خو پى ژ ھەژى. شەھىدى نافىرى ل پتریا شەر و جەنگ و ھېرشىت دوزمنا رۆلەكئ مەزن ھەبوو و ل پتریا وان شەرا پشكداربوویە و ب باندورتىن رۆل يى شەھىدى سەرقۆل بوویە و ھەر وەسا شەھىد ئەمىن ئۆزمانى كەسەكئ ھېز و باندور بوو و گەلەك ئارىشىت جفاكى و ھەژارا چارەدكرن و پشتەفانى ھەژار و بەلەنگازا بوو.

ھزار سلاڤ لسەر گۆرا شەھىد ئەمىن ئۆزمانى و ھەمى شەھىدىت كوردستانى و سەركاروانى وان (ملا مستەفا بارزانى) بابى روحى يى نەتەوا كورد بن .

رەشەك و عەمىل و كرىگرىتئ دوزمنا دكەڤىتەسەر و گەلەك جارال ئەمنا دھۆكئ دەپتە گرتن و ھەتا گەھىشتىە وى ھەدى كو خىزانا شەھىد ئەمىنى ژى دەستەسەردكەن.

سالا (۱۹۸۴)ئى دھۆكئ دەردكەڤىت و دچىتە دەقەرپت ئازادكرى و گەھىشتىە رىزىت شۆرەشا گولانا پىشكەفتنخواز و جارەكا دى بوویە پىشمەرگە ل تخويىن لچنا دەقەرا دھۆكئ يا سەر لقئاقە يى پارتى و لسەر خەباتا خو يا پىشمەرگە يى و كوردىنىن بەردەوامدبىت و ژبەر رولى وى يى ب باندور ل سالا (۱۹۸۷)ئى پلا وى دەپتە بلندكرن و دبىتە بەرپرسى رىكخراوا لەشكەرى يا دەقەرا دھۆكئ. ژبەر رولى وى و سەنگا وى دەقەرپى دا ل سالا (۱۹۸۸) ئەمنا دھۆكئ برىارا تىروركرنا شەھىد ئەمىن ئۆزمانى دايە و كار لسەر كرىە، لى بزاف و پىلاتىت وان سەرنەكەڤىتە و پويچبووینە.

سالا (۱۹۸۸)ئى، ل ھەوئت ئەنفالىت رەش و تارى وەكى بەزارا بىشمەرگە و خەباتكەر و شۆرەشگىرا كوچەربوو تركىا و ل كەمپا مېردىنى ئاكنجى دبىت و ل كونگرى پارتى يى (۱۰)ئى ل ناف لىژنا شىرەتكارى وەكو سەرفەگىرپى رىفەبرنا رىفەبەرىا كەمپا مېردىنى دەپتە ھەلبىزارتن. پشتى سەرھلدانا پىرۆز يا سالا (۱۹۹۱)ئى قەدگەرپىتەقە كوردستانى و خەباتا خو يا لەشكەرى بەردەوام دبىت و ل سالا (۱۹۹۲)ئى

سەرەدانا تاكاهیتو میکاسا برای ئمپراتوری یابانی (هیروهیتوی) بو ئامیدیئ لساالا ۱۹۵۶

كوڤان ئیحسان یاسین

پیشگوئن

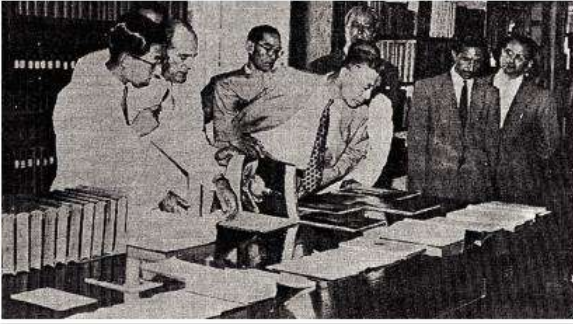
وهکی دیار شوینوار ئیک ژ وان ئالاقیه کو بهردهوام خه لک سهره دانا وان دکهت. ئامیدیئ ژی وهکی جههکی شوینواری یی بهرنیاس بهردهوام کهسیت مهزن و مه لک و سه رکیشا قهستا وی کریه، دا دیمه نیت شوینواریت وی بیت دیروکی بینن. بو قی جارئی دی به حسئی که سهکی مهزن ژ مالباتا ئمپراتوریت یابانی کهین کو لساالا ۱۹۵۶ سهره دانا ئامیدیئ یا کری. بهری ئه م بچینه د ناف مژارا خو دا دقیت ئه م بزاین تاكاهیتو میکاسا کی به؟

تاکاهیتو میکاسا برای ئمپراتوری یابانی گه هشته ئیراقی و دی ۲۵ رۆژا مینیت. ل سهعت ۱۰ سپیدی یا رۆژا ۱۹۵۶/۱۱/۱۸ سمویئ ئمپراتوری هاته ئافاهیئ مووزه خانا ئیراقی. هیژا د. ناجی ئه سیل و بهرپرستی مهزنیئ مووزه خانی بخیره اتا وی کر. سهره دانا وی بو مووزه خانی دو سهعت و چاریکهکی قه کیشا، هه می پشک و هولیت مووزه خانی دیتن. ریقه بهری ته قایی یی شوینوارا هه می داتاییت پیدی لسه ر مووزه خانی بو شروفه کرن، ژ وان ژی هنده ک شوینواریت یابانی بوون کو ب لیکگوهرینیئ ژ یابانی هاتبوونه ئینان، بو چاخیت بهری میژوویئ قه دگه ریان، بریکا زاینه گه ها ئه وزاکا یا یابانی هاتبوونه ئینان. پاشی سهره دانا کتیخانه و موخته بهرا مووزه خانی کر.

تاکاهیتو میکاسا لساالا ۲۰۱۲

تاکاهیتو میری میکاسا ل رۆژا ۱۹۱۵/۱۹۱۲ ژ دایک بوویه، ئیک ژ هه دامیت بنه مالا ئمپراتوریا یابانیا بو، کوپری بچوکیئ ئمپراتور تایشوی بوو. ل رۆژا ۲۰۱۶/۱۱/۱۲ ژ بهر ئیشا دلی د ژیی ۱۰۰ سالیئ دا یی مری. ژنکا وی یورکیو دوئمیرا میکاسا بوو، دهیکا وی ژی ئمپهرتوره تایما بوو. برای هیروهیتوی بوو. میژوونقیس و شوینوارزان و ئه زمانزان و شههره زایه کی له شکه ری بوو، فه رمانبه ری زاینه گه ها توکیو بوو. دناف له شکه ری یابانیا دا شه ری چینی کر بوو، زیده باری کو خودانی دو میدالیئ میژووی یه (ل سهعت ۴:۳۰ پستی نیفرۆ یا رۆژا دوشه مبی ۱۹۵۶/۱۱/۱۷ میر

میر میکاسا سەحەدکە تە چاڤکرییت موزەخانا ئیراقی

دەقئ دوکومینتی ئەقەیه: -

بۆ: رێقەبەریا تەقایی یا شوینواریت کەفن
مژار: داخازا هەرفاندنا دیواری ئیچ قەلای ل
بەرامبەری مەخفەرا پولیسیت نامیدی.
ئاقیری ب نقیسارا هەوہ یا هژمار (۱۴۸۱/۳۵/۳۳۲۶)
ل رۆژا (۱۵/۱۰/۱۹۵۶)ی، کو هیژا مۆتەصرفی لیوایا
میسل گۆتبوو رێقەبەری تەقایی ی شوینواریت
کەفن، ل دەمی کۆمبوونی دگەل سمو میری یابانی،
کو پیدقیە دیواری ئیچ قەلای ئەوا دکەقیتە
بازیرکی نامیدی بەیتە هەرفاندن، ژبەرکو دکەقیتە
بەرامبەری مەخفەرا پولیسیت نامیدی، رێقەبەری
تەقایی ل سەر قئ چەندی رازی ببوو.
پاشی ئەشغالا دەقەرا ژۆری قەدیتنەک بۆ مە ب
چار لبا ب بەیائی (۲۵۰/۸۵) دینارا هەرتبوو، دگەل
نقیسارا خو یا هژمار (۷۳۹۳) ل رۆژا (۱۴/۱۰/۱۹۵۶)
ی بۆ مە فریکربوو، داخاز ژ مە کربوو ب وی شۆلی
رابین ئانکو وی دیواری ب هەرفینن، هیقیە مە ب
قئ چەندی هایدارکەن. هەژییە بیژین کو ئەو
دیوار ژ دیواریت نوییە و حکومەتا ئۆسمانیا ی
ئافاکری. (سەعید دیوہچی- رێقەبەری موزەخانا
میسلن). (یاسین، ۲۰۱۷، بپ ۱۵۶-۱۵۷).

میر میکاسا د گەل رێقەبەری گشتی د. ناجی ئەسیل
ل موزەخانا ئیراقی

بەری ئەو بچیت رێقەبەری موزەخانی هەمی
نقشتۆک و کتیبیت موزەخانی پیشکیشی وی کرن.
پاشی جەنابی میر میکاسای سەرەدانا موزەخانی و
جەیت شوینواری ل ئیراقی کرن، وەکی ئور و وەرکا
و تەیسەفون و عەگەرگوف و سامەرا و ئافاھیت
مینومینتی ل لیوایا میسل کر، وەکی حەزەر و نەمروود
و نەینەفا و خورسباد و جەیت دی ییت شوینواری ل
دەقەری. بەری ئەو ل رۆژا ۱۱/۱۰/۱۹۵۶ی بچیتەقە
یابانی ل رۆژا ۱۰/۱۱/۱۹۵۶ خاترا خو ب پەیقەکی
ژ ئیراقی خاست (زیارە سمو الأمير میکاسا للعراق،
۱۹۵۶، بپ ۱۴۳).
هەر چەندە د گۆقارا سومەر دا ئاقیری ب نافئ
نامیدی نەکرە، بەلی وەکی مە پیزانین وەرگرتین
ئەوی سەرەدانا شوینواریت خنس و نامیدی کرە،
نەخاسمە کو دوکومەنتەک ل دەف مە هەیه،
بەحسئ سەرەدانا وی دکەت و هەرفاندنا دیواری
ئیچ قەلا نامیدی، کو دیارە دەمی مەخفەرا پولیسا
ئافاکری میکاسای سەرەدانا نامیدی یا کری، د وی
دوکومینتی دا بەحسئ هاتتا وی بۆ نامیدی و د
گەل وی د. بەهنام ئەبو سوف ژی هاتبوو نامیدی.

ژێدەر و دەهەمن:

شروقه کرینی، ئینسکلۆپیدیا پارێزگەها دهۆکن، بەرگن سین، (دهۆک: ۲۰۱۷).
-۳ ar.wikipedia.org/wiki / تاکاهیتو-أمیر-میکاسا.

۱- المراسلات والانباء، زیارە سمو الأمير میکاسا للعراق، مجله سومر، المجلد
الثانی عشر، الجزء الاول والثانی، (بغداد: ۱۹۵۶).
۲- یاسین، کوفان ئیحسان، ئیچ قەلا نامیدی قەکولینەکا مەیدانی و

نہ مازھبی یت رومانى :

۱. رومان ھونہرہ کي ٺہدہ بي يہ کي ٺہدہ وام دگھوڙيندياھ.
۲. رومان چپرڙوڪہ کا دريڙہ کو ب ٺہ زمانى رويشائى (نہئر) دھيتہ ٺہ گيٺان.
۳. گہلہڪ جارا کہ سٺ نافرمانى ٺيڙيڪي ل کہ سينا کہ سٺ ڙاستانہ، ٺہويت د کہ توارى دا دڙين.
۴. رومان دشيت ھمي رھہنديت (خويى و دھرفھي) يٺ ڙيانا کہ ساتيا وٺنہڪت.
۵. رومان دشيت بہ حسى دھمہڪي دريڙي ڙيانا کہ سا بڪت.

ڙلايى نافہرڙوڪي ٺہ دشين رومانى ل سہر قان رھنگا ليڪنہڪھين :

۱. رومانا بوويہري: ٺہف رھنگہ رومانہ لسہر بنيائى قھومينہڪي (حدث) دھيتہ ٺافاڪرن، رامن ڙي ل دھسپيڪي حہتا دويمايھي پتر رونايھي دٺيختہ سہر كريات دقھومن.
۲. رومانا کہ سينى: بہ حسى کہ سينا کہ رھكتہرا دڪت و دوپچوونا وي ٺہرڙي دڪت کو ب چارہنقىسا كاراكتہرافہ گريدياھ.
۳. رومانا پھيڪي: رومانہڪہ کو ب رھنگي پھيڪي دھيتہ نقيسين، رمانا وي د نافہرا دو کہ سا دا يان پتر پھيڪ دھيتہ ھنارتن.
۴. رومانا ٺايدولڙي: ٺہف رھنگہ رومانہ لسہر بنيائيت ٺايدولڙيہ کا ديارڪري دھيتہ نقيسين وھڪي (سياسى، دينى، ٺابوورى).
۵. رومانا پوليسى: کو تاوان و دڙوارى و ليگہريان

قہرمانى وي يہ دگہل دنيايى، کو ل نافہرا وي و دنيايى ٺيڪھ ليٺ ھفركي و غريبيى ھنہ.

(جورج لوڪاش) رومانى ب بہيت تہخا بوجوازي پٺناسدڪت و ديٺيٺ: ٺہفى ھونہري ڙ ٺہرڙا رينسانسا ٺہوروي و شورہشا سنعہتكارين سہرھلدايہ و جھي خو گريہ، کو دگہل گھوڙينا رھوشا تہفاهي ٺہف ڙانرہ بو دھربرينا نوي يا وي چاخى پھيدا بوويہ.

(رولان بارت) ڙي د وي باوھريى دا يہ کو تہخا بوجوازي بنيائى دھسھلاتا خو لسہر پيشڪھفتنا تہڪنولڙيا و زانستي دادريٺيت، مہرہم ڙي ٺہوہ کو ٺيدي وي تہخى باوھري ب (خورافات و پويچومويچيا) نہمايہ، بہلکو پتر لدويٺ شروفہڪرن و رافہڪرنا بابہتا دگھريٺ.

(ميخائيل باختين) د وي باوھريى دا يہ کو رومان ھمي دھما د ٺافرانديدياھ، و پروڙهڪي ٺہكريہ بہرہف و ھرارڪريتيہ) ب رھنگہڪي تہفاهي دشين بيڙين رومان و قوناعہڪہ بو کومڪرنا ھمي ھونہرا ل ھونہرہڪي دھولمہندا کو ھيشتا تمام نہبوويہ وھرہدم بہرہف ٺافرانديتيہ.

ھڪہ رومانا كوردى ڙ لايى سہرہتا و قھيدڪريٺقہ دگہل رومانا دنيايى بدھينہبھريڪ، درھنگ سہرھلدايہ کو گہلہڪ پيڪھريٺ (نافدايى و دھرفھي) ل پشت ھنہ. لسہر قھيدڪرنا ٺيڪي ھزر و ديٺيٺ جودا ھنہ. لدويٺ ڙيدھري (رومانا كوردى) (سابير رھشيد، بہشي ٺيڪي) دھسپيڪا في ھونہري بو ساليٺ بيستا ڙ چرخى بيستى دزفريٺيت و دگہل ھندي يہ کو قھيدڪرنا ٺيڪي وھڪي دھسنقيس لسہر بازا ھمي كوردستانى (مہسہلہى ويڙدان) يا (ٺہمہد موختار جاف) ھ کو ل ساليٺ (۱۹۲۷-۱۹۲۸) ٺي ھاتيه نقيسين و ل سالا (۱۹۷۰) ھاتيه چاپڪرن.

(ئىبن هيشام) ى كه فئترين ژىدهره. دهستپىكىت پەيدا بونا فى هونەرى (هونەرى ژياننامى) ب تەقايى و ژيانناما خۇبخۆيى نەخاسمە د نافع ئەدەبىياتىت كوردى دا، بى خش (شك) هزر و پىنگاڧىت سادە و ساناهى هەبووينا كو هيدى هيدى وەراركىرە و د فەپىژى دا بووينا بىتەك بۆ پەيدا بونا هونەرى ژياننامى (ب هەردو ئەزمانىت هۆزانكى و رویشانى).

د فى وارى دا كه فئترين تىكستى ژيانناما خۇبخۆيى ژ لايى هوزانفانى كورد (وهفايى) فه ل سالا (۱۸۹۵) هاتىه نقيسين، هەروەسا كه فئترين ژىدەر بۆ ژيانناما بابەتى، بابەتەك ل ژىر نافعى (سى گوتارىن ئەدەبى دنابەرا سالىن (۱۸۵۷ - ۱۸۵۸) د پەرتوكا (جامعى ريساله يان حىكايەتان) دا يا (مەلا مەحمودى بايەزىدى) يە كو د تىك ژ وان گۆتارا دا بەحسى مېژوويا هەشت هوزانفانىت كورد كرىه وەكى (على حەرىرى، مەلايى جىزىرى، فەقى تەيران، مەلايى باتەيى، ئەحمەدى خانى).

• ب رەنگەكى تەقايى ئەف هونەرە دو رەنگا دەيتە لىكشە كرن كو:-

۱. ژيانناما خۇبخۆيى: ژيانناما خۇبخۆيى بەركارەكى ئەدەبى (هونەرى - رویشانى) يە و فۆرمەكە ژ فۆرمىت ژياننامى كو نقيسەفانى وى ب رىكا خو يا نەمازە بوورينا دەمەكى درىژ ژ ژيانا خۇبخۆ و هەمى بووينا و سەربۆرىت ژيانا خو يا نەمازە ب رەنگەكى پىكشە گریدايى لدويف زنجىرەكا دەمى يا رىكخستى قەيددەكەت. ژيانناما خۇبخۆيى بەرى هەمى سەرھاتى و سەربۆر و بووينا رىت ژيانا مروقى يا نەمازە يە، كو هەيامەكى درىژ د هزر و هنافىت خو دا پاراستىه و رۆژەك ژ رۆزان ب بەها و پويتهيى دارشتنا وان د چارچوقەكى

لدويف گروڧه (دليل) و سەرەدانا ژ بىياتىت سەرىشكىت فى رەنگى رۆمانى نە. ۶. رۆمانا شروڧه يا ساىكۆلۆجى: پتر پويتهى ب تىتت د نافع هنافىت كەسى دا دكەت، هەلبەت ل گەل دياركرنا سەرەدەرى و سىرەيىت (مەواقف) وان.

ژياننامە

مەرەم ژ پەيشا ژياننامە ، رەنگەكى فەگىرانا چىرۆكەكى يە د نافع دەم و جەكە دياركرىدا دەيتە رىكخستى. فەگىر د نافع راڧە كرن و فەگىرانا ژيانەكا نەمازە يا ب ئافراندىن دكەت، راما نا وى ژياننامى وەك تىكست (هۆزان - رویشان) ژ تەقايى بووينا و سەرھاتى و سەربۆرىت ژيانا مروقى د نافع خو دا دگرىت، ئانكو ب رەنگەكى تەقايى (ژياننامە) ب رەنگەكى لوژىكى ئاشكراننا بووينا رىت ژيانا مروڧىه ل دەمەكى بوورى.

لسەر فى رەنگى هونەرى د مېژوويا ئەدەبىياتا ئەوروپىدا ل دەسپىكى دەڧگۆتكرنا (ئىعتىراف) خەلەتتت خۆيە بەرامبەر خودى، حەتال چەرخى (۱۸) ئى لگەل پەيدا بونا دەڧگۆتا (جان جاك رۆسو) ى گۆھۆرىنەكا كوبر د تىگەهى (ئەزىنىي) دا چىوو و هەروەسا ژ فەپىژا تىورا هنافى (نەفسى) يا هنافناسى نەمسايى (فرويد) و باندورا فەلسەفا (هەبوونى-الوجودىه) ب رىكا دەپرېنى ژ تەقايى رەهەندىت ژيانا خو يا نافدايى و دەرفەيى هژمارا تىكستىت ژياننامەيىت خۇبخۆيى بەرەف زىدەبوونى چوون، ژ وان (دى لامارتىن، مەكسىم گورگى، ئەندرى بەجىد ، و.....هتد).

لسەر فى هونەرى د ئەدەبىياتا عەرەبى دا ب نقيسنا ژيانناما مەحمەد پىغەمبەرى (سلاڧىت خودى لسەر بن) دەسپىكرىه، كو پەرتوكا (السیره النبويه) يا

ئەحمەد ئەمىن د پەرتوگا (رەخنا ئەدەبى) دا دىيژىت: شانو ئەبتى ئەدەبە، بەلكو ھونەرەكى تىكەلە ژ ھونەرى ئەدەب و دەريخستنا شانويى و نيشادانا درامى.

رامان ژى چىرۆكەكا ئەمەزىيە بو نيشادانى لسەر تەختەبەندا شانويى دەيتە بەرھەفكرن، كو دفورمى كفتوگويانا دناقبەرا كەسان يان مونولوگا دناقبەرا كەسان دەيتە نقيسين، كو رامانا وى ديالوگ جھى فەگىراني دگريت، وەكو رەگەز دوو لايەنان بخوڤە دگريت، لايەنى ئەدەبى كو تىكىستەكا وى دا بەرجەستە دىت و لايەنى ھونەرى دارامايى، ئەوى دغمايشكرنى دا بەرامبەر جەماوهرى ديار دىت. ھەر دارامايەك ژ شان رەگەزا پىكدهيت (كەسى، ديالوگ، سيناريو، بوويەر (قەومين)، گرى، ھەفركى، دەم و جھ).

• رەنگىت شانونامى

۱. تراژىديا : فۆرمەكى كەڤنى نيشادانى يە، كو ئەرستوى پىناسا خو لسەر بنياتى تراژىدييت (ئەسخيلوس، پوربيديس، سوفوكليس) دانايە. ھەر تراژىديايەكى سەخلەتت ھەست و سۆز و ترسھى ھەنە كو نەفسا (ھناقىت) تەماشەكەرى دئارينىت، ئەو ژى ب رىكا رۆل و دانوستاندنا كەسا.

۲. كۆمىديا : بابەتت وى پتر ژ ژيانا نۆرمال و قەومىنيت رۆژانە دەيتە ھەرگرتن، كو ب رەنگى رەخنەگرتن و ئەزمانەكى سادە دەيتە نقيسين و دويمايەكا خوڤ و پىكەنين ھەيە.

لسەر كەڤتيرىن دەقى شانونامى د ئەدەبىياتا كوردى دا (دەقى مەمى ئالان) يا عبدالرحيم رەحمى ھەكارى) يە كو ل ژىر نافتى (بىسە كوردى) ل سالا (۱۹۱۹) ئى ل گوڤارا (ژين) دا ل (ئەستەنبول) ھاتى يە بەلاڤكرن.

ئەدەبى و ھونەرى دا ھەسايە و ھەزرا فەگىرانا وان ب ئەزمانەكى ئەدەبى كرىە. ئەڤجار ئەڤ پويتە پىكرنە و فەگەريانا مروڤى بو نافت ژيانا خو؛ چ ھەك فۆرمى (رۆژانە، بىرھاتن، دەڤگۆتكرن) دا بن، كو ئەڤ فۆرمە چىديت بىنە ژىدەرەكى ھارىكار بو مروڤى ل دەمى خڤقەكرن و قەيدكرنا ھەمى بوويەريت ژيانا خو.

۲. ژيانامابا بەتى: فۆرمەكە ژ فۆرمىت ژيانامى، كو بەرۆڤاژى ژيانامانا خوڤخويى كەسەك ب كارىكرنا قەيدكرنا ژيانا كەسەكى دوپتر رادىيت. ئانكو پىكھاتىە ژ مېژووويەكا توماركرى يا ژيانا كەسەكى، بىشك بو قى مەرھەمى ژى، دڤىت نقيسەڤان دوپچووون و كومكرنا گرۆڤە و پىزانىيت پىدقى لدور ژيانا وى كەسى بكەت دا گرۆڤى راستيا دىتتت خو دياركەت، چونكى نقيسنا ژيانامانا بابەتى پرۆسا شروڤەكرنا تەڤايا ئالىيت وى كەسنىيا مەرەم ژى كو تىدا باھاييت مروڤاينىيا وى كەسى خويادبن، كو دبنە جھى پويتەپىدان و ھەژىكرنا زانينا وان ژ لايى خەلكىڤە.

• شانونامە - تىكست (دەق)

شانونامە تىكستەكا ئەدەبى، ھونەرى يە، دەربرىنى ژ مروڤاينىي و نارىشە و ھەڤركىيت ژيانا مروڤى دكەت، رەگەزەكى كەڤنە و ل ھەختى گرىكيا ھەبوويە، كو ب رامانا كاركرن يان بزافكرن دەيت.

گەلەك پىناسە بو قى ھونەرى ھاتىنە دانان، ئەرستو دىيژىت: چىرۆكەكە بو نيشادانى يان پىشكىشكرنى دەيتە بەرھەفكرن، كرىاريت مروڤى، ھەلپەقزىنيت سۆزدارىي تىدا دياردبن.

دەڤرەھەنگا ئوكسفورد دا ب قى رەنگى ھاتىە پىناسەكرن : نيشادانا دارامايى يە و رەنگەكە ژ رەنگىت ئەدەبى و كرىارەكا تژى ھەيەجانە.

ناخچین جبرائیل *

ژن چیکەر و ریقه بهرن و شیاینه خه لاتئ نۆبل ب دهسخوقه بینن

ژن
بهس پیندقی
ئیرادییه و دشیته
ل گه له ک بیاقا
سه رکیشینی بکهت

هه ژماره کا ژنێن خه لاتئ نوبل وه رگرتی

وان ئاستهنگا «ژنك ههتا چهنده كا باش شیاینه ل مهیدانا خه باتا ئه ده بی و زانستی بینه چیکەر و هزرهان (مفکر) و ژنکی رۆلهکی پیشچاف هه بوویه و شیایه بگه هیته بازه کا (مستهوا) بلند و نافدارترین خه لات ل دنیایی کو (نۆبل) ه ل مهیدانیت ئه ده بی و زانستی وه رگرت « ل فیره دی ئافرینی ده مه گه له ک ژنکا ییت رۆلهکی ب باندور ل دنیایی دیتی و گیرای»

۱. گریس موری « چیکهرا بهرنامی کۆمپیوتهری ب ئه زمانئ ئنگلیزی و ب کارئینانا په یقئ ل شوینا کۆدی.
۲. سنیمیت گراهام « ئه و شیایه لا کا سپی چیکهت دا وهختئ خه له تیه ک یا نقیسنی دهیته کرن بشیت ب سانه هی ژیبهت.
۳. سیبیل ماسترز» ئه و ژنك شیایه مه کینهکی چیکهت کو گه موکا ب سانه هیت پاقرکهت.

د ژيانا ژنکا دا، هند دهرفهت پی نه هاتیه دان دا وه رارا هیز و شیانیت خو ییت هزری پیشیخت، چنکی فه رکاری (واجبی) مالداری و تاشاندنا (تهریه تا) زاروکا و ریقه برنا مالباتی شولئ وی زهحه تر دکر، له و نه شیایه دگه ل ژیانئ و کاودان و پیشکهفتنا به ز پیشکهفیت و که سینیا ژنکی ل مهیدانا خه باتا ژیانئ دیارکهت و توکا خو لییدهت.

هه ر چه ند وه کی زهلامی نه شیایه شیانیت خو دیاربکت» دیسان ژ لایئ ئافکارنا له شیقه ژن وه کی زهلامی یا ب زه فله ک و ب هیز نینه، کو بارهکی گرانتر هه لگرت» به لی ژلایئ هزری و فکری فه، ژن گه هشتیه قوناغه کا بهیز و باندورا خو ژ هیه. لی هه ژیه بیژین ئاسته نگیت د ژیانئ دا هه فرویشی ژنکی دبن ژ ییت زهلامی زیده ترن، به لی زیده باری

نادیه مراد

کوردە) خەلاتی نۆبلی یی ناشتین ل بیایتی بهرهفانیکنی ژ حەقیقەت بچویکی و ژنکی وەرگریته.

۱۴. نادیه مراد (ژنکه کا کوردا تیزدی یه) بوویه بهرهفانا حەقیقەت ژنکی لایئ له شیقه کۆته کئی لئ دهیتە کرن، ئەو پاشناف نهته ویت تیکگری دی.

دیسا فه گهلهک ژنکی چالاک و خودانبزاف ل واری بهرهفانیکنی ژ حەقیقەت ژنکی و بچویکی دهوره کئی مهزن گیرایه و مروف دشیقە گهلهک نافا بیژیت بهلی ئەف نفیسینه تیرا هندئ ناکهت و بابەت بخوژی ب فه کۆلینه کا تیر و تژی دی دریژیت و ژ دهلیقی گۆتاریت روژنامهفانیی ده رکەفیت، بهلی دی بهس هندەک ناقت ديار بیژین:

۱۵. وهسیله ته مزالی (ژدهیکبوویا ۱۹۳۶ ییه و یا جهزائیریه)؛ نفیسهفان و چالاکفانا میاتیی یه. ۱۶. جین ئادهمز (۱۸۶۰ - ۱۹۳۵) ژ وهلاتیت تیکگریتی ئەمریکایه، چالاکفانه کا جفاکی یا دیار یا ئەمریکایه و سهروکا کومبهستا نافدهولهتی یا ژنکی یه بو تهناهیی و خو سهریی.

۱۷. سوزان ئەنتونی (۱۸۲۰ - ۱۹۰۶) ژ وهلاتیت تیکگریتی ئەمریکایه، رۆله کئی سه رپشک گیرایه ههتا ژنکا ئەمریکی حەقیقەت دهنگدانی ستاندى. ۱۸. میشیل باین (ژدایکبوویا ۱۹۸۵ ییه): ژنکا تیکهییه کۆپی میلبورن بری، بهرهفانیی ژ بهرههفبونا ژنکی ل دهلیقی سپورئ دکهت.

۲۰. ویداد ئاکرهیی (ژدایکبوویا ۱۹۶۹ ییه): ئاکنجی یا دانیمارکئ یه، نفیسهفانه و دختوره و داخازا وه کههفین ل نافههرا ههردو توخما و پهیدا کرنا شیانیی ژنکی دکهت.

۲۱. قاسم ئەمین (۱۸۶۳ - ۱۹۳۱) کورده کئی مصری یه و بهرهفانی حەقیقەت ژنکی یه ل ناف جفاکئ مصری

سیمیته گراهام

۴. فیسلافا شیمبورسکا. ئەو ل ۲ خزیرانی ل روژ ئافایی لهستانئ ژدایکبوویه ژ بهرکاریت وی کتیهک ب ۵. نافئ (ئەو تشتیت ئەم ژ بو وان دزیندینه (دساخین))

۶. گرتی تیریزا کوری. خه لاتئ نۆبلی ل نوژداریی ل سالا ۱۹۴۷ ستانديه.

۷. ماریا گوپرت ماير» خه لاتئ نۆبلی ل فیزیایی ل سالا ۱۹۶۳ وه رگریته. ۸. درودتی کرافورت هاچکین «خه لاتئ نۆبلی ل کیمیایی ل سالا ۱۹۶۴ پی هاتیه دان.

ماریا گوپرت

۹. باربارا مهک کلینتوک «خه لاتئ نۆبلی نوژداریی ل سالا ۱۹۸۳ بو هاتیه پیشکیشکرن. ۱۰. ئیرن کوری» خه لاتئ نۆبلی ل کیمیایی ل سالا ۱۹۳۵ پی هاتیه دان.

۱۱. ریتا لوی «خه لاتئ نۆبلی یئ دختوریی ل سالا ۱۹۸۶ وەرگریته.

۱۲. گرتروود ئالیون «خه لاتئ نۆبلی یئ نوژداریی ل سالا ۱۹۸۸ ستانديه.

ئیرن کور

۱۳. شیرین عبادی (ژنکه کا

سەدام ژى دترسيا لەوا جفیندانى
و لسەر مارگرېتى گوتى: (پېرەژنەکا
سەر بۆز- عجوزة شمطاء - پرچى
رەش و سىپى تېكھەل).

۲۹. نوکە ل ئەوروپا ژى ئەنگىلا مېرکەل
شېوردارا کۆمارا فیدرالا ئەلمانیا ژ بەھیزترین سەرۆکیت
دنیایى یە و ھەتا نوکە بەھیزترین ژنکە ل دنیایى.
وہابیا کۆرۆنایى ژى گرۆفەکر (برھن) کو دەولەتیت
سەرکیشیت وان ژنک، گەلەک باشتەر ژ زەلاما بەرسینگى
وہابیا کۆرۆنایى گرتیە، وەکی ئەلمانیا و فینلەندا.
فان رۆزا ژى ژنکەکى بیفەلەرزا مرنى ئینایە لیفا
دکتاتور (لۆکاشینکو)ی، سەرۆکى رۇسیا سىپى و
ھندى دەھیتى نەشیت چ چارا لیکەت، فیا سرگۆنى
ئوکراينايى بکەت بەلى پېفە نەھات، چنكى
وى قەبیلنە کریە وەلات و خەلکى خو لب نیرکى
دکتاتورى بەھیلیت، کو ئەو سەرکیشا ئۆپوزیسیونا
رۇسیا سىپى یە.
دیسا کچکەکا بچویک یا سویدی ب نافى (گریتا
تۆنبیرگ)، کو بەرامبەرى وى بەرپرسیاریا وى ب
ستوخوفە گرتى د ژیەکى گەلەک بچویکدايە،
سەرکیشیا بزافا پاراستن و فەژاندنا ژینگەھى ل ھەمى
دنیایى دکەت ل بن نافى (ئینیا پاراستنا پاشەرۆزى).
لەوا دبیژم ژنک بەس پیدفى ئیرادیە و دشیت ل
گەلەک بیافا سەرکیشى بکەت.
مروّف دشیت هیشتا نافا ببیژیت، بەلى دەلیفە
ھندینە.

مەلالا یوسفزای

و کتیبای تیکى ل رۆژھەلاتى نافین لسەر
حەقیّت ژنکى ئەفى کوردى مصرى
نقیسیە.

۲۲. نەوال ئەلسەعداوى (ژدایکبوویا

۱۹۳۱یە): نقیسەفان و دختورە،
بەرەفانىی ژ ساخلەمیا ژنکى و
وہکتیکیا وى دگەل زەلامى دکەت.

۲۳. نالیسە شفارتسەر (ژ دایکبوویا ۱۹۴۲یى):
رۆژنامەفانە و بەلافکەرا گوڤارا تیمما Emma یا
ئەلمانىە. بەرەفانەکا سەرھشکە لسەر ئاریشیت
تیکەلى ب ژنکى و حەقى وېفە ھەى، ل دەولەت و
جفاکى ئەلمانى حسیب بو دەھیتە کرن.

۲۴. مەلالا یوسفزای (ژدایکبوویا ۱۹۹۷یە): کچەکا
پاکستانی یە، چالاکفان و پشتەفانا فیکرنا کچکانە،
بزافا تەرۆریستی یا طالبان پیکولا کوشتنا وى کریە.
۲۵. نەدا ئەلنەھدەل (۲۰۰۲/۰۲/۰۲): کچەکا یەمەنى
یە، چالاکفانا دژى دانەشوی یا کچکیت بەرى بگەھنە
ژىی ھەژدە سالیی یە.

لەیلە قاسم

۲۶. مارگریت جۆرج:
پیشمەرگا شۆرەشا ئیلونى
بوو، ئانکو بەرەفانى ژ
کورد و کوردستانى کریە.
۲۷. لەیلا قاسم: یا
خانەقینى، پېخەمەت
کوردستانى شەھید بوویە.
ئەفە ھەرەھەکی فیکافى د
ئالاقیت راگەھاندنى ژیدا

ھەى، ل بیافى ریفەبرنا دەولەتى

ژنکا جھى خو کریە و شوینتەلا خو
لسەر هیلایە، وەکی:

۲۸. ئیندیرا غاندی یا ھندى، کو
سەرۆکۆزیرا مەزنترین دەولەتا
دیمۆکراتا دنیایى بوو. مارگریت تاجەر
سەرۆکۆزیرا بەرى یا بریتانیا مەزن، کو
دگوتى (ژنکا ئاسنى) و ھەرەھەکی دیار

ته‌مامیا سه‌رگوتاری

((سه‌رخوریا توریٔ جفاکی و ئیرهابا هه‌زی، به‌ری هه‌زا ئه‌نارشیزمی و سه‌ره‌رداییه))

هه‌می تشتا بخو ب جه‌لال دزانیت، ئه‌ف ته‌خه گه‌له‌کا بترسه، ژ به‌رکو ژبو پاراستنا به‌رژه‌وه‌ندیٔ خو و به‌رده‌وامیدان ب پاونکرئی و به‌ره‌رکنا بازرگانیا خو یا بئ ره‌وشت، یا به‌ره‌ه‌فه دپشت حکومه‌تی و هه‌زیٔ وه‌لاتپاریزرا ده‌ستی خو بکه‌ته دناف ده‌ستی دوژمنی و ریخکستیٔ نه‌شهرعی و سیخوریدا.

ل قیره گه‌له‌کا فه‌ر و پیدفیه ئه‌م هه‌می پشته‌فانیت حکومه‌تا خو بین و بو وی ریکنیشاندیه‌بین و وه‌لات و جفاکا خو ژفان ترس و گه‌فا دویریخین، بزاف بهینه کرن بو چیکرنا ریخکستی و کومیٔ جفاکی، دیسا هه‌می زانینگه‌ه و ساریٔ ئه‌کادیمی ل کوردستانی ژی ملئ خو بده‌نه به‌ر فی باری و ده‌ست ب فه‌کولین و ریکیٔ زانستی بکه‌ن بو ده‌ربازبونا فی قوناغی و ئیکا هند بهینه‌کرن کو چاره‌کادی ژیبون و فیانا وه‌لاتی بیته پشکه‌کا سه‌رپشکا هه‌زر و ژیانا مه‌هه‌میا، ب ریکا گفاشتیت خه‌لکی کوردستانی، ئه‌و هه‌ز و ئالی ژ فی میتودی خو یی مالویرانکه‌ر دویره‌کفن و بکه‌فنه سه‌ر شوپا وه‌لاتپاریزی و ئافاکرنا مرؤف و ئافه‌دانیا فی وه‌لاتی بیته ئارمانجا هه‌میا و ده‌ست ژ وی که‌رب و کین و تولفه‌کنا بیرامان به‌رده‌ن و حکومه‌ت و ده‌سته‌لات ژی، به‌رده‌وامیٔ بده‌ته به‌رنامی خو یی چاکسازیی و بکه‌ته کریار و گوهداریا گلی و گزندیت خه‌لکی خو بکه‌ت و خو لی بکه‌ته خودان، کو که‌سی فی جفاکی پیچه‌سیٔ کو ئه‌فه حکومه‌تا وییه و که‌سه‌کی ب خودانه و ئه‌فه دی بیته پالده‌رکی ب هه‌ز بو که‌سی فی جفاکی به‌ره‌فانیٔ ل وه‌لات و حکومه‌تا خو بکه‌ت و ب تشته‌کی پیروز بزانیٔ، پیدفیه حکومه‌ت باش بزانیٔ، هه‌ر ئه‌ف مرؤفنه سامانی وی و تنی ئه‌و دی شین وی پاریزن و پیشقه‌به‌ن، حکومه‌ت خه‌باتی بکه‌ت بو بجه‌رکنا دادپه‌روه‌ریٔ و دادیا جفاکی، نه‌هیلان و ریگرتن ژ چیبونا ته‌خ و جوینیٔ ژیکجودا. هه‌ر ده‌می حکومه‌ت و ده‌سته‌لاتداریا مه‌شیا بدروستی فان پینگافا بهاقتیٔ، چ خش تیدا نینه کو ئه‌فه دی بیته ریگرتن ل هه‌مه‌ر چیبونا هه‌زیٔ پوپولیستی و ئه‌نارشیزمی و ئه‌و به‌ره‌بابی هاتیه دسه‌ردابن ژی دی زفریته‌ف هه‌میژا جفاکا خو و مه‌باوه‌ریا هه‌می تشت دی باشی چین.

وان، ته‌مه‌لی و بیباوه‌ری که‌ر که‌لتوری وی، هه‌می هه‌ز و که‌سیت وه‌لاتپه‌روه‌ر ل به‌ر چافا کرنه هؤف و درونده، خوفروشی که‌ر شه‌هه‌زایی و ریکه‌ک ژ ریکیٔ تولفه‌کرنی و تیک و درزیٔ مه‌زن ئیخسته‌ن ل نافه‌را خه‌لکی و حکومه‌تیٔدا و دوژمن و داگیرکه‌ر ل به‌ر دی شینکرن و رت ل دیروکا خو کرن ونوکه یا وه‌ل مرؤفی ئه‌وا دیبزیٔ (ژونا ره‌نگه‌نگ) کری خه‌لکی وی یی دلسوژ و وه‌لاتپاریز، شه‌رم دکه‌ت به‌حسی وه‌لات و دوزا خو بکه‌ت، هه‌لبه‌ت ئه‌فی چهندی دویفچووون و فه‌کولینیٔ گه‌له‌ک کویر و زانستی و سه‌ر راوستیانیٔ رژد دقین و ناییت بهینه‌پشتگوه‌هاقیٔن.

بیگومان ل قیره پیدفیه هه‌نده‌ک راستیٔ دیتری بهینه‌گوتن و نه‌هینه فه‌شارتن، کانی هه‌ر ئه‌فه بتنی بوینه ئه‌گه‌ر کو ئه‌ف به‌ره‌بابه‌پیدا بیٔ، ئان هه‌نده‌ک ئه‌گه‌ریٔ دیتری هه‌نه، یا بیخسه کو کومه‌کا ئه‌گه‌ریٔ دیتریٔ دلئیش هه‌نه و دبه‌رده‌وامن و دقیت ب ویره‌کی ده‌ستی خو دانینه سه‌ر وی برینا هه‌ودایی و ئه‌م هه‌می باش دزانین کو هه‌نده‌ک ره‌وش ل کوردستانی چیبون ژ ده‌رفه‌یی شیان و فیان و ئیرادا خه‌لکی کوردستانی بوون، شه‌ریٔ به‌رده‌وامیٔ به‌غدا و شه‌ریٔ داعشی و ئه‌و فه‌ریٔ ب دویفخودا هیلاین و هاتنا ب سه‌دان هزار مشه‌ختا و هه‌رفتنا ئابوریٔ دنیایی و کوردستانی و خیانه‌تا ۱۶ی ئکتوبه‌ری و شه‌ریٔ به‌رده‌وامیٔ به‌غدا هه‌تا نوکه دگه‌ل کوردستانی و ل دوپاهیکا پی دوپاهیک هاتنا په‌ژیکا کوفید ۱۹ و هتد..بیگومان شه‌ر و نه‌ته‌ناهییا وه‌لاتی، ده‌لیقی و ریکا بو بازرگان و که‌سیت خوپه‌رست، خوش و فه‌دکه‌ت بو خو قه‌له‌و و تیرکرنی ل سه‌ر کیستی هاتی و ده‌رامه‌تی وه‌لاتی، ئه‌فه ل کوردستانی گه‌له‌ک یا مشه‌و به‌رچافه، فان که‌س و توخما هه‌می فالاتی بو خو ب ده‌لیقه‌ زانین و شیان ده‌ستی خو داننه سه‌ر پشکه‌کا مه‌زنا سامانی وه‌لاتی و پاونکاریٔ ده‌می سیکنه‌ریٔ ژیانیدا بکه‌ن و ژبه‌ر فی چهندی جفاکا کوردستانی ل سه‌ر چهنده‌خ و جوینه‌کا به‌لافه‌ بو، ته‌خه‌کا کیمده‌رامه‌ت و نه‌دار و هه‌ژار، ته‌خه‌کا دیترا تیر و های ژ ئیش و زانیٔ که‌سی نه، ژ فان ژی ده‌سته‌که‌کا دیترا بترس، ئه‌وا کو دیبزیٔ برجوازییا کومبرادور، چیبو،

سیلافا کوفاره کا روشہ نھزی گشتی پہ

مہڑمار ۱۲۱

ھونہرمہند « عیشا شان » ۱۹۳۸ - ۱۹۹۶